

CEMENTIRI DELS CAPUTXINS

CEMENTIRI DE MATARÓ

(SEGLES XIX al XXI)

Una passejada pel lloc més discret, recollit, silenciós i desconegut de la ciutat

Text: Manuel Cusachs i Corredor
Fotografies: Ramon Manent i Rodon

IN NOVISSIMO DIE DE TERRA SUR-
RECTURUS SUM ET RURSUM CIR-
CUMDABOR PELLE MEA ET IN CARNE
EST HAEC STES MEA IN SIBI ET
JOB CAP. 19 V. 25

IN NOVISSIMO DIE DE TERRA SUR-
RECTURUS SUM ET RURSUM CIR
CUMDABOR PELLE MEA- REPOSITA
EST HAEC SPES MEA IN SINU MEO
IOB. CAP. 19. V. 25

PRESENTACIÓ

El llibre que teniu a les mans és fruit de l'agosarament d'en Ramon Manent i d'en Manuel Cusachs, que han trencat admirablement el tel que pot produir aquesta qüestió per oferir-nos una visió extraordinària de la ciutat.

És una mirada original, poc coneguda, que aporta llum en un indret que el pensem obscur, que el vivim d'esquena. I això que de ben segur que és el racó de Mataró que més ens interpel·la sobre què som i sobre què vam ser.

En el Cementiri dels Caputxins, que es diu així perquè es va construir sobre un antic convent, hi ha històries d'odi i d'ambicions. Potser també de traïcions. Hi ha sobretot històries d'amor que avui ens arriben mitjançant diverses manifestacions artístiques, com l'escultura.

Visitar el cementiri o passejar-se per aquest llibre és una reflexió sobre la vida, sobre les persones i prohoms que han fet gran aquesta ciutat i el nostre país. És també un record als nostres avantpassats que van teixir la societat civil mataronina, que ens han fet com som i a qui devem gratitud eterna.

Enclavat en un lloc privilegiat, el Cementiri dels Caputxins s'enlaira altiu sobre el centre de la ciutat amb meravelloses vistes al Mediterrani. Una imatge única de la ciutat, des del palau del silenci i del repòs etern.

Us animo a redescobrir aquest indret i a deixar-vos portar per les pàgines d'aquest llibre, que parla dels nostres orígens i completa un xic més la nostra història.

Joan Mora i Bosch
Alcalde de Mataró

IN NOVISSIMO DIE DE TERRA SUR-
RECTURUS SUM ET RURSUM CIR-
CUMDABOR PELLE MEA ET POSITA
EST HAEC QUAE LIDA IN CARNE MEA
IOB. CAP. 19 V. 25

JUSTIFICACIÓ

L'empresa Cementiris Metropolitans CGC, S.L. va ser constituïda l'any 2006, amb motiu d'haver-li estat adjudicada la gestió integral dels dos cementiris de Mataró per part de l'Ajuntament de la ciutat.

El Cementiri dels Caputxins era propietat de la Basílica Parroquial de Santa Maria. El dia 4 de març de 1982, en sessió plenària de l'Ajuntament es va prendre l'acord de procedir al seu traspàs, i deixar de dependre de la parròquia per passar a fer-se'n càrrec el municipi.

L'any 1992 es va inaugurar el nou Cementiri de Les Valls, ja que l'antic equipament havia quedat sense possibilitat d'ampliació, donada la seva situació dins de la ciutat.

Amb la nova concessió administrativa s'ha procedit a construir un edifici al Cementiri de Les Valls, on s'ubiquen els serveis administratius, així com també la planta incineradora, amb dos forns crematoris.

Els membres que avui formen Cementiris Metropolitans CGC, S.L. tenen una llarga trajectòria en la gestió de serveis funeraris i cementiris, en diferents comarques de Catalunya.

D'una part, Cabré Junqueras, S.A. que des de la seva fundació l'any 1902, a través de cinc generacions familiars, ve prestant el servei funerari a Mataró, com també a una cinquantena de poblacions del Maresme, Vallès Oriental i la Selva.

Cabré Junqueras, S.A. ha estat gestora, durant quasi vint-i-cinc anys, dels temes administratius dels cementiris de la nostra ciutat, des de la cessió per part de la Basílica Parroquial de Santa Maria a l'Ajuntament de Mataró (1982), fins que es va adjudicar la seva gestió a l'actual empresa concessionària (2006).

D'una altra part, Serveis Funeraris Integrals, grup empresarial català amb més de 300 anys de presència en el sector funerari, que cobreix tot el procés de defunció, des de la prestació de serveis funeraris fins a la gestió de cementiris, per mitjà de tanatoris i concessions administratives de cementiris públics en diferents poblacions.

Serveis Funeraris Integrals gestiona actualment vint-i-quatre tanatoris, cinc complexos crematoris i setze cementiris a les províncies de Barcelona i de Girona.

L'experiència i professionalitat dels membres que integren Cementiris Metropolitans CGC, S.L. (consell d'administració, gerència, serveis administratius i personal de brigades) volen transmetre a les famílies i als usuaris la màxima diligència i compromís en la realització i prestació de tots els serveis relacionats amb la mort d'un ésser estimat, per tal de garantir-ne una bona gestió.

El Cementiri dels Caputxins de la ciutat de Mataró té un valor històric i arquitectònic important. Per aquest motiu, la nostra empresa ha cregut que el projecte d'editar una obra com aquesta és una bona ocasió per deixar-ne constància, tenint en compte el treball literari i el recull fotogràfic que el componen.

Josep-Maria Cabré, en representació de
CEMENTIRIS METROPOLITANS CGC

PRÒLEG

El Cementiri dels Caputxins

L'any 1982 la parròquia de Santa Maria de Mataró va cedir la propietat del cementiri de la ciutat a l'Ajuntament de Mataró. Per aquest motiu, als Fulls del **Museu Arxiu de Santa Maria** de l'abril d'aquell mateix any, vaig publicar un article sobre la gènesi i la història dels diversos cementiris de Mataró i en concret del cementiri cedit per la parròquia a l'Ajuntament.

Aleshores no se'n deia encara Cementiri dels Caputxins. El nom el va introduir amb gran habilitat l'amic Francesc Oller, dissortadament ja traspassat, quan era cap dels serveis municipals, en el moment de la inauguració del nou cementiri de les Valls.

Penso que el nom és molt encertat perquè el paratge es deia des de molt de temps Caputxins i perquè el cementiri el va construir la Junta d'Obra de Santa Maria en el lloc que havien ocupat des del 1610 el convent i les terres pròpies dels religiosos caputxins de Mataró.

El convent i la finca són representats en el projecte de construcció d'un nou port (1779) redactat per Francesc Puig, que conserva el Museu de Mataró. La planta del convent figura en els plànols de les fortificacions fetes a l'indret per l'exèrcit napoleònic que, a partir de 1812 va ocupar la ciutat, plànols publicats recentment per Joan Giménez en la monografia **Posant portes a la mar. Muralles i defensa al Mataró dels segles XVI-XIX.**

Hi ha constància que els edificis conventuals quedaren malmesos quan la retirada de les tropes franceses (1814), però que foren rehabilitats, i que els frares caputxins retornaren al convent.

Hi serien fins al gener de 1823, quan hi hagueren les primeres mesures desamortitzadores del Govern Constitucional.

Tot seguit és novament fortificat per les tropes franceses

vingudes en suport del rei Ferran VII. Pel juliol d'aquest any els francesos abandonen Mataró i els caputxins recuperen el convent, ja que la primera desamortització havia estat anul · lada pel nou govern absolutista. No es produeix cap fet nou fins al 1835, quan hi ha la segona i definitiva desamortització. El 26 de juliol de 1835 els caputxins abandonen el convent i el 31 de juliol és incendiat per gent de Mataró.

La Junta d'Obra de Santa Maria des del 1817 feia enterraments a la part més alta de les terres del convent, l'actual esplanada superior, espai que havia comprat l'any 1820 a la comunitat caputxina.

La resta de la finca dels caputxins, que incloïa les ruïnes del convent incendiat, abandonada pels frares el 1835, va ésser expropiada per l'estat i subhastada l'any 1844 com a "bé nacional". El 10 de maig d'aquest any fou adquirida en la subhasta per la Junta d'Obra de Santa Maria que tenia la intenció de construir-hi el nou cementiri de la ciutat.

I tot seguit la Junta d'Obra pren l'encertada decisió d'encarregar a l'arquitecte Miquel Garriga i Roca el projecte d'un nou cementiri que ocupa la totalitat de l'antiga finca dels caputxins.

Miquel Garriga, nascut a Alella i durant un temps arquitecte municipal de Mataró, que abans havia projectat i ordenat la plana superior del cementiri, fa un planejament modèlic, de ritme neoclàssic, que s'adapta perfectament a la difícil topografia del terreny. A partir d'un eix central, la gran escalinata, uneix les dues esplanades d'entrada i superior, i reparteix i ordena a cada banda les diferents illes d'enterrament.

No s'ha conservat el projecte de Miquel Garriga, ni coneixem per què no va dirigir, com sembla, la totalitat de l'execució de les obres.

Després hi va intervenir l'arquitecte Martí Sureda, el qual, en principi, va projectar la capella, beneïda el 1852, de planta circular, voltada de columnes i amb una gran cúpula, que insinua un petit panteó a la romana.

A la fi de l'any 1852 s'incorporà a les obres un tercer arquitecte, el barceloní Antoni Rovira i Trias, que s'ocupà de la legalització del projecte i de la seva aprovació per la Real Academia de San Fernando de Madrid i, molt probablement, dissenyà la porxada de l'esplanada d'entrada. També a la manera neoclàssica. Tampoc no s'han conservat, o no coneixem, els seus projectes.

El pòrtic d'entrada pensem que fou projectat i construït pel mestre d'obres mataroní Ignasi Caballol, que incorporà al model neoclàssic elements vinculats amb l'antic Egipte, coneguts a Europa des de feia no gaires anys.

La imatge del cementiri, sense edificacions al voltant, que emergia sobre el perfil de la ciutat, i la visió d'un Mataró emmirallat en el mar, des del cap d'amunt del seu recinte m'impressionaren de petit. I m'impressionen avui, tot i que les edificacions de l'entorn difuminen la presència del cementiri en el contorn urbà.

Això a part, el Cementiri dels Caputxins també em porta els records de Mn. Josep Andreu, capellà de Santa Maria i administrador del cementiri durant molts anys, amic de la família, amb qui vaig tenir molt bona relació de petit, de Mn. Josep Jubany, que el va succeir com a administrador, i del meu cunyat Josep Martí i Peiris, traspassat ben jove, que també va cuidar de l'administració del cementiri quan encara era propietat de la parròquia de Santa Maria, i que ho va seguir fent com a treballador de la funerària mataronina quan el cementiri va passar a ser municipal.

De petit jo vivia, i vaig néixer, al carrer de la Coma, davant mateix de la funerària de can Junqueras, portada aleshores pel Sr. Josep M. Cabré i Freixas. Per això, des de sempre, vaig viure com a cosa habitual tots els rituals dels enterraments que sempre acabaven al cementiri.

Penso que valia la pena de fer una monografia del Cementiri dels Caputxins com la que ha redactat en Manuel Cusachs, amb la incorporació de fotografies d'en Ramon Manent. El treball d'en Manuel Cusachs explica la història, descriu i identifica enterraments i panteons i, a més, localitza la situació de les sepultures de mataronins importants. I en Ramon Manent introdueix la visió en imatges de les parts i dels detalls del conjunt, un dels de més vàlua del patrimoni arquitectònic mataroní.

Manel Salicrú i Puig, Aparellador
Membre de l'Equip del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró.

Paral·lelisme entre el creixement de la ciutat i el cementiri

Detall de l'escalinata, que fa d'eix central

LA GÈNESI

La gènesi d'aquest llibre neix per la diada de Tots Sants de l'any 2001 quan trobant-me al cementiri, com fa tanta gent aquest dia, se m'acosta una parella i em pregunta si sé on és enterrat el senyor Josep Puig i Cadafalch (l'any 2001 va ser "l'any Puig i Cadafalch" a tot Catalunya) i no vaig saber què dir. No ho sabia. Això m'esperonà a fer la consulta a l'empresa funerària Cabré-Junqueras la qual molt amablement em facilità la localització precisa d'on era enterrat aquest mataroní i català il·lustre. Aquesta anècdota em despertà la curiositat de saber més coses del Cementiri dels Caputxins, la seva història, evolució i localitzar on són enterrats determinats personatges rellevants de la vida local.

El meu interès no era purament personal sinó que creia que el tema podria merèixer també l'atenció i l'interès d'altres persones. Vaig engrescar en l'empresa el bon amic i millor fotògraf Ramon Manent, que s'apuntà a tirar el projecte endavant. I junts vam engrescar a l'empresa de serveis funeraris Cabré Junqueras, S.A., a Cementiris Metropolitans i també a l'Ajuntament de Mataró, propietari del recinte. Fruit de l'entesa és aquest llibre que teniu a les mans i que esperem que descobriu els secrets i els encants del Cementiri dels Caputxins.

Antic Cementiri Municipal i el
Monument als Brigadistes Internacionals

INTRODUCCIÓ

Diuen que Mataró és una de les ciutats catalanes que té més historiografia. Hi ha molts estudis sobre el seu passat remot o més recent, tant a nivell global com d'alguns del seus personatges. I potser és cert, però això no vol dir que ja s'hagi dit tot. Ho corroboren nous treballs, noves recerques que aporten noves llums d'episodis del nostre passat. I una de les mancances, des del nostre punt de vista i que justifica aquest treball, és elaborar la història d'un sector de Mataró que bo i ser visitat per la majoria de ciutadans almenys una vegada l'any, és un perfecte desconegut. Un lloc, per cert, del qual molts en som potencials moradors. Ens referim òbviament al Cementiri dels Caputxins.

Aquest llibre l'hem concebut amb un triple objectiu: el primer és explicar la seva història, dels inicis del segle XIX fins als nostres dies. El segon és oferir-vos un conjunt d'imatges que ens descobreixen la bellesa fotogènica, serena, transcendent, al·legòrica i que la càmera ens descobreix i mostra amb la delicadesa i el detall d'un artista. I el tercer és que segueixi de guia que ens permeti descobrir detalls interessants (personatges il·lustres, singulars o simplement populars, però també escultures, epitafis, objectes, històries, anècdotes, etc.). Estem segurs – almenys aquest és el nostre propòsit – que veureu el Cementiri dels Caputxins, aquest monument arquitectònic i sociològic de la nostra ciutat, d'una altra manera.

Per portar a terme el nostre propòsit hem comptat amb la col·laboració de persones com en David Baena i López, membre del Servei de Manteniment de l'Ajuntament de Mataró, bon coneixedor dels secrets del recinte; de Francesc Masriera i Ballescà que ens ha mostrat i valorat els seus aspectes artístics; dels arquitectes Agàpit Borràs i de la Mariona Gallifa, responsables actuals de la reforma i manteniment del mateix; de l'Arxiu Municipal de Mataró, especialment de Josep M. Clariana, del Museu Arxiu de Santa Maria, on es guarda l'arxiu històric del que fou cementiri catòlic i de diversos particulars que ens han facilitat la localització de certs personatges.

I en especial cal agrair a les empreses Cabré Junqueras S.A. i Cementiris Metropolitans i a l'Ajuntament de Mataró la possibilitat material de poder tirar endavant aquesta empresa.

Els cementiris són llocs on es porta a enterrar els difunts, seguint un mil·lenari costum d'arrels cristianes, segons la qual les despulles descansen a l'espera de la resurrecció de la carn per accedir a una vida eterna. Són monuments a la fe cristiana. A la portalada hi llegim *"In memoria die de terra surrecturus sum et rursum circumdabor pelle mea reposta est hace spes mea in sinu mea* (Job, cap. 19 v. 25)", i on els vius cultivem i mantenim el record dels éssers estimats allí enterrats. Han hagut de passar molts anys perquè deixés de ser un lloc exclusiu – i excloent – per als catòlics per esdevenir un indret on es pugui enterrar tothom sense distinció de les seves creences religioses o socials. Durant segles els no creients eren rebutjats del "recinte sagrat" i només s'hi admetien els batejats en la fe catòlica.

Els cementiris a nivell social, són un fidel reflex de la societat a la qual pertany. Queda palès que la mort i l'enterrament no és igual per a tothom. Les diferències socials hi són també ben presents. Els adinerats són enterrats en sumptuosos panteons en llocs privilegiats i sovint aïllats, separats dels nínxols. Escultures al·legòriques d'alta densitat simbòlica, inscripcions al·lusives a la fe cristiana i d'una altra vida, o referents a la persona allí enterrada i el desig d'un record perenne, no fan res més

que subratllar la condició social i econòmica del difunt.

"Els cementiris tenen una relació molt particular amb el temps. La nostra vida transcorre sempre en el present. El passat i el futur no són sinó altres formes del present: el que recordem era del passat o el que projectem ara pel futur. Passat i futur són nocions que els humans hem creat per donar sentit i ordre a l'existència individual i col·lectiva, i en aquest sentit i ordre basem la nostra identitat personal i la nostra cultura. En la mort no hi ha temps i, com que totes les creacions humanes són temporals, la mort és també silenci."[1]

L'entrada en un cementiri com el de Mataró – el Cementiri dels Caputxins – ens imbueix d'un estat d'ànim, de recolliment, de respecte, de silenci. Hom sol fer habitualment el trajecte més curt vers la sepultura dels éssers estimats per mantenir viva la flama dels records que es tradueix - per als creients - en oració, en recordar-los com eren en vida, en arranjar el nínxol. Aquestes visites, aquests rituals, no són per als morts sinó per als vius.

Als cementiris hi ha enterrades generacions de ciutadans de totes condicions, de diferentes classes socials, de creences i d'edats nats o no a la nostra ciutat.. Són els que ens han precedit des que a principis del segle XIX es destinà a cementiri de tota la ciutat.

Només un dia l'any els cementiris perden la seva condició del lloc més discret i solitari de la població: el dia 2 de novembre, el dels Difunts. En aquest dia centenars de persones hi acudeixen a recordar els seus difunts a demostrar-los, demostrar-se a si mateix, com hem dit, que els recordem i que mentre visquem els tindrem presents.

Us invitem a entrar novament a visitar el cementiri un cop hagueu llegit aquest llibre. Ben segur que el mirareu amb uns altres ulls.

1 ELIAS MARTÍ LÓPEZ, *Barcelona a través dels seus cementiris. Un passeig pel cementiri de Poblenau*, Serveis Funeraris de Barcelona. (Barcelona 2004)

Els cementiris anteriors

Abans de tractar del tema central d'aquest treball creiem que val la pena contextualitzar ni que sigui de forma breu la història dels cementiris anteriors de Mataró a partir de l'Edat Mitjana. Per explicar-ho ens valem principalment d'un treball de Manuel Salicrú i Puig, de l'abril de 1982, publicat a la revista *FULLS* 13 del Museu Arxiu de Santa Maria.

"El nucli del Mataró medieval s'origina a l'entorn de l'església i Parròquia de Santa Maria i, a l'empara de la mateixa, neix paral·lelament, el primer cementiri de la població, el Fossar parroquial. També posseeixen fossar les altres esglésies o ermites del terme: els enterraments es fan als fossars o bé a l'interior de les esglésies.

L'origen d'aquests fossars no és pas documentat. La major part arrenquen de l'època romana, com ho demostren les excavacions fetes en els seus recintes, cosa no pas estranya, ja que normalment les antigues esglésies o ermites són edificades sobre assentaments romans o, fins i tot, més antics. Amb successives ampliacions i modificacions perduren tots ells fins ben entrat el segle XIX. A part del

Projecte de port de Mataró" (detall Convent dels Caputxins), obra de Fèlix Puig s.XVIII. Museu de Mataró.

fossar parroquial de Santa Maria coneixem l'existència del fossar parroquial de Sant Martí de Mata i del fossar de Sant Miquel de Mata, l'únic que ha perdurat i que existeix en el dia d'avui.

L'església gòtica de Santa Maria, edificada al segle XV, conté sepultures gremials i familiars...

Als inicis del segle XVIII els enterraments continuen fent-se majoritàriament al fossar i a l'església de Santa Maria. Se'n fan també a l'Hospital, a Sant Josep, a les Tereses i a Mata. L'any 1803 d'un total de 244 òbits registrats, 226 són enterraments fets "en la parroquial iglesia de Santa Maria"; dels 18 restants només un correspon a "lo cementiri de dita Parròquia", quatre són a "lo cementiri de la present ciutat" – sense cap més precisió -, un a la Morberia, cinc a Sant Josep, quatre a l'Hospital i tres als Escolapis. L'any 1804 ja no hi ha registrat cap enterrament als antics fossars o cementiris de la ciutat", segons l'esmentat Manel Salicrú.

El Cementiri dels Caputxins és fruit d'una *Real Cédula* de 1787 de Carlos III encaminada a marcar un abans i un després en la vida social i religiosa que abonava que els morts fossin enterrats en els recintes eclesiàstics dins de les poblacions. A partir d'aquella reial decisió, amb un accentuat contingut higiènic, de prevenció d'epidèmies i contagis, els cementiris estarien a una certa distància del casc urbà. Fins llavors aquell indret havia estat el cementiri dels mateixos caputxins.

Els caputxins, el 1817, basant-se igualment en el fet que les *Real Cédula* no permeten "*enterrar cadáveres dentro Iglesias y en poblado", proposen la formació de cementiri al costat del seu convent: serà aquest, definitivament, el cementiri unificat de Mataró, en el qual intervindrà l'arquitecte Garriga i Roca*"[2]

La Junta d'Obra de Santa Maria, presidida pel Rector de la Parròquia i formada per quatre persones, dites "Obrers", nomenades per l'Ajuntament, i normalment vinculades amb el mateix – va ser de patronat municipal fins l'any 1872, en què l'Ajuntament va renunciar – té cura dels enterraments i cobra drets en tots els casos. Només queden exceptuats de pagar els que són "*amore Dei*", per amor de Déu. L'Obra té llogats els enterramorts i s'ocupa de tot el que fa referència a les tombes i als fossars parroquials. Té cura de les obres de l'església – d'aquí ve el nom d'Obra i d'Obrers – de les reparacions i del manteniment.

El 30 d'abril del 1810 es deixa d'enterrar-se definitivament a Santa Maria i a les altres esglésies de la ciutat. La norma només es trencarà alguna vegada, per circumstàncies excepcionals i per curt temps. Els enterraments es fan gairebé tots a La Morberia. A partir del 31 de juliol del 1812 es construeixen més sepultures a La Morberia. Una vegada construïdes aquestes la Junta d'Obra fa tota mena de gestions per a aconseguir que aquest cementiri sigui assenyalat com a definitiu de la ciutat. Però no ho aconseguirà.

L'any 1816 s'enceta el procés que portarà a l'inici del Cementiri dels Caputxins[3] i que és el tema central d'aquest treball que teniu a les mans.

El Cementiri dels Caputxins

Pel febrer del 1816 el Rector de Santa Maria, Dr. Marià Sanabre, és comissionat pel Bisbat de Barcelona per a col·laborar amb el Corregidor Baró de la Barre, per assenyalar l'emplaçament del nou cementiri de la ciutat "*: en cumplimiento de repetidas Reales Órdenes y de lo dispuesto por el Capitán General*", i mana situar-lo en terrenys d'Antoni Ferrer i Pere Martí.

2 La construcció d'una ciutat: Mataró, 1500-1900, Albert Garcia Espuche i Manuel Guàrdia i Bassols. Patronat Municipal de Cultura de Mataró, Col·lecció Caps de Bou, núm. 11, Mataró, 1989 pag. 130.

3 MANUEL SALICRÚ I PUIG, "*Els cementiris de Mataró*", FULLS/13 abril 1982, pp. 18-33.

Pel juny de 1817 l'Ajuntament pren l'acord d'aprovar la proposta de fer un "*campo santo*", que inicialment estava situat a la part superior, on hi ha l'esplanada. Ja era utilitzat com a cementiri pels mateixos caputxins. El contingut de l'esmentat acord és:

"Deviendo informar este Ayuntamiento sobre el memorial presentado al Exmo. Señor Capitán General del Principado por el P. Guardián de Capuchinos de esta ciudad para la formación de un cementerio en el cabezo, que está situado el mismo convento, el tenor de cuyo recurso es como sigue: Exmo. Señor: El Guardián de PP. Capuchinos del Convento de Mataró con el devido respeto a V.E. expone: Que deseoso de cumplimentar las Reales Cédulas y disposiciones dadas, en virtud de las mismas por V.E. sobre el no enterrar los cadáveres dentro las Iglesias, y en poblado, ha pensado el Exponente formar un Campo Santo en el cabezo que está situado el mismo convento, no solo por los Religiosos si también para todo individuo de qualquiera clase que sea y tenga devosión de enterrarse en él cuyo lugar es el más a propósito y fue destinado ya por cementerio rural de esta ciudad, según se desprende de las Certificaciones que acompaña en cuya atención a V.E. el Exponente humildemente Suplica: Se digne concederle el permiso para formar dicho Campo Santo en el lugar citado, y que en lo sucesivo nadie pueda impedir al Suplicante y a sus sucesores de enterrar públicamente y generalmente a quantos gusten de hacerse llevar en el proyectado monumento. Gracia que espera el Suplicante de la notoria piedad a V.E.. Mataró, 20 de mayo de 1817. Exmo. Señor Fr. Francisco de Argentona, Guardian. Barcelona, 28 de Mayo de 1817." [4]

Pel mateix any 1817 es produeix l'inici del Cementiri dels Caputxins, origen del cementiri actual. El 20 de maig el Pare Guardià del Convent sol·licita a l'Ajuntament la construcció d'un cementiri a la part alta de l'hort del seu convent, el mateix lloc escollit l'any 1816 pel Corregidor Baró de la Barre i acceptat pel general Francisco Javier Castaños, Capità General de Catalunya (1815-1820). El 9 de juny presenta un nou memorial i l'Ajuntament de la Ciutat dóna el corresponent permís de fer-lo salvant els drets parroquials. La qüestió és elevada al Capità General que la contesta favorablement.[5]

S'aprova amb la condició de cercar-lo amb una paret. El pas següent serà redactar els plànols corresponents.

Aprovació de plànols

Mig any després de l'aprovació del projectat nou Cementiri els Caputxins presenten els plànols corresponents i l'Ajuntament, en un ple celebrat a inicis de l'any 1818, debat la proposta i l'aprova. El text del llibre d'Acords és com segueix:

"Otro si: Haviendo recibido un oficio del Sr.Guardián del Convento de Capuchinos carta con fecha del día de hoy acompañando dos planos iguales del Cementerio erigido en el cabezo de su Convento con facultad del Exmo. Sr. Cap. General del Principado y manifestando que verificada esta diligencia crehe no hay dificultad alguna en enterrar mañana si se previene ocasión. Ha acordado Su Señoria aprobar como aprueba por su parte el indicado plano y cementerio y que de aquellos dos que ha remitido se quede uno en la Sría. de este Ayuntamiento para lo que pueda convenir, devolviéndosele el otro con nota de esta aprobación."[6]

El primer enterrament que s'hi fa és de l'1 de març del mateix any, un albat. El Cementiri dels Caputxins és acceptat ben ràpidament. Dels 249 enterraments fets l'any 1819, 208 corresponen ja a aquest cementiri i només 37 al de la Creu d'En Mascaró. Els dos restants són fets un a Sant Jaume de Traià i l'altre a l'església d'Argentona, segons Manuel Salicrú al treball esmentat.

4 AMM, Acords, 9 VI 1817

5 MANUEL SALICRÚ I PUIG, "*Els cementiris de Mataró... op. cit. p.* 22

6AMM, Acords, 5 I 1818

Plànol original (1817)

A l'Arxiu Municipal de Mataró s'hi guarda el plànol al qual hem fet referència, que hem analitzat detingudament i del qual us oferim un resum. Fa 61 centímetres d'alçada per 42 centímetres d'amplada, enganxat a un cartró.

Hi podem veure el croquis de la planta de l'esplanada superior de l'actual Cementiri amb unes lletres que defineixen la destinació de cada sector. Dalt de tot, a manera de definció, hi ha un encapçalament que diu:

"Plano perfil de Cementerio que con aprobación y formal decreto del Exmo. Sr. D. Francisco Xavier de Castaños se erige en el convento de PP. Cap(uchi)nos de la ciudad de Mataró, año 1817. Original."

A sota d'aquest encapçalament hi ha un dibuix i una nota que diu: "*Perfil que pasa por la línea del Plano sobre 1 y 2.*" (Interpretem que es referix al lateral esquerre i dret del plànol dividint en dos parts la superfície total i que creiem que no es va arribar a construir mai).

Al marge esquerre hi trobem les claus de les lletres A,B,C.D.E,F,G que apareixen en el plànol i que diu el següent:

"A, Ninchos, B. Ídem aparentes que servirán para hueceras comunes. C, Manzanas para enterrar en tierra firme, D, Espacio que nunca se podrá enterrar en él por el respeto que se debe a la Agua potable siendo así que por pasar la misma a la cara de la tierra nunca podrá hacerse temible contra ella la filtración. E, conducto de agua de la ciudad. F, Reparto por el qual se da a los capuchinos, que por el conducto G se dirige al convento."

A la part inferior hi ha un gràfic de mesura en pams catalans i al peu del plànol sota d'un altre perfil una anotació mig esborrada que diu *"Frente y entrada en el Campo Santo por la línea 5 y 6."*

Tres anys després, el 1820, la Junta d'Obra de Santa Maria pacta amb els Caputxins la compra del terreny destinat a cementiri. Els anys 1820 i 1821 gairebé la totalitat dels enterraments són fets als Caputxins. Però el 23 de juny de 1822 l'Ajuntament Constitucional determina de fortificar el Convent i, per això, hi prohibeix d'enterrar. Durant uns dies s'utilitza novament La Morberia i després el cementiri de la Creu d'en Mascaró. A finals d'agost torna a utilitzar-se el cementiri dels Caputxins, segons Salicrú.

L'escriptura de la compra, però, es signaria dotze anys més tard, el 28 de febrer del 1832, davant del notari Antoni Simon, com veurem més endavant.

A partir d'aquest moment el Cementiri dels Caputxins serà l'únic de Mataró, fins a la creació d'un de municipal (1876) per enterrar-hi els fetus avortats i aquelles persones que o bé no havien estat batejades o que havien manifestat la seva voluntat de no ser enterrades en el catòlic.

Cementiri ocupat

A mitjan abril de 1823, a causa d'una nova invasió de les tropes franceses, els nomenats Cent Mil Fills de Sant Lluís entren a Catalunya i pel maig arriben, procedents de Granollers, a Mataró i l'ocupen, com també els terrenys del convent dels caputxins i els del cementiri. Davant d'aquest contratemps l'Ajuntament

Fragment del primer plànol de l'any 1817. AMM

reunit en sessió plenària acorda tornar deixar enterrar al fossar de Santa Maria amb certes condicions. Aquesta resolució fou presa en el termes següents:.

"Habiéndose presentado en este acto los RR. don Mariano Sanabre, pbro. y cura párroco de esta ciudad y D. José Antonio Jener (...) en representación del clero de la misma exponiendo sus sentimientos y los de toda la vecindad con motivo de la ocupación que han hecho las tropas francesas no solo del cementerio que se hallaba en el convento de PP. Capuchinos sinó también de aquel otro cementerio nombrado la Morbaria, todos extra muros de esta ciudad y en el parage más propio y ventilado para el enterramiento de los difuntos se nota en el día un desarreglo sentimental y que causa la mayor compasión al ver y reparar todos los días que se practica dicho enterramiento en un lugar el más indecente nombrado Las Gatosas inmediato a la riera de San Simón expuestos los difuntos aquellos a la voracidad de las fieras nocturnas y a otros insultos por no hallarse circumbalado de paredes ni precaucionado como corresponde según lo dispuesto por Reales cédulas sobre cementerios ventilados; han solicitado a este Cuerpo Político que provisionalmente y hasta que el Ayuntamiento tenga otra cosa y determine la formación de un nuevo Cementerio con las circunstancias prescritas por dichos Reales cédulas se digne adoptar una medida efectiva que aunqué interina pongan cubierto aquella definita humanidad del decoro que merece y exige la compasión de los vivientes con la decencia que requiere un objeto de piedad tan recomendado entre los Católicos.

Atendida la urgente necesidad del asunto que no permite la menor demora (...) el M. I. Ayuntamiento de esta ciudad (acorda); que interinamente y hasta que otra cosa determine, impelido únicamente de la necesidad de adoptar una medida capaz para que a los difuntos se les de la sepultura con la decencia que exige la piedad de los cristianos, lo que ahora no se consigue por haber las tropas francesas ocupado el cementerio nombrado de los capuchinos y sin derogación ni obstrucción alguna a las Reales Bulas que rigen sobre el particular se proceda desde luego al enterramiento de los cadáveres en las sepulturas construidas dentro de la parroquial iglesia de esta ciudad, a saber solo el dueño propietario y los de su casa ó familia cuyos dueños no podrán prestarlas a otras personas que no siendo su familia. Que los gremios y cofradias no podrán tampoco sus individuos y familias enterrarse en las que lo sean o tengan dentro de dicha iglesia ni que estos individuos y demás de la ciudad se entierren con zanjas en el antiguo cementerio de dicha iglesia y en subsidio en el de la huerta de Picayre: que dicho antiguo cementerio deba primeramente limpiarse y baxarse la altura de su terreno al igual del pasadiso que dirige a la iglesia recomponiéndose el depósito de los nuevos de los difuntos en el modo que corresponde a fin de evitar su dispersión por dicho cementerio, todo a costas de la obra del cargo de Vns. como a partícipe que es de los dichos de enterramiento que este se haga precisamente de la una a las dos de la tarde por los sepultureros quienes tendrán la obligación de tener habiertas cada dia seis sanjas de seis palmos de profundidad para ser inspeccionadas si se estima oportuno, todo bajo la pena de tres libras a dichos sepultureros por cada vez que estos contravengan a los "prescritos" que les corresponden."[7]

En el decurs d'aquests esdeveniments el convent dels caputxins és enderrocat i reconstruït posteriorment. Superades aquestes dificultats l'Ajuntament acorda restablir la situació quant als enterraments en un ple de l'estiu de 1823 *"revocando como revoca el mencionado acuerdo en todas sus partes, y que de hoy en adelante y hasta que otra cosa se provea cese el enterrar los cadáveres en el dicho parage (Parayre) interino, y como también en las sepulturas construidas dentro de la Iglesia continuándose el enterramiento de los difuntos indistintamente en el dicho cementerio de capuchinos, haciéndose saber esta providencia a los sepultureros pasándose el correspondiente*

7 AMM, Acords, 12 VII 1823.

oficio a los obreros de dicha iglesia para su inteligencia y gobierno."[8]

Reunió tripartida

A finals del mateix any (1823) l'Ajuntament convoca una reunió on hi ha una representació de la corporació, dels caputxins i dels obrers de Santa Maria, per tractar el pagament del terreny i per la construcció d'una paret o tanca del recinte del cementiri. L'acord, pres en sessió plenària de mitjan desembre, va ser el següent:

"Habiendo entendido este Ayuntamiento algunas dificultades que ocurrian al Guardian de Padres Capuchinos de esta ciudad, Fray Gabriel de Arbucies, no menos que a los obreros de la Parroquial Iglesia de la misma D. Narciso Lladó, regidor, el reverendo D. Mariano Sanabre, presbítero, rector de dicha iglesia , D. Joaquín Campllonch y Guarro y D. Onofre Sala, actuales obreros de la misma iglesia sobre el enterrarse los cadáveres en el Cementerio que existe en terreno propio de dichos capuchinos contiguo a su convento; y habiendo comparecido en este acto el referido Padre Guardián y los señores obreros, después de discutido entre ellos y este Ayuntamiento la materia que ha causado esta convocatoria se ha convenido lo siguiente:

Primero: Que el enterramiento de los cadáveres del referido Cementerio se execute en el modo y forma que se realizaba antes del 7 de marzo de 1821.

Segundo: Que se hagan las diligencias más posibles para recoger la cantidad precisa para pagar el valor del terreno que ocupa dicho Cementerio y sus paredes al mencionado padre Guardian que según el convenio hecho anteriormente entre el Síndico del convento de Capuchinos Ramon Spá y los mencionados obreros es de mil libras barcelonesas y también para pagar el coste de la pared del mediodia que debe construirse para quedar enteramente clausurado el referido Cementerio, todo con arreglo a las Reales Cédulas que rigen sobre el particular y a más arbitrios ó medios que adopte el Ayuntamiento para su probitud.

Tercero: Que mientras se tardarà a satisfacer el valor de dicho terreno al expresado Padre Guardián ó a los suyos, permite este el enterramiento en dicho lugar; cuyo convenio aprueba este Ayuntamiento y acuerda que se lleve a dicho y debido efecto la que en él se contiene a fin de que queden terminadas las diferencias que ocasionan a ámbas partes..."[9]

La cosa no devia ser del tot clara – segons assenyala Manuel Salicrú – ja que, amb data 11 de desembre del 1824 la Junta d'Obra acorda dirigir-se a l'Ajuntament urgint – una vegada més – la localització del nou cementiri de la ciutat. La petició, molt probablement, es feia per a poder obtenir una deixa testamentària de 1000 lliures – quantitat important, igual al preu pactat pel Cementiri dels Caputxins – per a la construcció d'una Capella tal com figurava al testament del Coronel Marià Pou i Ramis, cap de la força armada mataronina que es dirigí a Montgat l'any 1808. Paral·lelament però, continuen les gestions per a la compra del Cementiri dels Caputxins. En tots aquests anys – diu Sallcrú en l'esmentat treball – els enterraments mataronins es fan en la seva major part al dels caputxins i també, cosa curiosa, a Mata.

Quasi deu anys després d'aquest acord es formalitza la venda perpètua dels terrenys del cementiri propietat encara dels caputxins, a la parròquia de Santa Maria. El contingut de l'escriptura signada davant del notari Anton Simon i Serra, el dia 28 de febrer de 1832, la qual ens ofereix una visió detallada del llarg procés negociador així com les dificultats econòmiques de la parròquia per fer front a aquella despesa tan considerable. AMM, Fons Notarial Anton Simon, 28 II 1832 f.70

En el Llibre de Resolucions de l'Obra del 6 de març de 1832 es fixa el valor dels nínxols ("*un nincho viejo limosna*

8 AMM, Acords, 21 VII 1823.

9 AMM, Acords, 11 XII 1823, f. 26

7.50 pesetas (...) los nichos perpetuos 16,50 pesetas cada uno") La clau del cementiri es dipositarà a la Vicaria de Santa Maria. L'Obra, però, tindrà una altra clau.

A partir d'aquest moment (març de 1832), amb successives ampliacions fins als nostres dies, el Cementiri dels Caputxins serà l'únic cementiri de Mataró.

El 31 de juliol de 1835 és incendiat el Convent dels Caputxins, abandonat pels frares des del dia 26. L'incendi el destrueix totalment. Suprimit novament aquest, la peça de terra i les restes de les edificacions són desamortitzades i convertides en Béns Nacionals, segons Salicrú.

Ampliació del cementiri i la capella

Pel gener de 1844 la Junta d'Obra considera adquirir la finca de l'antic Convent *"toda vez con ello podría facilitarse la concurrencia al Cementerio ya porque su entrada no sería tan penosa como la presente, que no puede tenerse en otro punto que en el más elevado de él, ya porque también podría favorecerse con algún adorno que la convidase*" i perquè a més, seria possible d'ampliar-lo quan convingués. Però com que no disposa de diners acorda demanar a l'Ajuntament que tramiti la cessió gratuïta de la finca, cosa que aquest accedeix a fer. Però el Govern Polític de la Província no pot acceptar la petició, perquè ja han passat els terminis fixats per a aquesta mena de concessions.[10]

Al cementiri catòlic, d'acord amb el creixament demogràfic de la ciutat, li calia ampliar-se periòdicament a fi de poder atendre la demanda existent. També necessitava una capella on poder celebrar el ritus catòlic (exèquies) als difunts d'acord amb les directrius de l'església. Per això, l'any 1844 el Jefe Superior Polític provincial va enviar una resolució en contestació a un escrit de l'Ajuntament sobre el tema i que diu:

"Otro sí: Habiendo el Jefe Superior político de esta Provincia debuelto a este Ayuntamiento la exposición que en 16 del pasado Enero habia elevado por su conducto a S.M., solicitando la concesión del solar en donde se hallaba construhido el convento de capuchinos, oy dia arruinado, y el huerto del mismo, con el fin de ensanchar el cementerio de la presente diciendo que habiendo transcurrido ya el

Els porxos de ponent

10 MANUEL SALICRÚ I PUIG, "*Els cementiris de Mataró...*", *op. cit.* p. 25

plazo señalado para hacer semejante solicitud podria reproducirse la demanda acompañada de un expediente en que constase la necesidad del ensanche y así mismo la utilidad de la adquisición del insinuado terreno y que entonces tendria el curso correspondiente; ha acordado el Ayuntamiento que se forme el correspondiente expediente, sirviendo de baxe del mismo el oficio que en 9 de Enero último pasado, dirigió la Junta de la obra de la Iglesia Parroquial a este Cabildo; que en seguida se prevenia a la facultativa de la Junta Municipal de Sanidad D. Ignacio Boet y D. Joaquín Pascual y confiriéndose al local donde se halla situado el Cementerio, informen: 1º si consideran suficiente aquella localidad para continuar siendo exclusivamente el depósito de los que fallecen en la presente ciudad; 2º si seria más conveniente a la salud pública el ensanche del referido cementerio; y 3º si miran a propósito para formar parte del cementerio la adquisición de terreno donde estuvo situado el ex-convento de capuchinos y el huerto del mismo: Que igualmente se diga el maestro de obras de la Nacional Academia de San Fernando D. Miguel Umbert que confiriéndose también al mismo Cementerio informe; 1º se consideran que en el terreno que forma dicho cementerio haya espacio bastante para continuar sirviendo exclusivamente al fin a que está destinado; 2º Si en el mismo hay localidad bastante y a propósito para la construcción de una pequeña capilla para recogimiento de los que visiten dicho lugar; y 3º, si considera conveniente y útil el ensanche de dicho cementerio y si a este fin podria conducir la adquisición del terreno donde estuvo situado el ex-Convento de Capuchinos, oy dia arruinado, junto con el huerto del mismo, y si de este modo podria conseguirse la construcción de la capilla y mejorar la entrada del establecimiento. Y por último que se oficie al R. Ecónomo de esta parróquia si estiman conveniente y de utilidad que se procure el ensanche del actual cementerio y si para ello mirarian conforme la adquisición de terreno arriba expresado especialmente con el fin de mejorar la entrada de dicho pio lugar y de construhir en él una capilla."[11]

Les obres del cementiri foren dirigides successivament pels arquitectes Miquel Garriga i Roca (disseny i Secció Nova), Martí Sureda (Capella) i Antoni Rovira.[12]

Per l'abril de 1844 es publica que el dia 10 de maig de 1844 serà posada a subhasta la finca dels Caputxins. L'Obra creu que és necessari de comprar-la i més quan "*se tiene presentido que hay quien piensa adquirirla para establecer en ella una fábrica*". I el dia 7 de maig, cosa molt curiosa, la Junta de l'Obra acorda publicar en tres periòdics de Barcelona – *La Verdad*, *El Imparcial* i *Diario de Barcelona*[13] – la seva intenció d'adquirir la finca dels Caputxins. El dia 10, Anton Joseph, actuant en nom propi, però a compte de la Junta d'Obra, s'adjudica la finca per 12.090 rals "*de vellón*" pagant una cinquena part al comptat i quedant pendent la resta, a pagar en vuit terminis.

L'Ajuntament de la ciutat, el 2 de desembre de 1844, obliga a enderrocar les parets que resten del Convent dels Caputxins en perill de ruïna, segons acrediten els mestres d'obres Miquel Umbert i Antoni Roca. Quedaran totalment derruïdes l'any 1846. A partir d'aquest any no restarà ja res de l'antic convent. Immediatament la Junta d'Obra programa l'ampliació del cementiri. No existeix però cap mena de document que ho acrediti.

---

11 AMM, Acords, 20 III 1844, f. 32

12 "*Cementerios*", Vila Palomar a *Crònica de Mataró*, 29 V 1977

13 PARTE ECONÓMICA. Avisos. Anunciado para el dia 10 del corriente la venta de las ruinas del que fue convento de PP. Capuchinos de la ciudad de Mataró, así como de su huerto; la Junta de Obra de la parroquial de la misma, que también lo es de su cementerio, ha creido de su deber poner en conocimiento del público, para que después no se pueda alegar ignorancia, que el M.I. Ayuntamiento de la espresada ciudad los ha pedido al Gobierno de S.M. por ser absolutamente indispensables para el ensanche del indicado cementerio", *Diario de Barcelona*, 10 V 1844, p. 1953.

Benedicció del nou cementiri i de la Capella

A principis de l'estiu de 1849 la Junta de l'Obra de Santa Maria comunica a l'Ajuntament la intenció de procedir a la benedicció del cementiri invitant-lo que hi participi. La Corporació municipal en pren nota en sessió plenària tot acordant que una comissió hi assisteixi en representació seva:*"El Ayuntamiento ha quedado enterado de un oficio de la Junta de la obra de la Iglesia Parroquial participándole haber resuelto que en la tarde de este dia se haga la solemne bendición del nuevo cementerio, para la asistencia a cuya ceremonia se invita a la corporación, la que ha resuelto que una Comisión de su seno lo verificará en su nombre."*[14]

El 26 d'octubre de l'any 1851 va tenir lloc la benedicció de la nova capella del cementiri. El periòdic *Mataró* del dia dia 26 d'octubre de l'any 1944 a la secció *Efemérides Mataronesas* ho rememora en un article titulat "*Octubre, 26 1851 Es bendecida la capilla actual del cementerio*". El seu contingut es el següent: *"Terminada la construcción de la rotonda que debía destinarse a capilla del Cementerio, y conseguida la oportuna autorización del Sr. Obispo de la Diócesis, en este dia 26 de Octubre, se procedió a su bendición y a trasladar a ella la imagen del Santo Cristo, que por haber pertenecido al antigio convento allí emplazado, era nombrado de los Capuchinos.*

A tal efecto, por la tarde, después de la función religiosa parroquial, procediose a la organización de solemne procesión a la que concurrieron primero muchas jóvenes, luego los hombres, todos con cirio, y seguidos de las cofradías y congregantes, que pasaban el Rosario y tras los cuales, iba el referido Crucifijo. Completaban la comitiva los Obreros de la Parroquia, el Clero y el Ayuntamiento en corporación, con las correspondientes bandas y demás insignias de representantes de la Ciudad. Llegados a la nueva iglesia, procediéndose a la bendición y a colocar el Crucifijo que hasta la revolución roja de 1936 en que fué destruido, continuó presidiendo las ceremonias funerarias y actos de culto.

Al dia siguiente el Párroco de Santa Maria celebró el Santo Sacrificio en la referida Iglesia, siendo la primera misa celebrada en aquel recinto después de la destrucción llevada a cabo por los franceses y posteriormente por los revolucionarios en 1835."[15]

"Viage a Mataró con el Ferro-carril"

La implantació de la línia fèrria de Barcelona a Mataró l'any 1848 va propiciar el desplaçament de la gent no sols per assumptes estrictament personals o familiars. Obrí, també, la possibilitat d'oferir un servei de cara a un turisme incipient i alhora oferir una informació de cada poble del recorregut i els seus llocs d'interès que mereixien la pena ser visitats. En aquest context apareix l'any 1849 una guia proposant un "*Viage a Mataró con el Ferro-carril*" on també es parla del cementiri de Mataró com un lloc d'interès per ser visitat. Val a dir que l'autor era un mataroní, Joan Anrich, tal com ell mateix explica.

Ampliació i millores

L'ampliació i progressiva construcció de nínxols, segons Manuel Salicrú, constant durant la segona meitat del segle XIX, continuarà durant l'actual segle (XX) i arribarà fins als nostres dies. Les dues finques originals s'incrementaran l'any 1908 per la compra d'una petita peça de terra al Camí dels Caputxins l'any 1924 amb l'adquisició d'una vinya al cantó de llevant.

La creixent afluència de persones per visitar el cementiri va provocar que l'Ajuntament, d'acord amb la parròquia de Santa Maria, que n'era la propietària, procedís a l'arranjament del camí que hi mena des del convent de les caputxines (1852), per deixar-lo en condicions i plantar-hi dues línies d'arbres:

14 AMM, Acords, 22 VI 1849 f. 32r

15 *Mataró*, 26 X 1944, p. 4.

"Acordó asimismo el Ayuntamiento que poniéndose de acuerdo con el Rvdo. Cura-párroco se elavora una solicitud a S.M. para que se dignara hacer la concesión que fuera más de su Real agrado en favor de las imprescindibles mejoras que se requiera a esta parroquial Iglesia para lo cual quedó comisionado el Sr. D. José Pineda.

El Sr. D. Mariano Margens leyó la proposición siguiente: Atendido que el cementerio de la presente se ha puesto en un estado digno de llamar la atención de la Municipalidad, y del público, en tanto que ya por recreo, como objetos piadosos va siendo más frecuentado y visitado todos los dias, atendida que el camino público que dirige a dicho cementerio ó acaba de ser rectificado y enteramente despojado por la Corporación Municipal en razón de la expresada causa, después de haber sido descuydado el tal camino, respecto de haberse extinguido los capuchinos según se justifica por los restos de los asientos que todavia existen en el mismo, atendiendo que el indicado camino al paso puede servir ahora para un escelente paso terrestre muy conveniente para la salud de los vecinos de esta que les perjudican los ayres marítimos, al propio tiempo ha de conducir a muchos á fomentar el culto, y otros recuerdos piadosos con los nuestros deudos visitando la capilla que ya está erigida en el dicho cementerio; atendiendo que ya antiguamente habia dos líneas de árboles plantados en el nombrado camino de modo que aún se encuentran los círculos donde eran plantados y los canales que servian para su riego, que parte pueda también servir ahora al propio objeto.

El Regidor Síndico (...) propone que se vuelvan a plantar las dos líneas de árboles indicados, a fin de evitar en todo tiempo disputas y quedar ilesos los derechos de la ciudad, consiguiéndose además con esto la formación de un paseo terrestre en muy poco gasto que al par embellecer, es de gran provecho para el recreo y salud corporal de los habitantes de esta ciudad (...)". I per part del Governador s'autoritza plantar els arbres *"en los lindes del camino que conducen al cementerio."*[16]

16 AMM, Acords, 16 II 1852 f. 27

Catorze anys després (1866) la *Revista Mataronesa* dóna fe a través d'una gasetilla de les millores realitzades assenyalant que el camí ara s'ha convertit en un passeig. *"Gacetilla. Más asientos. La reparación de los bancos que ya de muchos años ecsistian en el camino que conduce al ex-convento de Capuchinos de esta ciudad, hoy dia cementerio, es de mucha utilidad, pués siendo, como es, una cuesta y hallándose convertido en la actualidad en paseo, por la circunstancia de haber dos hileras de árboles en toda su extención, ofrecerá en tal lugar la comodidad de poder descansar en dichos sitiales. Damos, pués, las gracias a quién corresponda y así creemos que con nosotros lo agradecerá el público también."*[17]

Molts anys després (1915) la premsa local, en aquest cas el *Diario de Mataró y su Comarca*, denuncia la manca de reg dels arbres d'aquest camí: *"Urge que sin pérdida de tiempo se ordene a quien corresponda el riego de los tiernos plátanos plantados últimamente en el paseo del Cementerio, pués con los rigurosos calores de estos dias están aquellos árboles en estado que da lástima y de no acudir pronto en su auxilio con el agua que necesitan quedarán secos a no tardar muchos dias."*[18]

El darrer dia de gener de l'any 1927 l'Ajuntament reunit en ple acorda que el passeig del cementiri, encara sense nom, porti el d'Antoni Martí Cabanellas, metge i benefactor gràcies al qual l'any 1871 es posà la primera pedra de l'edifici de l'asil conegut com a "Germanetes dels pobres"[19] situat precisament al començament de la pujada de l'esmentat passeig.[20]

17 *Revista Mataronesa*, 27 V 1866, p. 15

18 *Diario de Mataró y su Comarca* del 8 de juliol de 1915.

19 L'edifici el varen construir els marmessors testamentaris.

20 *"por coincidir en él, enclavado, el Asilo de las Hermanitas de los Pobres debido a la magnificencia de la familia de este apellido dándose a este acuerdo la tramitación legal correspondiente y colocándose las placas rotuladoras oportunas."* AMM, Acords, 31 I 1927, f. 83

1854: L'any de còlera

A la segona meitat del segle XIX, el 1854 per ser més exactes, Mataró va sofrir una de les pitjors epidèmies de la seva existència, fins el punt que ha passat a la història local com a "*L'any del còlera*" en el que en només 31 dies van morir d'aquesta pesta 1.077 persones. És innecessari subratllar el protagonisme que van adquirir els serveis del trasllat de cadàvers de les cases al cementiri, la construcció de taüts, de nínxols i l'enterrament a causa del desbordament humà i de mitjans que van haver de fer front.

Jaume Castellví i Toda, que fou arxiver municipal, va publicar un documentat treball a la revista *FULLS* del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró titulat "*Mataró 1854: l'any del còlera*" d'on reproduïm alguns paràgrafs on diu:*"L'any 1854 va ser, i és encara, a Mataró, l'any del còlera per antonomàsia. Hi ha raons més que suficients per donar-li aquesta qualificació ja que, aquell any, el "morbus asiaticus" envaí la ciutat i originà l'epidèmia o pesta més terrible entre totes les que han assolat la població en tot el llarg de la seva història. (...) L'èpidèmia primer va afectar a Barcelona i l'èxode dels barcelonins va introduir els primers gèrmens a la nostra ciutat, quan encara no s'havia pres cap mesura de protecció. En principi, a mitjan agost, sembla que no té malícia, però a primers de setembre, de sobte, agafa una virulència extraordinària, imprevista, desacostumada, que domina la ciutat.*

El dia 6 de setembre moren de pesta cent trenta-vuit persones i les afectades de contagi són a l'entorn de dues mil. El dia anterior n'havien mort cent deu. La ciutat és abandonada per una part important de la població: el comerç i la indústria són paralitzats i moltes cases tenen les portes barrades per absència dels seus habitants o bé per el contagi."

El governador civil de Barcelona, Pascual Madoz, en conèixer aquesta greu situació es presenta a Mataró el dia 7 de setembre de 1854:"*imposa ordre i tranquil·litat, i salva la ciutat del caos i de la desesperació en un moment en el qual ja es palesaven conats de violència. Mataró en prova de gratitud, quan l'epidèmia començà a decréixer, el nomenà "pare i salvador"*.

Els efectes terribles del còlera a mitjan setembre començaren a remetre i de mica en mica la ciutat va anar recobrant el seu pols de forma gradual: *"A mitjan d'octubre la ciutat pogué cantar el Te Deum d'acció de gràcies per l'acabament del tràngul i oferir honres fúnebres per les víctimes del còlera que, en seixanta-un dies, van superar el miler, tot i considerant la mitjana de morts naturals."*[21]

La premsa barcelonina, concretament el *Diario de Barcelona* del dia 9 de setembre del mateix any, es feia ressò de l'epidèmia de la qual la mateixa ciutat comtal acabava de sortir d'una situació bastant semblant i deia:*"El señor gobernador de esta provincia con un celo que le honra se vió precisado en la tarde del jueves a constituirse en la ciudad de Mataró, en donde continuaba aún en la mañana de ayer. La imprevista violencia con que el lunes se desarrolló el cólera en aquella población causando diariamente, según voz pública, más de un centenar de víctimas, produjo un terror difícil de explicar; personas en estremo alucinadas por el miedo corrian al templo para recibir los Sacramentos temerosos de morir sin ellos si enfermaban en sus casas; las tiendas se cerraron, los puestos de mercado quedaron abandonados, y después de la alarma y consternación general amenazaba un conflicto por encotrarse cerrados la mayor parte de depósitos de víveres. Según se nos ha asegurado el Sr.Madoz dictó enérgicas medidas para restablecer la calma y la tranquilidad, y en la última noche ocurrieron ya de siete a ocho defunciones, y el viático salió no más que una o dos veces de la parroquia. Mucho deseamos que los mataronenses encuentren un alivio en*

21 JAUME CASTELLVÍ I TODA, "Mataró 1854, l'any del còlera", FULLS/68 octubre 2000, pp. 7-23

su aflictiva situación, y sobretodo que se convenzan de que el miedo, la falta de serenidad de espíritu es sumamente peligrosa en las circunstancias en que se encuentran."[22] Tres enterraments van fer-se a la plaça de l'entrada, on ara hi ha els panteons. Comprovat en fer els fonaments dels nous darrers panteons, segons Manuel Salicrú.

No hem trobat dades documentals que facin referència al servei extraordinari d'enterrament dels morts, dels sepulturers que van fer falta, de l'encàrrec i confecció de taüts, dels funerals però no és difícil, donades les excepcionals circumstàncies, imaginar-se la complexitat d'aquelles tràgiques jornades.

Un vigilant

El cementiri anava creixent i amb ell la major afluència de persones, la qual cosa comportava la conveniència que hi hagués alguna persona que vetllés i cuidés el recinte. I amb aquesta finalitat la Junta de l'Obra de l'església parroquial de Santa Maria demana a l'Ajuntament una subvenció a fi de fer front a les despeses que comportaria posar-hi un vigilant. I la Corporació municipal, en un ple del mes de març de l'any 1862, implanta un impost segons el cost de les exèquies:

"Se dió cuenta de un oficio de la Junta de Obra de la Iglesia Parroquial manifestando la conveniencia para el lustro y buen nombre de que goza el cementerio general que haya como en otras ciudades un sujeto que cuide y vigile de aquel sagrado recinto, pero que no le habia puesto en ejecución por falta de recursos y proponiendo para subvención con seis reales diarios al vigilante, una retribución por la entrada de los cadáveres en el cementerio,en escala diferente según los funerales, esto es de veinte y cuatro reales los de oficio doble mayor de 1ª clase, veinte los llamados de á treinta y seis simples, doce los de a veinte y cuatro, seis los de á diez y seis y uno las misas de párvulos...Y persuadido el Cabildo de la utilidad de la propuesta (...) acuerda autorizarlo para imponerla entendiendo que habrá de pagarse solo por los cadáveres que sean sepultados en el Cementerio general vulgarmente llamado de capuchinos y sin perjuicio de suplirse con otro arbitrio que en lo sucesivo se creyera más aceptable."[23]

El Sant Crist de l'Agonia

A la vigilia del Dia de Difunts de l'any 1864 la *Revista Mataronesa* alerta a tothom que en aquesta diada vagi al cementiri, per visitar el nou Crist de l'Agonia[24] que hi ha a la capella i que havia estat ubicat en el convent dels caputxins:

"En el Cementerio. A los que el dia de difuntos suban a la morada de la quietud y del silencio a pagar el tributo de sus oraciones a los que fueron sus hermanos en la vida y pronto, muy pronto, lo serán en la muerte, les recomendamos la admirable efigie del Sto.Cristo en la agonia que hay en la capilla de dicho sagrado recinto que es una commovedora y sublime obra de arte, digna de llamar la atención de las personas inteligentes y piadosas. La mencionada imagen pertenecia ya al antiguo e incendiado convento de Capuchinos y solo como por milagro pudo salvarse de las llamas. No podemos menos de hacer notar a la celosa Junta que tanto se afana por el decoro de la mansión de los muertos, el feo contraste que forman con la hermosísima imagen de que acabamos de hacer mérito, las dos feísimas figuras que están a su lado y que quieren representar ángeles o lo que sea. También desdicen de la gravedad del sitio dos Décimas que están a cada lado de la puerta que podrian ser sustituidas por algunos sublimes versículos del libro de Job. Por último no dudamos que cuantos traspasen los umbrales de aquella mansión que tan graves y solemnes ideas tiene el privilegio de suscitar, al igual que en los demás años, serán modelo de recogimiento, interior y esterior, sin

22 *Diario de Barcelona* , 9 IX 1854 p. 6422.

23 AMM, Acords, 7 III 1862, f. 16

24 Ës el Sant Crist anomenat « dels caputxins », destruït el 1936.

que debamos acusar la más mínima queja."[25]

Tres anys després la mateixa publicació subratlla en una breu gasetilla l'extraordinària afluència de persones el Dia de Difunts al Cementiri dels Caputxins.*"Gacetilla. Visita. La concurrencia que la practicó al cementerio de esta ciudad, el dia de difuntos, fué mucho mas que extraordinaria."*[26]

Tocs de campanes

Les campanes de les esglésies parroquials tenien, òbviament, una funció religiosa però també d'alarma, de caire militar i d'avís de certs perills. Amb la intenció de no alarmar a la població l'Ajuntament mataroní, per la tardor de 1870. pren l'acord d'aixecar la prohibició existent amb determinades condicions, de reduir els tocs de les esmentades campanades de difunts d'acord amb el comandament militar:

*"En atención al estado de alarma en que se encuentra la población en razón de las actuales circunstancias sanitarias y siendo esta una de las épocas del año en que se experimenta mayor mortalidad, se acordó prevenir a los señores curas párrocos (*de Santa Maria i Sant Joan i Sant Josep*) no permitan que en sus respectivas parroquias se toque a difuntos más que una vez al dia para todos los que fallezcan, encargándoles que el toque sea lo más breve posible.*

La Comisión nombrada para examinar si podia alzarse la prohibición de tocar campanas, impuesta por razón de las circunstancias, expresó que habiendo conferenciado con el párroco de Santa Maria, habian convenido en proponer al Ayuntamiento que podia alzarse la expresada prohibición en las circunstancias siguientes.

1º Que quedaba en disposición del Comandante Militar para ser tocada solamente en caso de alarma o para señalar la aproximación de fuerzas del Ejército a la presente la campana mayor de la Iglesia de Santa Maria la cual por dicho motivo no podia tomar parte en ninguno de los toques de las funciones religiosas.

2º En la reducción a dos de los cinco toques de difuntos.

3º En la reducción de otros que podrian confundirse con el de alarmas y que acostumbran verificarse a primeras horas de la mañana y de las últimas de la tarde.

Puesto a disposición el dictamen de la Comisión y habiendo tomado parte en la misma diferentes concejales se presentó por el concejal Sr. Ricart la siguiente proposición:

Se otorga al Presidente para que en unión con los comisionados elegidos en sesión anterior examine y acuerden la forma en que se ha de levantar la expresada prohibición."[27]

Enterraments fora del cementiri

A l'estiu del 1873 es produí un fet molt lamentable, per discriminatori, a causa d'una decisió del rector de Santa Maria i de la seva Junta d'Obres segons la qual es van efectuar uns enterraments fora del recinte del cementiri d'uns infants sense batejar. El Jutjat de Primera Instància, atenent una denúncia de l'Ajuntament, acorda una sentència posant fi a aquest despropòsit. La causa s'instruí el 3 de maig de 1873. En el ple municipal del dia 17 de juliol del mateix any s'acordà:

"Se dio cuenta de que el Juzgado de Primera Instancia de esta ciudad, remite la causa criminal instruïda de el mismo sobre haberse hallado cadáveres enterrados en la parte de fuera del Cementerio.

Esta causa se instruyó el 3 de mayo último a consecuencia de haber dado aviso al Tribunal, la Alcaldia, de que en la parte exterior del Cementerio y en terreno cerrado, a muy poca profundidad existian varios cadáveres cuya inhumación era al parecer reciente.

De lo actuado resulta comprobado el hecho de que

25 *Revista Mataronesa,* 30 X 1864 pag. 6

26 *Revista Mataronesa*, 10 XI 1867, p. 179

27 AMM, Acords, 4 X 1870

los cadáveres aludidos fueron allí enterrados por disposición de la Junta de Obra del Cementerio representada por su Presidente el Cura Párroco de Sta. Maria de esta ciudad. Así lo manifiestan de sus declaraciones de folios 3,5 y 7 los sepultureros Ignacio Batlle y Matas, Jaime Figueras y Cabot y José Simó y Grau (a) Bomba, haciendo constar el primero de los citados al folio 4 que por orden del Sr. Cura se desenterró un niño que habia sido sepultado en el nicho de su padre y se enterró fuera del Cementerio; también hace constar (en) el folio 7 el tercero de los declarantes que si bien antes venian enterrándose los abortos y criaturas sin bautizar, dentro del Cementerio, aun que en un sitio separado, desde hace cosa de tres a cinco meses el Sr. Cura de Santa Maria como Rector o Presidente de la Junta de la Obra del Cementerio, les mandó que en lo sucesivo enterraran allí fuera del Cementerio todas las criaturas sin bautizar, por lo que así han venido haciéndolo.

El mismo Sr. Rector D. Francisco Pla, en su declaración de folios 9 vuelto y siguientes, asevera lo dicho por los otros declarantes, pués manifiesta que tiene noticia de los enterramientos practicados fuera del Cementerio, desde el dia en que supo que se habia enterrado en él un aborto por lo cual disponiendo los cánones que no puediera enterrarse en lugar sagrado, por no haber recibido el bautismo, indicó que se enterraran en otro sitio fuera del Cementerio.

Y D. Francisco Clavell, vocal de la Junta, al folio 11, manifiesta tener noticia desde mucho tiempo el que se enterraban cadáveres fuera del Cementerio y en el lugar indicado.

La causa fué sobreseida en auto de 29 de mayo declaradas de oficio las costas y dispuesto se sometiese al Alcalde de esta ciudad para los efectos oportunos, ya que de autos no resulta acción punible pués en atención a la clase, objeto y motivo de los hechos únicamente aparece suscitada una cuestión administrativa de policia, arreglo y custodia de Cementerios cuyo conocimiento corresponde a la Autoridad gubernativa; cuyo auto fué rectificado por la Sala de lo Criminal en providencia de siete de junio.

Dada cuenta, el Ayuntamiento quedó enterado.

El concejal Salvador Gusart, presentà una proposició davant dels abusos comesos per la Junta d'Obra i abonant que s'incauti el cementiri i que se'n faci càrrec l'Ajuntament: *"Vistos los abusos cometidos por la Junta encargada del Cementerio enterrando cadáveres fuera de su recinto, Considerando de que en el sobreseimiento de la causa incohada, se expresa que corresponde entender de ello a la autoridad gubernativa, Considerando que los abusos que se lamentan nacen de la circunstancia de estar el Cementerio gobernado y regido en un todo por el brazo eclesiástico, representado por una Junta de Obra de la Parroquia presidida por el Rector de la misma, Considerando que según la ley y la jurisprudencia sentada los cementerios caen bajo la inmediata dependencia y vigilancia de la Autoridad gubernativa en todo cuanto se refiere a su ornato, arreglo y policia, Considerando que el conflicto surgido rechazando el enterramiento de cadáveres y mandándoles dar sepultura en lugar no cercado fuera del Cementerio y sin el debido decoro por quien no tiene atribuciones para disponerlo, ha de reproducirse necesariamente cada vez que se presente el caso de un cadàver que a juicio de la autoridad eclesiàstica esté fuera del gremio de la Iglesia, Considerando que dada la libertad de cultos, es consecuencia inmediata la que los cementerios dejen de ser propiedad de la Iglesia y vengan al inmediato cargo de los municipios, quienes deberán cuidar de todo cuanto al mejor régimen de ellos convenga y de que los enterramientos se practiquen con el decoro debido y con estricta sugeción a las leyes civiles, únicas por las cuales ha de regirse el país cesado el acual orden de cosas.*

Teniendo en cuenta que hasta hoy el cementerio de esta ciudad ha sido enteramente gobernado y dirigido por la autoridad eclesiàstica sin que la civil haya tenido participación y que es hora ya de esta se cobre lo que de derecho y justicia le pertenese, el Concejal que suscribe

tiene el honor de proponer al Ayuntamiento que acuerde la incautación del Cementerio público de esta ciudad y en su consecuencia se haga cargo de todo cuanto al mismo sea conveniente.Y por lo que respecta a los cadáveres enterrados fuera de aquel lugar, se escite el celo de la Alcaldia para que en uso de sus atribuciones adopte las disposiciones necesarias para la terminación del abuso. Mataró, 14 julio 1873. Salvador Gusart.

Discutida la anterior proposición el Ayuntamiento acordó "Aprobado".

Seguidamente se acordó nombrar una comisión de concejales para que proponga los medios de llevar a ejecución el anterior acuerdo, y fueron elegidos para formarla, los ciudadanos José Viñas, Fontanals, Jaime Ros, Juan Rimbau y Salvador Gusart." [28]

L'Ajuntament posà fi a aquesta mesura excloent i multà el rector mossèn Francesc Pla (50 pessetes) i cada un dels vocals de la Junta (25 pessetes). La brigada municipal els va desenterrar i va traslladar les restes al cementiri.

Sense funerals

L'alcalde Pelegrí Gallifa, pel mes de març de 1876, convoca els regidors en un ple per informar-los de la negativa de l'església en celebrar un funeral en memòria de les víctimes de la guerra civil i que: *"el objeto de convocarles era para darles cuenta de las causas que se habian opuesto al cumplimiento del Programa de este dia en su parte relativa a la celebración de unos funerales en sufragio de los muertos en la guerra civil."*

Davant la negativa de la parròquia s'acorda publicar un anunci que diu:

"Mataronenses: Las exéquias fúnebres que debian celebrarse en la mañana de hoy en la parroquial de Santa Maria, en sufragio de las víctimas de la guerra civil conforme se habia anunciado en el programa de festejos, no han podido tener lugar por causas extrañas a la voluntad de nuestro Ayuntamiento."[29]

Les restes de Jaume Ibran

Un mes després l'Ajuntament acorda comprar un nínxol per enterrar-hi les restes de Jaume Ibran, mort pels carlistes en un enfrentament a Breda, i cedir-lo als seus hereus:

"Próximo a expirar el año concedido por los hermanos Sres. Pasant, para tener dipositados en una tumba de su propiedad en el cementerio de esta población los restos del capitán que fue de la Ronda volante de esta ciudad D. Jaime Ibran (á) Piu, acordó el Ayuntamiento adquirir de fondos municipales un nicho donde sean colocados los dichos restos y los de la que fué su consorte la actriz Dña. Marta Pasos, y cuya propiedad pase a sus hijos herederos."[30]

Cementiris no catòlics

El govern de Madrid en aquest mateix any (1876), atenent la demanda d'un important sector de la societat va promoure una serie de lleis (de 29 abril 1865, Reales Órdenes de 16 de juliol 1871 i 28 febrer de 1872) disposant que es facin cementiris municipals per enterrar els qui no podien o no volien ser-ho en els catòlics. La premsa barcelonina se'n féu ressò:

"Cementerios. (...) Por real Orden de 28 de febrero de 1872, de conformidad con el espíritu y disposiciones consignadas en la ley de 29 de abril de 1865, se previno que "en todas las poblaciones donde no haya cementerio destinado a inhumar los restos de los que mueren perteneciendo a religión distinta de la católica, se ampliarán los existentes, tomando la parte de terreno contiguo que

28 AMM, Acords, 17 VII 1873.

29 AMM, Acords, 6 III 1876, f. 22

30 AMM, Acords, 21 abril 1876, f. 51

se considere necesario para el objeto, rodeándola de muro y cerca con puerta especial, quedando los Ayuntamientos facultados para incluir en sus Presupuestos las partidas correspondientes a los gastos que la ejecución de las citadas obras originen."[31]

El Cementiri Municipal o "Dels Espiritistes"

Pocs mesos després i d'acord amb les lleis promulgades l'Ajuntament de Mataró reunit en sessió plenària, atenent la petició escrita de diversos mataronins, en la celebrada el 15 de setembre de 1876, va prendre l'acord següent:

"Fué leida una instancia de varios vecinos de esta ciudad en súplica de que se sirva acordar el Ayuntamiento la ampliación del cementerio con un local o sitio que se destine a dar sepultura a los cadáveres de los que mueran perteneciendo a religión distinta de la católica, cuya parte ampliada se rodee de un muro o cerca como los demás del cementerio, fijándose su entrada por una puerta especial independiente de esta, todo de conformidad con lo establecido y prevenido por la ley de 29 abril 1865 y Reales Órdenes de 16 de julio 1871 y 28 febrero 1872.

Y el Ayuntamiento considerando que la dicha petición obedece a una necesidad no solo reconocida por la ley sí que también inspirado en un deseo humanitario y manifestada recientemente en una circular a los párrocos por el Sr. Obispo de esta diócesis, acordó que en el terreno contiguo al cementerio y en la parte de cierzo, a cargo de la Obra de Santa Maria, y en el que ya es costumbre inhumar los abortos y los cuerpos de los suicidas y disidentes, se levanten paredes de modo que quede un campo cercado de cien palmos cuadrados, aprovechándose la misma pared del actual cementerio y los materiales procedentes del derribo de las fortificaciones más cercanas a dicho puesto.

L'escalinata central que separa les illes

31 *Diario de Barcelona*, 7 IX 1876, p. 10.069.

Acordose además nombrar una comisión compuesta de los señores D. Juan Valdé, D. Pablo Biscarri y D. Jaime Juliá para que gestionaran con la referida junta de obra la cesión del indicado terreno que se suplique por medio del correspondiente oficio y se acordó sacar a pública subasta la dicha obra y que al comunicar este acuerdo a los solicitantes se les indique que ya esta Corporación tenia verificados los trabajos necesarios para levantar el nuevo cementerio y trasladado en él algunas carretadas de material."[32]

La Junta d'Obra de Santa Maria es dóna per enterada de la construcció d'un nou cementiri i ho comunica en un ofici del dia 4 de setembre: *"Por el atento oficio de V.S. de 20 del corriente mes se ha enterado esta Junta de que el Iltre. Ayuntamiento de su digna presidencia ha resuelto construir un nuevo cementerio destinado a inhumar decorosamente los cadáveres de los que mueran fuera del gremio de la Iglesia Católica, el cual quedará al esclusivo cuidado del propio Ilustre Cabildo; y que para llevar a efecto dicha construcción solicita la cesión de terreno sito estramuros al cierzo del Cementerio católico, perteneciente a esta Junta de Obra. (...) ha resuelto acceder a dicha petición pero con la condición precisa de que siempre y cuando dejase de servir dicho terreno para el objeto espresado, se tenga por no hecha esta cesión.*

Y el Ayuntamiento acordó enterado con gratitud y se acepta la cesión de dicho terreno con la condición impuesta."[33]

El Cementiri Municipal, no catòlic, situat a la part alta del carrer dels Caputxins, és més conegut com el cementiri "dels esperitistes", per uns, o "dels protestants" per uns altres, definicions despectives però que, sobretot la primera, té una certa explicació que tot seguit exposem. Al setmanari *El Mataronés* del dia 25 de febrer de l'any 1877, arran de la seva obertura, hi surt una breu gasetilla que diu: *"Hace pocos dias tuvo lugar en el nuevo cementerio construido por la inhumación de los que mueren fuera del gremio de la iglesia católica, el entierro de una mujer que pertenecia, al parecer, a la escuela espiritista, siendo este el primer cadáver que se ha sepultado en el indicado recinto."*[34]

En el ple municipal del 17 de desembre de 1879 s'aprova el Reglament del Cementiri Municipal.

AMM, Acords, 17 XII 1879

Contracte dels servei de conducció de cadàvers

El servei de conducció de cadàvers, anomenat també de Pompes Fúnebres, està estretament relacionat amb els enterraments i el cementiri. És per això que encara que breument en deixem constància en aquest treball i en veurem, a través del temps, l'evolució. La primera referència que en tenim data de l'any 1869 quan aquest servei va ser tema de debat a l'Ajuntament de Mataró.

El regidor Francesc Cabot, en el ple municipal del dia 23 de novembre de 1869, fa present: *"la conveniencia de establecer el servicio de coches fúnebres para la conducción de cadáveres al cementerio como lo verifican otras poblaciones de menor importancia que la presente ciudad (...) el Ayuntamiento ha aceptado como principio"*[35]

Per l'any 1870 la Diputació comunica l'aprovació del servei de cotxes fúnebres: *"con condición de que con acuerdo de la Junta de asociados se instruya dicho arbitrio en el correspondiente capítulo del presupuesto adicional de Beneficencia y encargando que al anunciar su arriendo se tengan presentes las prescripciones de la ley debiendo fijar a lo más en diez años el término de su duración y señalar el plazo de 24 horas como tiempo máximo durante el que*

32 AMM, Acords, 15 IX 1876, f. 109.

33AMM, Acords, 26 IX 1876.

34 *El Mataronés*, 25 II 1877, pàgina 112.

35 AMM, Acords, 23 XI 1869 f. 170.

pueden permanecer los cádaveres sin ser conducidos al Cementerio. Se acordó sacar a la subasta dicho servicio por el término de 15 dias y cumplir las prescripciones de la Exma. Diputación añadiendo en el pliego las condiciones."[36]

En el ple del 28 de juny del mateix any s'acorda nomenar la comissió encarregada d' *"inspeccionar los coches fúnebres, los caballos destinados a su tiro y los adornos a aquellos correspondientes dando después de su dictámen a cerca de si está todo conforme a lo marcado en el pliego de condiciones"*[37] Un parell de mesos després el ple municipal acorda prohibir deixar els cadàvers a les entrades de les esglésies: *"porqué con ello podria perjudicarse la salud pública"* per entendre que la via pública no ha de ser interrompuda sense permís *"y es hasta ridículo que se permita en la misma el depósito de cadáveres con los ataudes, luces y demás efectos que comunmente impresionan a los transeuntes, se acordó prevenir a los señores párrocos que en adelante se abstengan de verificarlo."*[38]

El 1879 la Comisssió de Sanitat de l'Ajuntament porta al ple l'informe que se li havia encomanat respecte a l'adjudicació del servei de conducció de cadàvers al cementiri.

"D. Francisco Sadó, en su calidad de presidente de la Comisión de Sanidad, y emitiendo el informe que la Corporación le encomendó en sesión ordinaria de 16 del corriente mes con respecto a las solicitud presentada por D. Francisco Auladell, manifestó que el Ayuntamiento acordase de conformidad con lo solicitado por el referido recurrente e invitó al infrascrito secretario para que leyera, como así se hizo, las bases del proyecto de contrato para el servicio de la conducción de cadáveres a los cementerios de esta ciudad que empezará en primero de julio de 1880, cuyo nuevo contrato en su término, precios de tarifa y principales condiciones es exactamente igual al que está hoy en vigor.

36 AMM, Acords, 19 IV 1870.
37 AMM, Acords, 28 VI 1870
38 AMM, Acords, 19 VIII 1870.

Y el Ayuntamiento enterado acordó dar su aprobación al citado proyecto de contrata y conceder en arriendo bajo las bases en aquel establecidas, a D. Francisco Auladell para el término de diez años al servicio de conducción de cadáveres a los cementerios de esta ciudad por medio de coches fúnebres y que se someta el referido proyecto y el presente acuerdo a la aprobación de la Junta Municipal."[39]

Reclamació

El darrer dia de l'any 1879 l'Ajuntament en ple debat novament la concessió del servei de conducció de cadàvers (Pompes Fúnebres) atenent una reclamació de Francesc Miró, el contractista que tenia al seu càrrec l'esmentat servei fins al 31 de juliol de 1880, demanant que es deixessin sense efecte els acords presos el dia 30 de març del mateix any:

"Que el Ayuntamiento de Mataró en sesión de 23 de Mayo próximo pasado acordó conceder a D. Francisco Auladell la prestación del mencionado servicio de conducción de cadáveres bajo los mismos pactos y condiciones que actualmente sigue, en virtud de la adjudicación que en pública subasta se hizo a favor de D. Francisco Miró Estellés, por espacio de diez años cuyo término finirà en 31 de julio de 1880, siendo ratificado este acuerdo por la Junta municipal en sesión de 30 del propio mes de marzo sin que contra dichas resoluciones se interpusiera recurso alguno.

Que D. Pedro Coloreu, en nombre del actual contratista, presentó una instancia cuya fecha no se indica al Ayuntamiento suplicando que se dejasen sin efecto los mencionados acuerdos alegando que le eran perjudiciales y solicitando que se prorrogase a su favor el contrato durante un quinquenio, o bien se sacara de nuevo a pública subasta la prestación del indicado servicio, pues tal como ahora se ha contratado, dice que perjudica los intereses generales de la localidad ya que el reclamante se compromete á mejorar las condiciones en una parte importante..."

39AMM, Acords, 23 V 1879, f. 50.

Finalment s'acorda que: *"Esta Comisión en sesión de 31 de octubre próximo pasado acordó que con devolución del expediente remitido se informe a V.E. que procede desaprobar y dejar sin efecto la suspensión de los acuerdos adoptados por el Ayuntamiento y Junta municipal de Mataró en 23 y 30 de marzo y 22 de julio último a quien se provenga además que en lo sucesivo procure atemperar su conducta a las disposiciones vigentes.*

Y conformándome con el preinserto informe de la Comisión Provincial, he acordado dejar sin efecto la suspensión decretada por V. de los acuerdos de ese Ayuntamiento y Junta Municipal adoptados en 23 y 30 de marzo y 22 de julio últimos.

Y acordó el Ayuntamiento enterado con satisfacción y comuníquese al interesado D. Francisco Auladell."[40]

L'Ajuntament, a finals del mes de juny de 1880, acorda en sessió plenària fer un nou expedient referent a la forma d'adjudicació la qual s'haurà de verificar "*en pública subasta. Lo que de R.O. pongo en conocimiento (...) y acordó el Ayuntamiento enterado y formarle la Comisión de Sanidad el correspondiente pliego de condiciones para la subasta.*"[41]

Francesc Auladell, en assabentar-se que el servei s'adjudicaria en una subhasta pública i considerant-se perjudicat, demana la suspensió dels acords presos anteriorment tant per part de la Junta Municipal com per Governació Civil: "*Fue leida una instancia de D. Francisco Auladell y Català en súplica de que pretendiendo interponer demanda contenciosa contra la Real Orden del Ministerio de la Gobernación en cuya virtud se revocan los acuerdos de la Junta Municipal y Gobernación Civil (...) se le admita la protesta que presenta contra la dicha subasta ya anunciada y que si esta no obstante se verificase se haga saber a los licitadores en el acto de su celebración, para que nunca puedan alegar ignorancia de aquella y con reserva del derecho de acudir contra quién o quienes procediente fuese por razón de los perjuicios que se le irroguen si se lleva a cabo dicha subasta. Y acordó el Ayuntamiento no haber lugar a la suspensión de la subasta anunciada y que se ponga en conocimiento de los licitadores la protesta del recurrente como lo solicita.*"[42]

Cotxes fúnebres per a pobres

El diari local, pel febrer del 1904, posa el crit al cel denunciant públicament l'estat deplorable dels cotxes fúnebres encarregats de portar les despulles dels difunts pobres: *"Llamamos la atención del Sr. Alcalde sobre el estado deplorable de los coches fúnebres, destindos a las clases pobres, tan dignas de respeto como las demás en todos los órdenes de la vida social. Los cortinajes de aquellos coches son indignos de pasearlos por nuestras calles en manifestaciones de sentimiento a favor de nuestras clases obreras.*

Pedimos a nuestra autoridad una inspección a dicho servicio público."[43]

August Ribas Mustarós, propietari des de l'any 1909 de l'agència de pompes fúnebres Funeraria de las Santas, ofereix els seus serveis a la beneficència Municipal *"comprometiéndose a facilitar gratis coche fúnebre para 80 enterramientos anuales y a hacer al Hospital una limosna anual de 150 pesetas."*[44]

40 AMM, Acords, 31 XII 1879, f. 178.

41 AMM, Acords, 23 VI 1880, f. 141

42 AMM, Acords, 14 VII 1880, f. 153.

43 *Diario de Mataró y la Comarca*, 12 II 1904, p. 2

44 *Diario de Mataró y su Comarca*, 27 I 1911, p.2.

La cremació de cadàvers

La cremació, o no, de cadàvers va esdevenir, a finals del segle XIX, un tema polèmic entre els catòlics, aferrissats defensors de la sepultura (exhumació) de les restes humanes, i els científics higienistes, que defensaven la seva cremació principalment per raons sanitàries: per prevenir epidèmies i contagis, per creure que la descomposició dels cadàvers podia contaminar les aigües freàtiques, l'aire i finalment als éssers vius.

L'església catòlica veia en els higienistes uns enemics acèrrims als quals calia impedir els seus propòsits. Els maçons favorables a la incineració, també estaven en el punt de mira de l'hortodòxia catòlica.

La incineració de cadàvers era una pràctica molt antiga en la nostra civilització hel·lènica i romana. Va desaparèixer en el segle IV de la nostra era sota la influència del cristianisme. El seu renaixement en l'època moderna arrenca de la Revolució francesa (1789) en la qual sota la influència del neoclassicisme, es va propagar la idea de la incineració dels cadàvers.

Si focalitzem el debat, a casa nostra veurem que a l'any 1881 l'Ajuntament de Mataró va tractar el tema en el ple municipal del 16 de desembre, en el qual la Junta de Sanitat presenta un acurat i documentat estudi a favor de la incineració que ens permet calibrar l'interès municipal sobre aquest assumpte.

AMM, Acords, 10 XII 1881 f. 147

Malgrat l'acord favorable no s'arribaria a portar a la pràctica.

Pocs anys després (1889) l'insigne metge mataroní Dr. Antoni Franquesa i Sivilla deixà escrit el seu criteri favorable a la incineració de cadàvers en un treball d'investigació titulat "*Topografia médica de Mataró y su zona*", ANTONIO FRANQUESA I SIVILLA Topografia médica en Mataró y su zona. Barcelona, 1889, p, 274

Molts anys després, el 1922, es produeix en un ple municipal una nova queixa de les condicions de salubritat del cementiri quan el regidor Ramos denuncia: *"que en el cementerio católico se realizan hechos abusivos, que por una puertecita lateral que da a terrenos del Ayuntamiento, se sacan a este, los restos de cajas de muertos, vertidos y otros efectos y allí se queman produciendo un humo nauseabundo que puede resultar perjudicial tanto más cuanto que a pocos pasos hay un camino y la cañería de aguas potables del Municipio y hasta se da el caso de que el aire se lleva partículas y cenizas lo que no es ni edificante ni favorable a la sanidad (...)"*[45].

El tema de la salubritat seguía preocupant mentre que el de la incineració de cadàvers encara tardaria molts anys a solucionar-se. Religió i ciència, una vegada més, estaven inexorablement enfrontades.

Tornarem a repescar el tema més endavant quan s'arribarà a implantar la incineració.

L'Obelisc de la plaça Santa Anna

Els veïns de la plaça de Santa Anna en assabentar-se de la pretensió municipal d'erigir un obelisc al bell mig - en memòria dels mataronins que van morir a la Guerra Civil i de la Independència (13 de maig de 1873 i 10 de gener de 1875) -, s'hi van oposar proposant la creació d'un monument al cementiri. El recurs presentat va aconseguir, de moment, el seu propòsit, el qual deia el següent:

"Recurso de D. José Tusquellas y otros vecinos de la Plaza de Santa Ana oponiéndose a que se levante en la misma el proyectado monumento del diez de Enero, en cuya virtud se acuerde a lo solicitado y se adoptan además los siguientes acuerdos:

1º Se revoca el acuerdo de 22 de diciembre de 1887, por el que se acordó la construcción del referido mausuleo en la Plaza de Santa Ana.

45 AMM, Acords, 24 V 1922, f. 83.

2º Que se construya un mausuleo en el cementerio general donde se trasladen los restos de los que murieron en las jornadas del 10 de Enero y 13 de Mayo, a cual efecto se faculte a la comisión dictaminadora para la adquisición, a título de compra, el correspondiente terreno.
3º Que se proceda a la traslación de la primera piedra que se colocó en la plaza de Santa Ana el dia 10 de Enero último al sitio del nuevo emplazamiento.
4º Que el señor arquitecto municipal proceda con la mayor actividad a la reforma o estudio del repetido mausuleo, atemperándose a las condiciones del lugar donde se trata de erigir."[46]

L'Ajuntament va ser receptiu de la mateixa. I a fi d'erigir l'esmentat monument al cementiri es procediria a convocar una subhasta a celebrar al saló de sessions de l'Ajuntament.[47]

Nova proposta d'obelisc

El tema de l'obelisc a la plaça Santa Anna, com veurem més endavant, tornaria a ser pres en consideració per l'Ajuntament. De moment s'acordaria erigir un monument als morts en la darrera Guerra Civil al cementiri. però més tard es tornaria a proposar.

Construït el mausoleu al Cementiri (que es pot contemplar a l'esquerra de l'esplanada de l'entrada principal) el regidor síndic Lluís Moret un any i tres mesos després de la protesta dels veïns de la plaça de Santa Anna tornaria a portar el tema al ple municipal del dia 9 de febrer de 1890 d'erigir un obelisc o monument en "*sitio público y concurrido*". La seva proposta deia:
"Hallándose construido por acuerdo de V.E. un mausuleo en el cementerio de esta ciudad destinando a guardar los restos de los que sucumbieron en la última guerra civil en defensa de la ciudad y de las instituciones liberales, y considerando que para que tan oportuno y luminoso pensamiento sea completamente patriótico debe ser menos exclusivista y más general, como lo seria levantando en sitio público concurrido y adecuado un símbolo que sea en forma de monumento, estatua, obelisco o cualquiera otra alegoria que perpetue la memoria de los hijos de nuestra querida ciudad y demás que sucumbieran en defensa de la misma durante la última guerra civil, haciéndolo extensivo a los que hayan sacrificado sus vidas en defensa de la patria y de la libertad en lo que va de siglo, con el fin de que tan noble y generoso y recuerdo se trasmita a la posterioridad para ejemplo de las sucesivas generaciones.

Tiene el honor el infrascrito de proponer a esta Corporación municipal se digne acordar:
1º Que sean trasladados al Mausoleo construido en el cementerio de esta ciudad los restos de los que sucumbieron en defensa de la misma durante la última guerra civil, así como, a ser posible, los de los hijos de la presente que hayan perecido en defensa de la patria y para el sostenimiento de las instituciones liberales.
2º Que en sitio público y adecuado y para perpetuar la memoria de las expresadas víctimas se levante un monumento símbolo de admiración y reconocimiento hacia tan ilustres compatricios,
3º Que para el cumplimiento del objeto de esta proposición y para que dictamine sobre la misma, nombre V.E. con caràcter de urgencia, una comisión especial de concejales.

Y tomando en consideración y declarada por unanimidad la urgencia del nombramiento de una comisión especial para el estudio y dictamen de la transcrita

46 AMM, Acords, 2 XI 1888 f,139.
47 "*Otro aprobando el plano, presupuesto y condiciones para la construcción del monumento que se acordó levantar en el Cementerio general a las víctimas que en defensa de esta ciudad y de las instituciones del país murieron en la última guerra civil y acordando la realización de dicho proyecto mediante subasta que se celebrarà el dia 20 del mes actual a las 11 de su mañana en el salón de sesiones de estas Casas Consistoriales y bajo la presidencia del señor Alcalde o teniente en quien delegue y con asistencia del señor presidente de la comisión dictaminante, según las prescripciones del Real Decreto de 4 de enero de 1883 y bajo el tyso(?) de 4467 pesetas, un céntimo.*" ACM, Acords, 4 abril 1889, f. 98.

Monument als morts a la Guerra Civil de la Independència (1873 i 1875)

proposición del Señor Moret, se acordó nombrar a dicho objeto a los señores Roca, Moret, Camín, Viñas, Sans y Culla."[48]

Vuit mesos més tard es procediria a aprovar el pressupost i les condicions per adjudicar les obres en pública subhasta.[49]

Manifestació al cementiri

Pel mes de gener de 1894 cinc regidors municipals presenten una proposició a fi de que s'acordi organitzar pel diumenge següent, dia 14, una manifestació cívica presidida per la corporació municipal al Cementiri per dipositar quatre corones en el monument on descansen les restes dels mataronins que varen morir en defensa de la llibertat durant la darrera guerra civil. El ple debat el tema aprovant-lo de la forma següents:

"(...) Se acuerda conmemorar la fecha del 13 de mayo de 1873 y 10 de enero de 1875 por medio de una manifestación cívica que se organizará el domingo 14 del corriente y presidida per el Exmo. Ayuntamiento se dirigirà al cementerio depositando en el Panteón levantado por acuerdo municipal cuatro coronas dedicadas dos de ellas a los ciudadanos liberales que murieron defendiendo la ciudad contra las facciones carlistas en aquellas dos jornadas y otras dos a los bravos patricios Ibran y Palmarola, acompañando a la manifestación una orquesta que lo mismo que las coronas fúnebres y el carruaje que ha de conducirlas, será costeado con cargo al capítulo de imprevistos del actual presupuesto del cual se invertirán

48 AMM, Acords, 9 II 1890, f. 28)

49 "*Otro, aprobando el presupuesto y pliego de consideiones facultativas y económicas que ha de regir en una subasta a la llana que para la creación de un obelisco o monumento commemorativo de los mataronenses que han sacrificado sus vidas en defensa de la ciudad y de las instituciones liberales en la plaza de Santa Ana, conforme está acordado, se celebrarà el dia 20 de noviembre próximo a las 11 de su mañana bajo el tipo de 10.000 pesetas con arreglo al Real Decreto vigente sobre subastas y bajo la presidencia del señor Alcalde o Concejal en quien delegue y con asistencia del Concejal de la comisión especial dictaminente para la reforma de aquella plaza en quien delegue la Presidencia*." ACM, Acords, 21 X 1890, f. 194.

490 pesetas en los gastos que origine dicha manifestación patriótica, para cuya organización se faculte ampliamente al Sr. Alcalde."[50]

Deu anys després de l'esmentada manifestació, a principis de 1904, l'Ajuntament en ple acorda construir una reixa al monument erigit al cementiri i que l'arquitecte municipal elabori el diseny corresponent i el seu pressupost.[51]

L'obelisc de la plaça de Santa Anna hi va romandre fins que fou derruït, a principis dels anys 40, pel règim franquista.

Sepulturers i l'enterraments dels pobres

Els sepulturers, a principis de l'any 1914 demanen cobrar els enterraments dels pobres morts a la beneficència o a l'Hospital de Mataró. Demanen que se'ls hi pagui 2 pessetes per cada enterrament d'aquesta classe.[52] Per la seva part el regidor Joan B. Vergés en el ple municipal del gener de 1919: *"solicita se vea si es posible evitar que el Ayuntamiento tenga que satisfacer los entierros de los pobres, porqué nada saca del cementerio, contestando el señor B. Borrás que presentarà una proposición en tal sentido pero que ha de ser objeto de un acuerdo con la Junta de Obra de Santa Maria."*[53] Uns mesos després el regidor senyor Peradejordi denuncia que quan hi ha algún enterrament en dia festiu *"se pone en el nicho el cadàver pero no se cierra"* i afegeix que es comuniqui a la Junta de l'Obra responsable del cementiri. La presidència a més d'agrair l'avís diu que *"procurarà se corrija el hecho."*[54]

50 AMM, Acords, 9 I 1894, f. 7.
51 "(...) *se acuerda en principio la construcción y colocación de una verja de hierro en el mausoleo que en el Cementerio Católico contiene los restos de los mártires de la Libertad y que se proceda por el arquitecto municipal a la formación de los correspondientes diseño y presupuesto que se someta a la aprobación del Cabildo municipal, acordándose además que entienda en este último extremo la Comisión de Fomento*." ACM, Acords, 19 I 1904 f. 13r.
52 AMM, Acords, 4 III 1914, f. 32
53 AMM, Acords, 9 I 1919, f. 14.
54 AMM, Acords, 9 VI 1919, f. 102

Aprovació de fer un nou cementiri

Mataró seguia creixent i l'any 1920 ja tenia censats 24.125 habitants. La distància entre el casc urbà i el cementiri s'anava reduint i aquest, a més, saturant. Davant d'aquesta disjuntiva l'Ajuntament en la sessió plenària del dia 31 de març de l'any 1926 va acordar la construcció d'un cementiri nou per raons sanitàries. El contingut de l'acord va ser el següent:

"Que se construya un nuevo cementerio general, encargándose al señor arquitecto municipal, la formación de los oportunos proyectos y presupuestos y las obras para la celebración del concurso de adquisición de terrenos, convocándose dicho concurso y remitiéndose a su tiempo el expediente a la aprobación de la Comisión provincial de Sanidad y que se prohiba toda ampliación del actual cementerio católico, por no reunir las condiciones exigidas por las Leyes de Sanidad, no estar a la distancia devida de la ciudad y encontrarse en un montículo, que escurre todas las aguas plubiales a la zona de la población."[55]

Bo i aquests bons propòsits és obvi que el projecte no es va portar a terme i el Cementiri dels Caputxins va seguir funcionant i ampliant-se quan feia falta.

El *Pensament Marià* de finals de març de 1932, en la seva crònica del ple municipal *"La sessió del dijous"* es pregunta sobre la possibilitat de fer *"Un nou cementiri?"* on informa que la Comissió de Governació *"presenta un dictàmen per a que es recullin informes tècnics i de sanitat dels terrenys que podríen servir de cementiri que es pensa construir d'acord amb un plànol que han examinat i que té tots els avantatges legals. S'aprova."*[56]

55 AMM, Acords, 31 III 1926) f. 75
56 *Pensament Marià*, 30 III 1932, p. 2

La Segona República (1931-1939)

Pel mes de gener del 1930 dimiteix el general colpista Miguel Primo de Rivera i amb ell acaba la dictadura iniciada l'estiu del 1923 i es forma un govern de transició per retornar el país a la normalitat constitucional. Els esdeveniments se succeïren de forma accelerada. Pel 12 d'abril del 1931 es convocaren eleccions municipals que donarien una victòria aclaparadora a les coalicions republicanes a les grans ciutats de tot el país. A Mataró la formada pel Centre Republicà Federal, Acció Catalana Republicana i l'Agrupació Socialista de Mataró aconseguí 17 escons dels 26 disponibles. L'aclaparadora resposta republicana arreu del país va provocar, entre d'altres coses la caiguda de la Monarquia borbònica. El rei Alfons XIII, davant de la desfeta, s'exiliaria i dos dies després, el 14 d'abril, es proclamava a tot l'estat la Segona República espanyola. El panorama canvià radicalment i les esquerres feren valer la seva victòria a l'hora de legislar i aplicar noves normes que significarien una profunda reforma.

Segons l'historiador mataroní Francesc Costa els dos periòdics locals més importants d'aquell temps eren el *Diari de Mataró* i el bisetmanari *Pensament Marià*, ambdós d'ideologia catòlica. El *Diari de Mataró*, diu Costa: "*sintonitzava amb els programes de la Lliga i d'Acció Catalana (...) la seva ideologia catòlica el va dur a atacar les posicions laiques del govern i l'Ajuntament de Mataró, duent a terme enèrgiques protestes contra diverses actuacions d'aquests organismes en detriment de l'Església catòlica*. Malgrat tot el *Diari de Mataró*, del dimecres dia 15, dóna la benvinguda al canvi de règim i a *"La proclamació de la República"* en una l'editorial amb aquest títol que diu: *"La bandera de nostres amors, la bandera catalana, tant perseguida per la dictadura, oneja al cim de tots els edificis públics de Catalunya, més pura que mai pels sacrificis dels abnegats patriotes que patiren per ella en la seva carn i en la seva llibertat. Amb ella ha triomfat la República, que ha imposat a Espanya la llibertat popular. (...) Del que s'acaba d'instaurar depèn ara la prosperitat del país. Però cal que no es perdi ni una activitat aprofitable, que tothom contribueixi en el seu lloc i en la mida de les seves forces, a la consolidació i a l'organització de la República a Catalunya i a Espanya. Desapareguin odis, reserves i desconfiances; ajudi tothom a formular el nou ordre, ben convençut de que només així assolirem, no allò que voldria cada u (que això és impossible) però si un règim dintre el qual poguem conviure tots en pau i bona harmonia ciutadana."*

Per altra banda el mateix Costa subratlla que *Pensament Marià* es centrava a parlar de *"la vida espiritual i moral de la comunitat catòlica. Però quan la República comença a legislar, i a atacar certs privilegis que tradicionalment havia disfrutat l'Església, en el camp de l'ensenyament i de les subvencions públiques dels membres de la clerecia, el centre de la crítica passa a ser la matexia actuació del govern. I, més concretament, la voluntat de construir una societat laica en què les organitzacions religioses no dispossessin de poder efectiu en els camps social i econòmic."*

Un cop proclamada la República *Pensament Marià* l'accepta bo i alertar estar amatents: *"En aquests moments històrics en que van a posar-se a revisió els fonaments de l'Estat és necesària una gran serenitat i reflexió. No és l'hora dels optimismes desplaçats ni dels planys eixorcs. És hora d'actuar de cara a la realitat, sense claudicació de principis, amb fermesa, però sabent destriar allò que és essencial d'allò que és secundari, sabent superar les preferències polítiques i no menys conèixer les exigències del moment. (...) La república ha d'ésser de tothom i no usdefruit d'un partit o d'una classe. Déu no vulga que per culpa d'estèrils personalismes i bizantinismes tinguem de planyer-nos un altre dia de no haver actuat quan l'oportunitat ens dongui una major eficàcia!"*[57] Tot un anàlisi premonitori.

57 *Pensament Marià*, 17 IV 1931, p. 1.

Els cementiris, com veurem, també es veurien afectats.[58] La secularització del cementiri catòlic de Mataró i la seva propietat seria un camp de batalla on cada bàndol defensava els seus posicionaments de forma aferrissada i sense concessions, com veurem seguidament.

L'Ajuntament en la sessió plenària del dia 24 d'abril de 1931, acorda, entre altres coses, les delegacions de que es compon la Corporació Municipal, entre les quals hi ha la del cementiri que recau en la persona de Jaume Recoder.[59]

Secularització i propietat

El tema de fer un nou cementiri i de secularitzar el catòlic serà portat al ple municipal del mes de gener de 1932 on s'acorda passar a Governació la proposta feta pels regidors Josep Esperalba i Francesc Rossetti *"interessant s'estudiï a la (major) brevetat possible, la construcció d'un nou cementiri municipal, lo propi que la dels senyors (Artur) Puigvert, (Francesc) Anglas, (Jaume) Comas i (Joan) Julià, per a que s'acordi dirigir-se a qui correspongui a fi de que, en el més breu plaç possible es faci entrega al Municipi de les claus del cementiri antic d'aquesta ciutat i que dintre dels vuit dias es dictamini aquesta proposició, i la del senyor (Jaume) Recoder per a que s'acordi la construcció de nou nitxos en el cementiri municipal."*[60]

Amb el títol de *"La qüestió dels enterraments"* el periòdic catòlic *Pensament Marià* a principis del 1932 publica una crònica del ple municipal celebrat el dia abans i que diu:

"Intervé el senyor (Jaume) Comas i diu que en la nostra ciutat tenim un Cementiri doble, però ara, nosaltres, que som el representants del poble, anirem a demanar les claus als qui ara el detenten, per tal d'esbrinar si és o no propietat d'ells. Aquesta és l'opinió general, i cal implantar tot seguit la secularització. Mataró, amb aquest pas, donarà una vegada més, mostres de la seva tradició liberal.

El senyor (Francesc) Rossetti s'adhereix a les manifestacions del senyor (Jaume) Comas, i respecte al que s'ha dit de la propietat del Cementiri, diu que s'ha cercat molt i no s'ha pogut esbrinar res en concret. Treu uns papers de cessió de terrenys dels Pares Caputxins datats del 16 gener de 1884 i uns altres de Victòria Prats cedint també terrenys amb data del 27 de juny de 1908. Diu que s'ha trobat també una proposició de Rafel Carreras de 31 de maig de 1926 per la construccció d'un cementiri nou. Finalment parla de distància i mostra com és antirreglamentari, car en poblacions de més de 15.000 habitants deu ésser a 2 kilòmetres com a mínim. I el local està per tant fora de la llei. Demanant la clau, tal com es proposa s'haurà (de) dir qui és el vertader propietari."[61]

La minoria socialista de l'Ajuntament, en el ple del dia 14 de gener de 1932, presenta una proposta en la que es posa en dubte el dret a la propietat del cementiri catòlic donant un termini de vuit dies perquè la Junta del mateix presenti els documents acreditatius corresponents. El contingut, resumit, de la mateixa, diu: *"Avui dia que és un fet incontestable la marcada tendència en favor del predomini de la Soberania civil com a poder superior a tots els ordres de la vida social i regulador de tota ella, llegitima una actitut que s'encamina a aconseguir en aquest importantíssim ram de la higiene pública un deure elemental i previsor dels representants dels Municipis que vetllant pels interessos de llurs administrats sustregui de mans confessionals l'administració de les necròpolis per a entregar-les, i si sap, reintegrar-les a la potestat civil i en sa genuïna representació al poder Municipal. És per aquesta consideració que l'Ajuntament, prescindint per de prompte, dels títols que a favor de la propietat del cementiri catòlic*

58 AMM, AC-3268-02.
59 AMM, Acords, 24 IV 1931, f. 282.
60 AMM, Acords, 7 I 1932, f.250.
61 *Pensament Marià*, 8 I 1932, p.2.

pogués invocar i abans d'intentar qualsevulla acció judicial o administrativa en defensa dels drets que creu l'assisteixen i per la via conciliatòria que sia més adient a l'assumpte que a l'infrascrita s'ha confiat, creu que dintre dels termes cordials i respectuosos, seria convenient esbrinar amb quin dret la Junta del Cementiri Catòlic ve actuant des de fa molts anys, a quin efecte se la podria requerir per a que exhibeixi els títols de propietat o documents en que apoia el seu funcionament, ja que aclarint-se els drets de l'Ajuntament serà factible acordar lo que sigui més convenient als interessos del Municipi. (...) Per tot lo exposat, la Comissió de Governació dictamina que per V.E. pot servir-se acordar, que es requereixi a l'entitat o persona que la representi del Cementiri Catòlic per a que dintre del plaç de vuit dies, a comptar del següent al de la notificació de l'acord, presentin o quan menys exhibeixin a aquest Ajuntament o en sa representació al Sr. Alcalde-President, els títols o documents en que s'apoian son dret a dita necròpolis".[62] Debatut el tema quedaria sobre la taula.

"Cementiris Municipals"

El govern central de la II República va promulgar una llei el 30 de gener de 1932 segons la qual els ajuntaments de tot el país serien els responsables dels cementiris, comuns a tots els ciutadans, creients o no, i que es denominarien "Cementiris Municipals", que poden expropiar els parroquials. Malgrat tot l'Ajuntament de Mataró va voler arribar a un acord amb els components de la Junta Administrativa del Cementiri Parroquial per portar-lo conjuntament, cosa a la qual aquests s'hi van oposar frontalment negant-se a perdre la seva titularitat i a nomenar els seus representants a la Comissió Municipal. AMM AC-3268-02

"Enterat de la llei de 30 gener últim sobre cementiris, en la que es prevé que els de caràcter municipal seran comuns a tots els ciutadans, sense diferencies fundades amb motius confessionals podent practicar-se els ritos de diferents cultes en cada sepultura, fent desaparèixer les autoritats les tàpies que separen els cementiris civils dels confessionals quan siguin junts corresponent a la autoritat municipal la guarda, administració i règim d'enterraments en dits cementiris i els ajuntaments que no tinguin cap de la seva propietat vindran obligats a construir-los dintre el plaç d'un any, que dit plaç podrà ésser prorrogat per el govern en virtud de causes justificades podent-se els municipis incautar els cementiris parroquials i de aquells altres que de fet prestin servei de cementiri general dintre el terme municipal respectiu expropiant-lo en els casos que procedeixi el dret que sobre d'ells puguin acreditar-se amb subjecció a les bases que s'estableixin per el poder executiu. Que els cementiris de caràcter particular o privat existents avui seran respectats però no s'autoritzarà l'apertura de cap altre ni l'ampliació de l'actual. Promulgada aquesta llei els municipis intervindran directament en l'administració de tals cementiris a qual fi disposaran del terme d'un mes per la revisió dels drets establerts hasta aqueix moment per les inhumacions, determinant quals sian i a quines personees correspon, reservant-se els ajuntaments la facultat de concedir la clausura dels cementiris per causa de conveniència pública.

En cap cas serà permesa l'inhumació en els temples, ermites i en les cases religioses o locals anexes a uns i altres a excepció de lo disposat en l'article primer.

L'enterrament no tindrà cap caràcter religiós per els que morin havent complert vint anys a no ésser que haguessin disposat lo contrari. Per els que morin avans de vint anys i els incapaços per testar, per causa de demència, el caràcter del enterrament dependrà de la interpretació que de la voluntat del difunt venen obligats a fer els seus familiars, a no ésser que que hagués diposat lo contrari de manera expressa."[63]

62 AMM, Acords, 14 I 1932, f. 259

63 AMM, Acords, 12 II 1932, f. 290.

La qüestió dels enterraments

El govern de la República, a finals del gener de 1932, com ja hem dit, promulgà la llei de secularització dels cementiris cosa que posà en alerta als catòlics. El *Pensament Marià* de l'11 de març de 1932 publica un nou escrit retitulat *"La qüestió dels cementiris"* dient que amb aquesta aprovació *"ha quedat plantejada una altra qüestió de gran trascendència per als catòlics com és la de donar terra sagrada als cossos dels difunts que havent estat batejats i sense haver donat públic escàndol moren en el sí de la Santa Mare l'Església i volen que les seves despulles reposin dessota l'ombra de la Creu de Crist, que avui els governants sectaris volen arrabassar de tot arreu, fins dels matexos cementiris on únicament i exclusivament hi ha enterrats creients."* Segons l'autor, anònim, d'aquest escrit, la llei en el seu article quart diu que l'enterrament no tindrà caràcter religiós per als que morin tenint vint anys: *"a no ser que hubiesen dispuesto lo contrario de manera expresa"*. A partir d'aquesta precisió s'informa els creients que omplin i signin una declaració privada manifestant voler ésser enterrats segons el ritus de l'església catòlica i que *"Les parròquies facilitaran fulles gratuïtament i completaran les instruccions per al compliment d'aquest requisit."*[64]

La separació, el divorci, del govern i l'església catòlica s'anava consolidant entre d'altres formes pel que fa a la secularització dels enterraments i la disputa de la propietat.

Noves condicions del servei Pompes Fúnebres

El canvi del sistema polític també afectaria el servei de Pompes Fúnebres. Miquel Junqueras, concessionari d'aquest servei a Mataró, demana que se li adjudiqui el mateix: *"El Conseller-Regidor de Governació vistes les dues instàncies de l'Agent funerari D. Miquel Junqueras Font, amb les quals demana li sia adjudicat el servei de conducció de cadàvers als Cementiris pertanyents a la Beneficència Municipal i, a més, prestar dit servei una vegada acabat el contracte que té signat amb l'Ajuntament, que finirà el dia 15 del proper mes de Febrer (1936), amb arreglo a certes condicions (...) és de parer (...) acordar que s'adjudiqui l'expressat servei (...) mitjançant les condicions següents:*

1er. La duració del contracte del referit servei serà de cinc anys a comptar del dia següent al de la notificació de l'adjudicació, prorrogable d'any en any mentres quiscuna de les parts no dongui avís de rescissió al menys amb quatre mesos d'anticipació.

2on. El transport de cadàvers comprendrà a mes d'un cotxe tirat per un cavall o bé camioneta, el taut de fusta que haurà d'ésser d'abet d'un gruix mínim de dos centímetres, barnissats de negre i a la testa les lletres inicials corresponents al nom i cognoms de la persona difunta, tal com s'ha vingut fent fins ara, inclús el despatx de la documentació i acompanyament de la família al acte de l'enterrament.

3er. El contratista percebrà per cada enterrament, comprès, tot, la quantitat de quinze pessetes.

4art. En garantia de compliment de contracte, el contractista deurà constituir en aquesta caixa Municipal una fiança de 300 (tres-centes) pessetes, dintre dels vuit dies següents a l'adjudicació, la qual li serà retornada una vegada acabat el contracte amb pròrroga o sense ella.

5è. Es farà constar en el Carnet de propietat del cotxe que en cas (que) utilitzi per a transport de difunts, els serveis que presti a compte de la Beneficència Municipal.

6è. Si el contractista no complís quiscun dels serveis que li ordenés l'Alcaldia i que són objecte d'aquest contracte, podrà rescindir-lo amb pèrdua de la dita fiança.

7è. En el cas de que l'Ajuntament municipalitzés o monopolitzés dit servei, quedarà sense efecte aquest contracte des de el dia que regís el nou, sense que el contractista tingui dret a indemnització de cap classe."[65]

64 *Pensament Marià*, 11 III 1932.

65 AMM, AC-3268-02.

Incautació

Pel febrer de 1932 l'Ajuntament en ple aprova, en base a la normativa vigent. incautar-se del cementiri de Mataró. Aquest tema portarà a mantenir un pols amb la Junta del Cementiri de la parròquia de Santa Maria la qual es negarà sistemàticament a renunciar a la propietat. El seu rector, el Doctor Josep Samsó, serà el màxim defensor d'aquesta causa. Aquest pols entre l'Ajuntament i la parròquia seria paradigmàtic en la lluita ideològica i legal. L'Ajuntament amb la llei a la mà faria prevaldre els seus drets imposant-se sobre els parroquials que mai va admetre participar en el joc a què el volia fer jugar l'Ajuntament. Vegem com va anar aquest procés.

En el ple esmentat i després de diverses apel·lacions legals en el temps acaba amb un:

"Es resol la incautació, per part de l'Ajuntament, amb exclusió de tota mena de persona o entitat estranya al mateix, del cementiri de la ciutat de Mataró, a fi de tenir la seva guarda, conservació i administrar-lo i prendre les oportunes mides relatives al regisme dels enterraments, a qual fi es designa una Comissió especial, encarregada de portar a vies de pràctica lo resolt, formada per cinc membres, que l'Ajuntament en aquesta mateixa sessió designi, la qual, fent els requeriments que siguin necessaris i valent-se dels agents de l'autoritat municipal, procedeixi a prendre possessió del cementiri i a proposar a l'Ajuntament l'adopció dels acords relatius al regisme general deol mateix, manifestant a la persona o entitat que pogués acreditar el seu dret damunt de dit cementiri, que formuli a l'Ajuntament , per escrit, les seves peticions, a fi d'analitzar-les i poder-les tenir en compte, per so era procedent aplicar el criteri contingut en l'article 1er. de la Llei de 30 de gener de 1932, amb arreglo a les bases que posteriorment el poder executiu dicti."[66]

66 AMM, AC-3268-02, esborrany sense data.

La cremació de cadàvers, novament

El govern de Madrid, el dia 8 de gener de 1932, va aprovar un decret segons el qual els ajuntaments poden instal·lar forns crematoris als seus cementiris. Aquest acord va encendre els ànims dels catòlics per considerar la secularització dels cementris i la incineració de cadàvers com un atac als seus principis i als seus interessos. Al *Pensament Marià* se'n va parlar en un escrit que reproduïm a continuació:

"Un decret sobre la cremació de cadàvers

Ha estat publicat un decret sobre la incineració o cremació dels cadàvers, segons el qual "tots els Ajuntaments espanyols podran cremar en llurs cementiris els cadàvers humans i llurs despulles mentre disposin d'instal·lacions adequades". Aquesta operació inhumana la faran "quan el difunt hagi manifestat aquest desig, quan ho vulgui la familia, o quan el cadàver no és reclamat". No obstant, "el Govern podrà establir, per decret, de la cremació cadavèrica", quan ho cregui convenient.

Amb això, els Ajuntaments revolucionaris i sectaris ja poden afanyar-se a construir forns crematoris per tal de completar l'obra gloriosa de la secularització dels cementiris.

¿A què obeeix aquest lamentable decret, ni quina utilitat porta? L'Església prohibeix la cremació com una pràctica anticristiana, completament pagana, i àdhuc si algú disposés la cremació del propi cadàver, considera aquesta disposició com nul·la. Però els moderns infidels, obeint el mandat de la Maçoneria, que ells en diuen compromisos estrangers, segons un ministre de la República, són aferrisats defensors de la cremació per odi a la religió Catòlica, i com una negació satànica del dogma de la resurrecció.

Altrament, resulta una pràctica inhumana: ¿quina mare o quin pare faria cremar els cadàvers dels propis fills, i aquests els dels propis pares?. Per a tenir un grapat de

cendres irrisòries conservades dins un pot, o per esventar-les, o fer-les servir de combustible industrial...

Mentre tot està desgabellat, i el poblema agrícola cada dia es complica i la indústria s'aguanta amb penes i treballs, i milers de famílies estan a la misèria a causa de l'atur forçós, les Corts no tenen altres problemes a resoldre que la secularització de cementiris i la cremació dels cadàvers. Els vius tenen llibertat de morir-se de gana, però, en canvi, podran morir tranquils, civilment i que després els cremin! A.M. de B."[67]

Llum al cementiri

Pel mes de novembre del 1934 el Cementiri de Mataró seria el capdavanter de tot el país al instal·lar llum elèctrica en el seu recinte el qual seria objecte de satisfacció de la Junta Administrativa convidant als representants dels mitjans de comunicació local i l'admiració d'altres administracions de cementiris de Barcelona que es traslladarien a la nostra ciutat a fi de comprovar *in situ* els resultats, les instal·lacions i els avantatges que se'n derivaren. El *Diari de Mataró* del dia 8 de novembre publica a primera plana un extens article titulat "*Interessant millora al Cementiri Catòlic de Mataró. La llum elèctrica*" on el representant del diari explica fil per randa els detalls que l'Administrador mossèn Josep Mª Andreu els explicà. Diario de Mataró, 8 XI 1934, p. 1

Homenatge al Sant Crist de la Capella

El diumenge 21 de juliol de 1935 va tenir lloc a la capella del cementiri un acte de desgreuge a la imatge del Sant Crist "dels caputxins" dels fets que van passar un segle enrere, el 31 de juliol del 1835, arran de l'incendi i destrucció del Convent dels Capuxins a causa de la desamortització religiosa. La premsa local recull l'esdeveniment dient:

"Diumenge passat al capvespre tingué lloc al cementiri el solemne homenatge al Sant Crist que es venera a la Capella d'aquell lloc de repòs, en commemoració de la tràgica data del 31 de juliol de 1835.

Durant tota la tarda la històrica imatge del Sant Crist dels PP. Caputxins, que es salvà miraculosament del foc sectari, fou posat a la veneració dels fidels, A tres quarts de set s'organitzà la processó per a practicar el Via-Crucis, la qual va recórrer tota la plaça dels panteons. A la processó solament hi prengueren part joves homes en nombre d'alguns centenars. Les senyores seguien la pietosa pràctica des del mig de la plaça. Dirigí el Via-Crucis el reverend mossèn Josep Mª Andreu, Pvre., zelós Administrador del Cementiri.

Durant els intermedis d'una estació a l'altra una escolania de música dirigida pels Rvnds. Mn. Ferran Gorchs, secundat pel Rvnd. Mn. Miquel Queralt, cantà les composicions apropiades les quals eren corejades per la multitud. Hi prengueren part tots els cossos de portants de Sant Crist, d'ambdues parròquies. Per a portar l'imatge del Sant Crist del Cementiri, cada cos de portants delegà un representant.

Presidia la processó el Rvd. Sr. Arxiprest Dr. Josep Samsó, acompanyat dels Rvnds. Caputxins P. Frederic de Berga i P. Ezequiel de Mataró, ultra els representants dels PP. Escolapis, PP. Salesians, GG. Maristes i Administracions parroquials.

Acabat el Via-Crucis es feu la veneració de les Llagues de Jesús Crucificat i tot seguit, el Rvnd. P. Frederic de Berga pronuncià una eloqüent i commovedora plàtica, fent història d'aquells luctuosos fets del 1835 acabant demanant el perdó per tots els qui hi prengueren part.

Seguidament la piadosa concurrència s'apropà a besar la sagrada imatge."[68]

67 *Pensament Marià*,12 IV 1932, p. 2

68 *Diari de Mataró*, 24 VII 1935, p. 1

Consulta a la Generalitat

L'estira i arronsa entre l'Ajuntament i la Parròquia de Santa Maria entorn a la propietat del cementiri catòlic, portaria el primer a formular una consulta al departament de Governació de la Generalitat de Catalunya referent a la seva actuació pel que fa a la seva propietat i governació. Vegeu el contingut de la resposta:

"Govern de la Generalitat de Catalunya Informe consulta Governació. Registre de sortida. 15 V 1936

"Vista la consulta formulada per l'Ajuntament de Mataró i la legislació vigent en matèria de secularització de cementiris (...) Vist l'informe del Cap de la Secció corresponent de la Direcció General d'Administració Local d'aquest departament,

He resolt:

Comunicar a l'Ajuntament de Mataró en contestació a la seva consulta: a) Que és obligació de l'Ajuntament posseir un cementiri de la seva propietat, ja sigui per incautació del parroquial existent si reuneix les degudes condicions o construint-se un de nou amb aquell caràcter.; b). En el primer cas, podrà procedir a la incautació immediata i seguidament haurà de procedir a tramitar l'expedient d'expropiació a què es refereixen els articles 6 fins al 19 del Reglament del 8 d'abril del 1933; c). Si l'Ajuntament es decideix per la construcció d'un nou cementiri ho haurà de comunicar a aquesta Conselleria i sol·licitar la concessió del termini de pròrroga pel temps que es cregui necessari.; d). Això no obstant, si l'Ajuntament creu necessari intervenir en el regisme del cementiri parroquial podrà fer-ho nomenant a l'efecte una Delegació per al control de la seva administració i vigilància de les condicions higièniques i sanitàries de l'establiment, amb les limitacions que puguin derivar-se de la seva especial condició jurídica.

Barcelona, 15 de maig de 1936. Aprovat en sessió plenària del 27 de maig de 1936.[69]

69 AMM, AC-3268-02.

Intervenció del cementiri

La corda es va tensant i en el ple municipal del divendres dia 5 de juny de 1936 l'Ajuntament acorda intervenir el cementiri catòlic. En l'esmentat ple es presenta un dictamen que proposa *"sense més dilacions transitòries (que) l'Ajuntament acordi intervenir el Cementiri catòlic d'acord amb el que permet la llei"*. Aquesta decisió va afectar el món catòlic local el qual i a través de la seva publicació *Pensament Marià* del dimarts dia 9 publica un escrit editorial on es diu que *"La única novetat que oferí el ple de divendres és l'acord d'intervenir el Cementiri Catòlic, que també ha estat pres al nou estil de la majoria esquerrana d'ençà que ha estat reposada, o sigui, de sorpresa i a darrera hora. Dimecres i dijous la Comissió de Govern discutia encara en cerca d'un punt de coincidència entre el criteri extremat dels socialistes i el més moderat dels esquerrans. Pel que digué un conseller en el ple, ens hem assabentat de que inclús es cercà l'assessorament del Conseller de Governació de la Generalitat per tal, digué, de mantenir-se dintre de la llei. També fou dit que l'acord estava fet amb un esperit de convivència. Caldrà veure quin és el valor que per l'actual majoria té aquesta paraula, que fou usada vàries vegades en la sessió.*

Digué també el conseller de Foment que cert sector no havia de fer escarafalls pel compliment d'una llei. Però el cas és que la intenció de l'acord és marcadament sectària. No és l'acord ara pres cosa nova d'avui, sino que és una realització d'intents anteriors que es frustaren i que es presentaven encara amb una major agressivitat. Però, com poden demanar que hom no faci escarafalls d'allò que atempta conviccions íntimes i delicats sentiments aquells que tenen un zel agudísssim per protestar de tot allò que no els conve? La política sectària que ve desenrotllant l'Ajuntament forçosament ha de ferir els sentiments i els drets dels catòlics mataronins. Què farien, com protestarien els nostres esquerrans si es trobessin atropellats com es troben avui atropellats arreu del país els catòlics?"[70]

70 *Pensament Marià*, 9 VI 1936 p. 2.

Intent de crear una Comissió Mixta

L'Ajuntament de Mataró bo i tenir la plena autorització per incautar-se el cementiri de Mataró proposa crear una comissió mixta formada per representants del Consistori i de la Parròquia de Santa Maria. Es feren diversos intents – infructuosos – encaminats a aconseguir formar-la amb la participació de membres de la Junta d'Administració del cementiri catòlic com veurem a continuació. A proposta de la Comissió de Govern l'Ajuntament en ple del dia 5 de juny de 1936 acorda:

"PRIMER-. Que l'Ajuntament de Mataró fent us de les seves facultats que li concedeixen les al·ludides disposicions, intervingui en el regisme del cementiri parroquial d'aquesta ciutat, amb els aspectes anteriorment indicats.

SEGON-. Que per una comissió de Consellers que després s'indicaran, resumeixi quants projectes i iniciatives s'han formulat amb referència al cas, previs esl estudis, consultes, assessoraments i converses que jutgin convenients, a la qual es prestarà en tot moment l'apoi necessari per part de tots i cada un dels components del Ajuntament, per al compliment de l'encàrrec que se'ls hi confereix, poguent recabar de tots els departaments els documents i expedients que els precisi a tal fi.

TERCER.- Per tal de donar compliment al contingut en el paràgraf primer, es constituirà una Comissió composta de quatre Consellers de l'Ajuntament, i quatre persones designades per el propietari de l'esmentat cementiri, la qual serà presidida per l'Iltre. Sr. Alcalde.

QUART.- Per a portar a cap la tasca a que es contrau el paràgraf segon, actuaran en comissió, els referits consellers, presidits per el senyor Alcalde.

CINQUÈ.- Els consellers municipals que formaran ambdues comissions seran els senyors Lluís Fors Mateu, Enric Aromí Jover, Francesc Anglas Sarlat i Antoni Duxans Gri.

Aprovat en sessió de ple de cinc de juny de 1936."[71]

71 AMM, Acords, 5 VI 1936, f. 219.

El dia 8 de juny 1936 la Secretaria de l'Ajuntament envia una nova convocatòria que diu: *"Per disposició del senyor Alcalde, prego a vostè se serveix concórrer, el proper dimecres dia 10, a les 10 del matí, a aquestes Cases Consistorials, per un assumpte d'interès. Mataró, 8 de juny del 1936.*

Comunicat als següents senyors: Rvt. Dr. Josep Samsó, Prve., Josep Recoder, Joaquim Bartra, Pelegrí Miralpeix, Manuel Gallifa, Antoni Duxans, Francesc Anglas, Lluís Fors i Enric Aromí.

L'endemà dia 9 s'envia des de la secretaria de l'Ajuntament un comunicat al President de la Junta del Cementiri Parroquial d'aquesta ciutat. Se li comunica l'acord del dia 5 i es demana que es designi a quatre persones per formar la comissió de regisme del cementiri. Es convoca la reunió *"el pròxim diumenge,(dia 14) a les 11 del matí"*. Acusa rebut Manuel Gallifa, el dia 10.

Amb data del 13 de juny de 1936, segons el registre d'entrada núm. 958, els representants de la Junta Administrativa del Cementiri Parroquial, presenten una instància dirigida a l'alcalde comunicant la presentació d'un recurs de reposició en contra la intervenció municipal del Cementiri Parroquial per entendre que la legislació actual: *"permet la seva subsistència sens que l'Ajuntament tingui altres drets que els que es consignen en les disposicions vigents, entre les quals no figura ni en la seva lletra ni en el seu esperit, la facultat d'intervenir en l'administració de dits Cementiris Parroquials (...) de manera que donat el caràcter de Cementiri Parroquial que ostenta el del que es tracta, l'Administració ha d'ésser de l'exclusiu càrrec del propietari del Cementiri (...) Però així com no pot legalment l'Ajuntament immiscuir-se en l'administració de dit Cementiri, tampoc pot el propietari d'aquest apropiar-se facultats que no li corresponen i que són indelegables per part de l'Ajuntament, com són totes les que fassin referència a policia sanitària, i si bé per lo que respecta als serveis de vigilància del Cementiri, pot el propietari del mateix tenir els corresponents encarregats*

per la guarda i conservació del mateix, tampoc li és permès suplir les atribucions municipals de policia de seguretat i de vigilància per a la protecció de persones i coses, en un lloc de reunió, com és el Cementiri. Prega amb el major respecte a V.E. se serveixi tenir per interposat, en temps i forma, recurs de reposició contra l'esmentat acord d'Aquest Excm. Ajuntament, de data cinc del corrents i que es consigna en la comunicació del Molt Iltre. President de la subscrita Junta el següent dia deu, i resoldre dit recurs de reposició en el sentit d'anular i deixar sens cap afecta l'esmentat acord, als afectats procedents. Així ho sol·licita, per ésser just, la subscrita Junta d'Administració. Mataró, tretze de juny de 1936."

Signen la instància el Rvd. Dr. Josep Samsó, Josep Recoder i Fàbregas, joier, Pelegrí Miralpeix i Solsona, enginyer, Joaquim Bartra i Laborde i Manuel Gallifa i Grenzner, propietaris, veïns de Mataró a excepció de Joaquim Bartra que ho és de Barcelona.

Nova convocatòria pel dijous dia 18 de juny a les 7 de la tarda al despatx de l'alcaldia. Signa haver rebut el comunicat mossèn Samsó. La convocatòria següent per *"tercera i última vegada (...) per avui dissabte (dia 20) a 2/4 de 7 de la tarda "en el ben entès que en cas de reiterar-se la incompareixença dels mateixos, l'Ajuntament pendrà l'acord que estimi procedent"*. El dia 20 no es va poder celebrar la reunió per incompareixença dels representants del cementiri i l'alcalde escriu -el mateix dia - a mossèn Samsó, en qualitat de president de la Junta Administrativa del Cementiri Parroquial, i li requereix que *"tingui a bé disposar el necessari per que sien nomenats els esmentats senyor i comunicats els seus noms a aquesta Alcaldia per tot el dia 26 del actual, doncs si no és així, és a dir, si no és atesa aquesta nova indicació, per l'Ajuntament es procedirà seguidament a la designació de quatre ciutadans aliens a la Corporació Municipal i a la Junta Administrativa del Cementiri que, en substitució d'aquells, formin part de le referida Comissió Mixta."*[72]

Mossèn Samsó firma, també, el rebut amb data del mateix dia 20.

Els components de la Junta Administrativa del Cementiri Parroquial entren una instància al registre municipal, amb data del 26 de juny de 1936, on es rebutja nomenar cap representant de l'esmentada Junta a la Comissió Mixta proposat per la Corporació Municipal al·legant: *"que sens que això signifiqui cap classe de desconsideració a la seva persona i al càrrec que ostenta ni a la digna Corporació Municipal de la seva Presidència, s'absté en absolut la subscrita Junta de nomenar els esmentats representants que s'interessa, a l'objecte de no consentir amb els seus actes, un acord municipal, que té recorregut."*[73]

El divendres dia 3 de juliol de 1936 el tema de la intervenció del cementiri catòlic tornà tractar-se en el ple municipal essent aprovats els dictamens presentats per la Comissió de Govern en sentit denegatori al recurs interposat per l'Administració del Cementiri parroquial contra l'acord d'intervenir per part de l'Ajuntament. El *Pensament Marià* en parla:*"El senyor (alcalde) Salvador Cruxent (...) diu que convocà a la dita Junta del Cementiri i en lloc de comparèixer envià el recurs esmentat. Feta una segona convocatòria, es personà a l'Alcaldia el senyor Arxiprest per a excusar l'assistència, tota vegada que havia estat interposat recurs. A la tercera convocatòria, potser per falta de temps, no vingué ningú, i a la quarta, compareguer dos senyors de la Junta, que no portaven cap nomenament per a formar part de la dita comissió. Parlant de la qüestió, en traguérem la impressió de que els fa por que la Comissió estigui formada per 4 consellers i l'Alcalde, o sigui 5 representants municipals, i en canvi ells siguin només 5. L'Alcalde els feu evident que és imparcial. Vist que no s'avenien a acatar l'acord, vàreig enviar-los una comunicació comminant-los a que nomenessin els seus representants o en cas contrari l'Alcaldia designaria 4*

72 AMM, AC-3268-02.

73 AMM, AC-3268-02.

persones alienes a l'Ajuntament i a la Junta del Cementiri, que és el que avui és presentat a la ratificació del ple." El ple facultà a l'alcalde Salvador Cruxent a nomenar-los.[74]

La Comissió de Govern del mateix dia, en un un dictamen dirigit a l'alcalde *"és del parer, es procedeixi per V.E. desestimar el recurs a que ens referim i es ratifiqui en l'acord de referència."* Fou aprovat en la sessió plenària del dia 3 de juliol. I el dia 10 es comunica al president de la Junta Administrativa del Cementiri Parroquial.

Reunió al cementiri

El dia 13 de juliol de 1936, a les 11,30 del matí, l'alcalde Salvador Cruxent i Rovira i els consellers Lluís Fors i Mateu, Enric Aromí i Jover, Francesc Anglas i Sarlat, Antoni Duxans i Gri, tots ells de la Comissió Municipal *"que ha d'entendre en el regisme del Cementiri Parroquial"*, es reuneixen a la porta del cementiri. L'acta manuscrita diu:

"A la porta d'entrada del referit cementiri, es troben a l'arribada dels expresats senyors, els que manifesten dir-se Marià Mulà i Rosselló, conserje-enterrador, i Miquel Ribas i Reinals, enterrador, als que el senyor Alcalde, que porta els atributs de la seva autoritat, els interroga prop de si la Junta del Cementiri es troba en el recinte del mateix al que respon el primer que no, que totes les funcions dimanants de l'Administració, es realitzen per un senyor nomenat Mossèn Andreu, en el local del Foment Mataroní, del carrer del Bisbe Mas núm. 11 d'aquesta ciutat.

El propi senyor Alcalde els pregunta si no tenien notícia que en el dia d'avui i hora de les onze, havien d'estar present en el Cementiri, la Junta i els funcionaris o empleats d'aquell, responent el senyor Mulà que no sabia absolutament res.

Al requerir-lo perquè indiqui el lloc destinat en el Cementiri, per l'Administració, diu que aquest, com no s'utilitza amb tal finalitat, està ocupat per útils del Cementiri, tal com un banc per a treballs manuals, ferraments, corones velles, etc. etc. per quina raó s'habilita una dependència de la casa del Conserge referit, que hi ha annexe, a la que amb el rètol de Administració està ocupada amb els útils abans expressats.

El senyor Alcalde exposa que havent estat convocats per conducte del president de la Junta Administrativa del Cementiri, els quatre representants que de la mateixa han de formar part de la Comissió abans esmentada, així com els empleats que tenen cura dels serveis d'aquella, segons duplicat de la comunicació adreçada a dit president el dia 11 de l'actual, i que obra unit a aquest expedient, i havent transcorregut més de seixanta minuts des de l'hora assenyalada en la convocatòria sense que compareguin els dits representants ni empleats, amb excepció dels anomenats Mulà i Ribas i entenent que aquesta manca d'assistència constitueix un abandó de les funcions que per acord consistorial de data 5 de juny darrer, va estar conferida a aquesta Comissió, entenent que sense cap més dil·lació, per al respecte degut als acords municipals, procedeix prendre possessió en aquest moment als representants de l'Ajuntament per tal de portar a terme la tasca que li ha estat confiada i entenent-ho així, per ésser parer unànim dels presents, el Senyor Alcalde dóna l'esmentada possessió als repetits Consellers Municipals que junt amb ell han d'entendre en el regisme, del varies vegades dit Cementiri, per a controlar l'Administració, així com la vigilància i les condicions higièniques i sanitàries del mateix.

Acte seguit s'acorda per unanimitat, requerir a l'expressat senyor mossèn Andreu, que és el qui té cura de l'Administració, per a que en el dia d'avui, a les dinou hores, es personi al despatx de l'Alcaldia, per no haver-hi en el Cementiri cap dependència adequada per al fi que es requereix, portant tota la documentació que fa referència al dret de propietat de l'immoble a que ens referim i a l'Administració del mateix que demostrin plenament els

74 *Pensament Marià,* 7 VII 1936 p. 2.

ingressos, despeses i tarifes per les quals es regeix el servei públic que ens ocupa, així com els Estatuts de la Junta.

Així mateix s'acorda unànimament i a proposta del Senyor Alcalde president, que per atendre en nom de la Comissió a totes les tasques en que ha d'entendre la mateixa, i que s'han especificat repetides vegades en la present acta, quedi nomenat provisionalment el funcionari municipal Don Ramon Novell i Cot, el que rebrà del senyor Alcalde President, totes les ordres de les funcions que hagi de realitzar.

Seguidament el senyor Alcalde presenta als dos empleats del Cementiri encomanats al principi, als senyors Consellers Municipals referits, manifestat-los-hi quin és l'acord de l'Ajuntament i que aquests són els executius d'aquest acord, als quals, així com al funcionari que ha delegat el senyor Alcalde, quin nom s'expressa anteriorment, li prestaran en tot moment l'obediència i acatament que per la seva jerarquia els correspon.

El senyor President els interroga prop de si tenen de fer alguna manifestació amb referència a l'acte que realitza, responent que no tenen cap objecció a fer ni al·legació a formular."[75]

El mateix dia 13 de juliol a les 19 hores es reuneix l'esmentada Comissió presidida pel senyor alcalde i a la qual assisteix mossèn Josep M. Andreu. De la mateixa s'aixecà acta manuscrita de la qual extraiem alguns paràgrafs:

"El senyor Alcalde, exposa el motiu de la Reunió, que no és altre que el consignat en la comunicació que li ha estat tramesa a dit senyor administrador en data d'avui, i quin duplicat obra unit en aquest expedient.

El senyor Andreu, diu que atenent a la invitació convinguda en l'expressada comunicació, ha tingut la satisfacció de concórrer a la reunió portant el Reglament i unes notes amb referència als ingressos i despeses mensuals que produeix el servei del Cementiri, quins documents fa entrega a la Presidència manifestant que, en quant als títols de propietat, del referit Cementiri, ell no els pot posar de manifest per no estar en el seu poder doncs són documents que obren en poder de la Junta.

L'alcalde després d'agrair la presència de mossèn Andreu diu que "per acord de la Comissió i en evitació de dualitats d'estatges o domicilis on el públic té que concórrer (...) i mentre altra cosa no s'acordi l'Administració s'establirà en una dependència del primer pis de la Casa Consistorial, significant així mateix que per atendre les tasques que comporta l'administració i sense que això vulgui dir que el Sr. Andreu se li exclogui de les mateixes, s'ha designat al funcionari Municipal Don Ramon Novell i Cot, aquí present.

A tot l'expresat, diu el referit Sr. Administrador que ell en la seva qualitat de funcionari, es deu a la Junta Administrativa a la que donarà compte de tot el que li ha estat exposat, pel senyor Alcalde, i que amb arreglo al que aquella disposi, ell obrà en conseqüència, responent-li el senyor Alcalde, que no té cap inconvenient en acceptar aquesta reserva però que la Comissió queda en llibertat per a imperi de l'acord Consistorial de cinc de juny darrer."[76] Se li reclama el lliurament de totes els llibres de comptabilitat cosa que mossèn Andreu diu que estan en poder de la Junta a la qual rendeix comptes cada final de mes.

Dos dies després l'alcalde rep un "*Saluda*" del Dr. Josep Samsó comunicant-li que no li pot lliurar els títols de propietat dels nínxols del cementiri atès que estan en mans de l'advocat:

"El Rector de Sta. Maria de la Ciutat B.S.M. al M. Iltre. Sr. Alcalde i per tal d'evitar-li en tot moment el respecte que mereix manifesta que, sentint-ho molt no podrà complaure'l en el que ha estat requerint; ja que els títols de propietat del Cementiri, ahir van estar posats a disposició del nostre advocat de Barcelona, que els exigí per a presentar el

75 AMM, AC-3268-02.

76 AMM, AC 3268-02.

recurs en el Tribunal competent. Estigui segur, Sr. Alcalde, que tan propte com se puga serà servit."[77]

El periòdic *Pensament Marià* del 14 de juliol parla novament de "*La qüestió del cementiri*" i de l'intent de reunió al mateix dient que *"Ahir, a les deu del matí, es reuniren a l'Ajuntament, els consellers municipals que foren nomenats pel darrer ple, per a formar part de la Comissió que pretén intervenir l'administració del Cementiri parroquial. Per ara encara no han estat nomenades aquelles quatre persones alienes a l'Ajuntament, que, segons fou dit en l'esmentat ple, hauran de substituir els representans de la Junta d'Administració, que, com és sabut, ha presentat recurs contra el nomenament de la dita Comissió.*

Contràriament al que havia estat acordat en el ple, presidí la dita Comissió el propi senyor Alcalde en lloc del Conseller de Governació senyor Abril. Un cop constituïda, es traslladaren al Cementiri i allí aixecaren una acta. A la tarda es tornà a reunir. L'actual Administrador del Cementiri havia estat citat a l'Ajuntament per aquella hora. I acudí a la cita. Per la Comissió li foren demanades algunes informacions."[78]

El país, Mataró també, estava a les portes de viure una de les pàgines més sagnants i traumàtiques de la seva història, la Guerra Civil, de la qual parlem tot seguit.

La Guerra Civil (1936-1939)

L'esclat de la Guerra Civil, el 18 de juliol de 1936, a causa de la insurrecció militar encapçalada pel general Francisco Franco, radicalitzà la situació general quedant marginats a Catalunya aquells sectors de la societat considerats de dretes i catòlics no pertanyents al Front Popular d'Esquerres. L'endemà mateix, a Mataró, segons ha escrit Joaquim Llovet – "*es despertà novament la ira anticlerical. Aquesta vegada la reacció s'esbravà amb l'incendi dels convents de les Tereses, de la Providència i de les Benetes i es causà grans danys als de les Caputxines i de les Serventes. Aquells dies també es produïren destruccions a les esglésies de Santa Maria, Sant Josep i Santa Anna, a part de les capelles públiques i privades, ermites i la pròpia creu de terme, a càrrec del furor iconoclasta local i de fora*"[79] El control polític municipal recau en mans del Comitè de Salut Pública, antifeixista. S'incautaren els immobles religiosos destinant-los a finalitats assistencials, sindicals, polítiques o a magatzems.

El servei de Pompes Fúnebres també es veié trasbalsat. Vegeu un fragment del llibre "*Història dels Serveis funeraris de Mataró i d'altres poblacions...*" on Carles Cabré diu que. "*El pare m'havia explicat que en aquestes circunstàncies i en plena guerra, a totes hores havia de sortir a recollir morts al Coll de Parpers, amb el consegüent perill per a ell mateix, ja que en ser les sortides de la ciutat controlades per escamots de milicians armats, era freqüent que, en passar, per menys de cinc cèntims, es disparés alguna arma, de la qual cosa ningú no hauria estat responsable. (...) recordo que em va explicar que, en una ocasió, va haver d'anar a recollir el cos d'una persona a la que havien cremat amb gasolina i després l'havien llençat des de la carretera a baix, al pont de l'Espinalt de la carretera de Parpers. El més esgarrifós del cas és que quan ell va arribar-hi per recollir-lo, encara no era ben mort.*"[80]

La propietat i administració del cementiri parroquial passaria a mans municipals. El dia 28 de juliol es reuneix la Comissió Municipal del Cementiri, presidida pel Conseller-Regidor de Governació Josep Abril i Argemí, i a la qual assisteixen els membres de l'esmentada comissió Lluís Fors i Mateu, Antoni Duxans

77 AMM, AC 3268-02.

78 *Pensament Marià*, 14 VII 1936, p. 3.

79 JOAQUIM LLOVET, *Mataró. Dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*, (Mataró, 2000) p.549.

80 *Història dels funeraris de Mataró i d'altres poblacions on presta el servei Cabré Junqueras, S.A 1902-2002,* Ed. Cabré Junqueras, S.A., Mataró, 2002, p. 50.

i Gri i Enric Aromí i Jover. I a més els representants de les Agències Funeràries La Sepulcral, Delegació de la Casa de Caritat de Barcelona i Funerària Les Santes. L'acta de la reunió, entre d'altres coses, diu:

"El Conseller Regidor de Governació senyor Abril i Argemí explica l'objecte de la reunió i és el que havent-se incautat l'Ajuntament del Cementiri Confessional, ho notificava als Agents funeraris per a que des de d'aquest moment per tot quan fassi referència a dita necròpolis deuen els Agents funeraris presents entendre's amb l'Ajuntament."[81]

Va acordar-se que presentin els Agents funeraris al final de mes una relació dels enterraments efectuats.

Quatre dies després, l'1 d'agost de 1936, es torna reunir la Comissió Municipal del Cementiri a la que també hi assisteix el senyor Josep Mª Cabré de l'Agència Funerària La Sepulcral *"Després d'un canvi d'impresions referent a assumptes del Cementiri detallant-ne el senyor Cabré la forma que actuava l'anterior Administració, va creure's oportú prendre els acords següents: no procedir a la venda de cap nínxol nou tota vegada que l'Ajuntament té el propòsit de fer construir una nova Necròpolis, solament podran llogar-se nínxols al preu de 25 pessetes i per a dos anys, que podran prorrogar-se segons l'estat del Cementiri que es construeixi.*

Tot el que desitgi col·locar una làpida deurà abonar cinc pessetes més.[82]

Quant a abonar drets per conservació dels nínxols va prendre's l'acord que es cobri a partir del mes en curs:

Referent als extrems d'intal·lar (un) telèfon al Cementiri, va convenir-se en principi la conveniència de llur col·locació. Sobre l'augment de sous dels empleats oportunament es prendrà l'acord. Quedà per resoldre l'assumpte de fer paleta efectiu del cementiri l'actual Sr. Parera, va convenir-se que quan siguin necessaris dos de la Brigada d'Obres del Municipi per a els casos d'excés de pes sien facilitats. Tenint-se en compte la reglamentació d'hores de treball.

Oportunament es tractarà de l'arranjament del passeig del Cementiri, i s'estudiarà l'obertura de la paret que separa amdós cementiris.

Va convenir-se que tots els dies d'una a dues (...) deuen presentar-se al Negociat de Governació els Agents funeraris per a donar nota de llur actuació referent a l'enterrament de cadàvers i altres assumptes amb llur treball relacionat.

S'acordà que es busqui al Foment Mataroní quanta documentació referent al Cementiri pugui haver-hi, interessar de l'antic administrador del mateix tots els llibres que tingui, i finalment requerir als antics membres de (la) Junta d'Administració de dita necròpolis per a que expliquin l'estat econòmic del mateix."[83]

Assassinat del Dr. Josep Samsó i Elias

Els cementiris tenen com a missió primordial - exclusiva – de donar sepultura als morts. El de Mataró, però, estava destinat a esdevenir patíbul, és a dir, en el lloc on s'executa, es mata a persones. Ho va ser una única vegada en tota la seva dilatada història. I ho va ser per assassinar – sense cap judici previ - el Dr. Josep Samsó i Elias, rector de la parròquia de Santa Maria de Mataró des de l'any 1919 fins al 1936. Allí fou conduït un fatídic 1 de setembre de 1936 essent vilment afusellat, convertint-se aquell esdeveniment en una metàfora de l'odi visceral existent, per part d'una minoria que es va prendre la llei pel seu compte, en els primers dies de la Guerra Civil.

El fet de tractar la història del cementiri creiem adequat i oportú dedicar-li una especial atenció a aquest fet luctuós, dramàtic, que ha planat com una pesada llosa sobre la consciència col·lectiva de la ciutat durant

81 AMM, AC 3268-02

82 AMM, AC-3268-02 .

83 ACM, AC-3268-02.

dècades. Una modesta rajola a terra en el lloc exacte on era en el moment de ser afusellat, i un monòlit, situats al bell mig de l'esplanada superior d'aquest són els testimonis d'aquella tragèdia.

Per recompondre la cronologia, el clima, els fets – el context - que es desenvoluparen ens basarem fonamentalment en alguns testimonis que van viure l'esdeveniment molt de prop. Crec que són vàlids per poder captar el context, l'espai, la transcendència d'aquells moments.

En Joan Comas i Pujol, persona molt propera, al Dr. Samsó, a l'any 1986 va escriure un llibret titulat *El Dr. Samsó i el Martiri*, editat per la "Comissió pro-canonització del Dr. Samsó i la Parròquia de Santa Maria de Mataró" i que ens serveix com anell al dit per al nostre propòsit des del dia abans de la seva detenció a l'estació del tren, l'ingrés a la presó de Mataró, el seu trasllat al cementiri i el seu afusellament.

Joan Comas es serveix de les *Memòries Ximenes – Cuadrada*, pertanyents a la família formada per Joaquim Ximenes i Teresa Cuadrada, que vivien al Carreró (llavors d'Enrique Granados) per explicar amb detall els fets que es van desenvolupar a partir del dia 29 de juliol de 1936, onze dies després de l'esclat de la Guerra Civil:

"El dimecres dia 29 havia d´ésser el dia decisiu, el qual havia de posar fi a la seva estada a casa (...) A mitja tarda arribaren notícies de Barcelona, segons les quals els capellans eren perseguits; una mica alarmat (mossèn Samsó) per la notícia, indicà si seria convenient marxar, tota vegada que a Mataró encara no es parlava de persecució religiosa; (...) Més tard preguntà per diversos religiosos, (...) manifestant un gran sentiment pels que havien caigut víctimes de la persecució. Eren les vuit del vespre quan el deixàrem (...) baixà a sopar a les nou, (...) quan feia una estona que sopàvem, començà a parlar de la conveniència de marxar con més aviat millor (...) la justificació era que a Barcelona estaria amb més seguretat que a Mataró, per no tenir-hi la coneixença que tenia aquí. (...) Havent-nos semblat que el millor era sortir directament de casa el dematí en què no es trobaria gaire gent, puntualitzàrem que la sortida es faria el dijous dia 30 a les 5 i quart del matí, tota vegada que no sabíem exactament l'hora de sortida del tren...

Dia 30.- Talment com s'havia acordat el dia anterior, a les 5 (del matí) jo vaig sortir per tal d'observar l'aspecte del carrer, no havent trobat sinó unes dues o tres persones, el que motivà que de retorn a casa, assabentat de les meves informacions, ell es decidí a sortir a les cinc i quart (...) D'acord amb el convingut cinc minuts més tard, vaig sortir jo, seguint-lo a pocs passos (...), a l'andén (...) es sentà en un banc i es posà a llegir el diari (...) Quan aproximadament faltaven deu minuts per arribar el tren, vingueren alguns milicians, alguns dels quals entraren a la sala d'espera ara l'un ara l'altre, així com una colla que arribà després d'algunes entrades i sortides; (...) no fou fins que faltaven únicament de 2 a 3 minuts que, havent arribat altres milicians (...) dos d'ells carregaren l'arma i entrant a dins sortiren a poc portant-lo a ell enmig com si portessin un lladre i travessant el vestíbul es dirigiren al carrer de Lepant (...)"[84]

Poc després era portat a la presó de Mataró.

A la presó

Joaquim Mª de Nadal, secretari particular de Francesc Cambó i membre destacat de l'Acció Catòlica Diocesana, havia estat detingut a Caldes d'Estrac essent traslladat a la presó de Mataró el dia 29 de juliol, unes hores abans que ho fos el Dr. Samsó. Per rememorar aquell fet publicà un article al suplement del periòdic *Mataró* del dia 21 d'octubre de 1944 titulat *"El Dr. Samsó, director de conciencias"* en el qual, entre d'altres coses, diu: *"(...) alguien corrió con ruidos amenazadores, los cerrojos de*

84 JOAN COMAS I PUJOL, El Dr. *Samsó i el martiri*, Ed. Comissió Pro-canonització del Dr. Samsó. Parroquia de Santa Maria de Mataró. Mataró, 1986, p 51.

la puerta que comunicaba la entrada de la cárcel, con el patio (...) y aquel ruido, despertó a los dormidos y alarmó a los despiertos (...) La puerta que fuera abierta, se cerró al golpe. Respiramos.

Uno de nosotros miró, por el judas de la puerta de la celda, hacia el patio y comunicó la noticia a sus compañeros: paseando por él había un nuevo detenido. Todos nos fuimos acercando a la rejilla por ver si podíamos identificarle (...). Alguien dijo: "Es el Dr. Samsó, el párroco de Santa Maria."[85]

Yo sentí dentro de mi un hondo sobresalto: la muerte no podia estar lejos puesto que Dios me mandaba el sacerdote que la víspera le pedía (...).

Quando a las ocho de la mañana, nos abrieron la portezuela que comunicaba con el patio, todos nos precipitamos a saludarle. Estaba sereno, tranquilo, sonriente (...) Y explicó sin detención con perfecta ecuanimidad y como si se tratase de otra persona.

Le pedí para confesarme. Nos separamos de los demás compañeros – tres de los cuales fueron luego asesinados – y el Dr. Samsó se sentó en un poyo de piedra que en un lado del patio habia. Paternalmente me escuchó y sus palabras que destilaban santa dirección y consuelo, fueron saturándome de confianza (...)."[86]

Més testimonis

El diari local *Llibertat*, el 30 de juliol de 1936, publica la relació dels detinguits a la presó de Mataró entre els quals hi ha la del rector de Santa Maria: "*També ha ingressat a la presó (...) el rector de Santa Maria Josep Samsó i Elies, la detenció del qual s'ha efectuat aquest matí a l'estació, quan disfressat, es dirigia a Barcelona.*"[87]

Romandria detingut durant un mes fins que el dimarts dia 1 de setembre *"a les onze del matí, un grup de milicians de la columna (Malatesta), formada a la Riera, exigeix l'afusellament del rector de Santa Maria, Josep Samsó (...) L'exigència es compleix. El Dr. Josep Samsó és tret, manillat, de la presó, i portat amb l'autofantasma al cementiri, on és afusellat a l'esplanada superior."*[88]

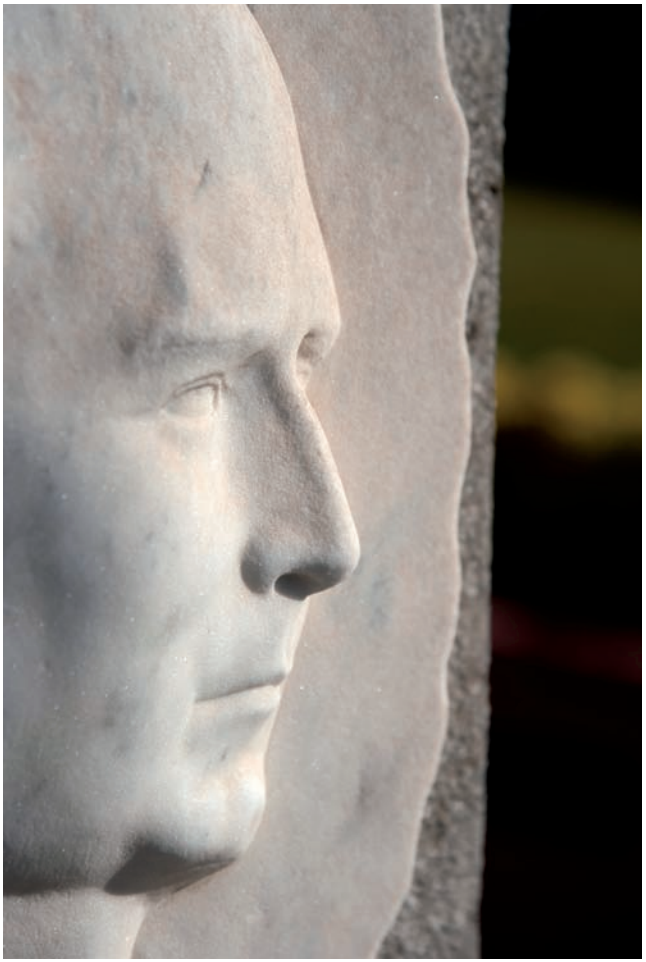
Mossèn Josep de Plandolit, rector de la parròquia de Sant Vicenç de Sabadell, que fou conciliari del Cercle

85 *Mataró*, 21 X 1944. Suplemento al núm. 571, p. 4.

86 JOAN COMAS I PUJOL *El Dr. Samsó… op. cit*. p. 52.

87 *Llibertat*, 30 VII 11936, p. 2

88 MANUEL SALICRÚ I PUIG, "Crònica del temps de Guerra a Mataró" (1936-1939), p. 25

Medalló del Dr. Samsó (obra de Jordi Arenas)

Catòlic d'Obrers des de l'any 1918 al 1936, fou company de captiveri de mossèn Samsó a la presó i a l'any 1975 escriu una carta on rememora aquell moment: "*Estiguérem junts uns vuit dies, i un dia a mig matí, els milicians cridaren Samsó, i lligat el portaren al cementiri catòlic, i allà a l'esplanada superior del mateix cementiri el varen afusellar (…) i voluntàriament es posà de cara amb els milicians (…) Abans de morir va dir-los que els volia abrassar i ells s'hi negaren* (…)"[89]

L'assassinat

D'aquest fet en Joan Comas reprodueix al llibre esmentat un fragment d'un guió radiofònic llegit en un programa de l'emissora sindical Ràdio Maresma de Mataró, als anys cinquanta del segle XX, i en el qual es diu:

"*Era un dia de septiembre del año 1936 y en la carcel de nuestra Ciudad (...) Entró el carcelero y llamó al reverendo Dr. Samsó, con la orden de recoger sus cosas. El rostro de aquel hombre siempre bondadoso, cuyos músculos nunca habían cambiado su semblante tranquilo, continuó impasible ante los nuestros, que al momento, como asaetados por el sobresalto de que algo grave iba a ocurrir, no podia dejar de traslucir el pensamiento latente. Un corro se formó alrededor de aquel hombre agigantado por su temple, por su fé, por su grande amor sobre nosotros. (...) Dejé que se despidiera de todos, y al final le estreché la diestra y le dije adiós. Adiós, me dijo, firme (...) Y aquel hombre de inteligencia clara, sabía ciertamente adonde iba. Por una rendijas, unos compañeros observaron que aquel valiente salia desposado. (...) Por la tarde unos nubarrones cerraron el sol y nuestro héroe, el hombre que nos alentaba por su entereza, por su fe y su bondad, continuó dándonos fuerza para soportar la tragedia. (...) Un hombre todo bondad, que dejó tantas semillas del bien sembradas en los surcos de nuestras almas, no podia morir...!! No ha muerto!! ¡¡No!!*".

89 JOAN COMAS I PUJOL El *Dr. Samsó…, op. cit*, p. 57.

Un fragment de l'article "*Salmo de héroes*", del mataroní i escolapi, P. Josep Sirés i Iberns, detingut el dia 17 d'agost, i publicat al periòdic *Mataró* del dia 31 d'agost de 1940 explica la seva emotiva visió de mossèn Samsó en el moment de saber que era la seva darrera hora així com el de l'execució al cementiri:

" *(...) la serenidad y la firmeza revisten su noble persona. No se amedentra ante la orden de abandonar aquellos muros; sabe que es su sentencia de muerte. Como otro Pablo se olvida de si mismo y derrama todas las ternuras de su corazón al despedirse de los hermanos de cautiverio que se lanzan a su cuello con los ojos arrosados de lágrimas. No olvideis, dice, las enseñanzas que os he dado. Rogad por mí... Hasta la eternidad, hasta la gloria donde os espero. Las puertas de hierro de aquella mansión sombría rodaron sobre sus goznes (...) El héroe (...) emprende en silencio el camino del Calvario. Desde su cumbre (...) contempla la ciudad objeto de su celo y de su apostolado; ruega por sus amigos. No olvida a sus enemigos, perdona a sus victimarios, bendice su amada Parroquia y a sus devotos feligreses. Su último pensamiento es para dos seres queridos que deja en la tierra: respetad a mi madre, respetad a mi hermana (...). Secos disparos que ahogan la plegaria en sus labios, anuncian la hora del triunfo. Su cuerpo se desploma sobre la tierra amada. Su espíritu entra en la eternidad feliz (...)"*

Un altre testimoni anònim explica alguns detalls d'aquell infaust moment, recollit al llibre *El Dr. Samsó i el martiri*, i que diu:

"*Que el dia de la muerte del Dr. Samsó, junto a un amigo suyo ahora fallecido, siendo joven de 16 a 17 años, vió como sacaban de la prisión al Dr. Samsó y llevados por la intuición corrieron al Cementerio. Y pasando por el Cementerio Civil saltaron la tapia entrando en el Cementerio Católico y subieron a uno de los cipreses allí plantados.*

Que vieron al Dr. Samsó como subia las escaleras del Cementerio.

Que llegados a la explanada, desde el escondite del ciprés, oyó la conversación en la que preguntaron al Dr. Samsó, si queria le vendaran los ojos. A lo que respondió que él queria morir de cara a la ciudad.

Que entre los que ejecutaron había uno (…) que con mucha frecuencia pasaba por el despacho del Dr. Samsó pidiéndole limosna. Al verle el Dr. Samsó le dijo: "Tu també?"

Que al recibir la descarga cayó; y al instante se acercó uno con una pistola le dió el tiro de gracia en la cabeza."[90]

El diari *Llibertat*, del mateix dimarts dia 1 de setembre també es feu ressò del fet explicant-lo als seus lectors en un breu article titulat *"La columna Malatesta surt de Mataró cap al front"* i on es diu: "*A quarts de tres de la tarda ha sortit de la Caserna la columna Malatesta, composta per mataronins i companys de tot el Maresme.*

Precedia la columna un auto blindat. Seguia una secció de la Creu Roja, la Banda Municipal, sense uniforme i augmentada amb professors del Sindicat Musical, dirigida pel mestre Llorà. Venia al darrera tot el contingent de la columna, molt ben equipada i amb moltes banderes de la C.N.T..

En arribar a l'Ajuntament la Banda ha tocat "La Internacional" en mig de grans ovacions i visques a la Llibertat, a la C.N.T., a la F.A.I. i moris al feixisme.

Fet el silenci ha parlat un representant de la F.A.I. el qual ha dit que aquest matí s'ha començat a fer justícia afusellant de cara l'ex-rector de Santa Maria. (...)."[91] (Al llibre de registre d'enterraments del Cementiri de Mataró hi consta que la causa de la mort va ser per "accident".)

Joan Peiró, en contra de la violència

El que no explica l'esmentat diari és la reacció que en saber els esdeveniments a *posteriori* va tenir Joan Peiró, destacat membre de la C.N.T. mataronina. Joan Comas en el seu llibre esmentat recull el seu propi testimoni d'excepció quan era present a l'Ajuntament amb Peiró mentre el Dr. Samsó era assassinat: *"El mateix dia 1 de setembre de 1936, circulà intensament per la Ciutat la versió sobre la forma que va morir el Dr. Samsó, i també que la "gesta" havia estat objecte d'un judici molt sever i per part del més destacat dirigent polític del moment a Mataró, i més tard Ministre d'Indústria del Govern de la República, Sr. Joan Peiró."*

Entre les declaracions formulades davant del Rvnd. Francesc Pou i Ginesta, Pvre., Rector de Sta. Maria de Mataró, n'hi ha una que, respectant l'anonimat, transcrivim, perquè per ella esdevé certesa la versió dels primers moments. I ens complaem a reproduir-la (...) perquè entenem que, per damunt de la política, aquest text vindica als ulls d'uns i altres, en l'ordre moral de la respectiva personalitat, les figures representatives de dues ideologies, i que tristament tingueren la mateixa fi. Diu així:

"ANÈCDOTA INÈDITA. En el primer de setembre de 1936, al saló de Comissions de l'edifici de l'Ajuntament de Mataró. Estàvem conversant en Joan Peiró (q.a.c.s.) i el narrador.

S'obre la porta del cantó de Secretaria, i, sense trucar ni demanar permís per entrar, irromp, com un mal vent, un home alt, bru, escardalenc, amb una arma llarga penjada a l'espatlla dreta i una de curta a la cintura, amb un mocador vermell i negre al coll i sense cap respecte pel que poguéssim estar parlant els altres dos, diu:

- Joan ¡Venim de fer justícia!

Li respon en Peiró: « Bo! Ja deveu haver fet algun disbarat » (En aquest moment, faig l'acció de retirar-me i Peiró em reté, diu que puc ser-hi present, és més, que ho prefereix, que hi sigui present).

L'home segueix: "Acabem de matar al rector!"

Peiró, parlant com una bomba que esclata: «Assassins! Aquest home era meu! Lladres! Me l'heu robat! Era meu! Assassins! Fills de p...! Lladres! Assassins! » Etc., etc. (Tot amenitzat amb paraulotes).

90 JOAN COMAS I PUJOL *El Dr. Samsó…, op. cit.*, p. 68.
91 *Llibertat,* 1 IX 1936, p. 2.

En Peiró anava alterant-se i posant-se molt violent per moments. L'altre, l'home bru, que havia començat eufòric i satisfet de la seva proesa i com esperant una felicitació, s'anava pansint i arrugant, a mesura que Peiró blasmava. Va acabar sortint del saló amb la cua entre les cames.

En quedar nosaltres dos sols altra vegada, Peiró va dir-me: "Veieu! Així no es porta endavant un moviment revolucionari. Això no és una revolució. És un conjunt d'assassinats! I pensar que alguns em culparan a mi d'aquesta mort. I era una bona persona!"

Acabàrem la conversa que l'home bru havia interromput i ens acomiadàrem."[92]

Un altre testimoni

Un dels pocs testimonis d'aquest luctuós i lamentable fet fou en Josep Mª Cabré i Freixas, de l'Agència Funerària La Sepulcral que ho ha deixat escrit de la ma del seu fill:"*Fou el dia 1 de setembre de l'any 1936, als voltants del migdia. El van afusellar al pati central de l'antic cementiri, al centre del passadís, on actualment s'ha col·locat a terra una petita làpida de marbre, perpetuant el lloc exacte on va caure.*

El meu pare hagué d'assistir-hi per portar la caixa i donar-li sepultura, juntament amb el personal del cementiri. M'explicà que abans d'enterrar-lo, avisà personalment alguns dels seus addictes, per si volien assistir al cementiri a l'hora de donar-li sepultura. No va anar-hi ningú. Tothom trobava excuses i, a més, algú va manifestar-li que "no es volien comprometre".[93]

Un altre testimoni de l'esdeveniment al cementiri és el que ens ha explicat la Pepita Prat i Mulà, filla de Dolors Mulà i Victori i néta de Marià Mulà i Rosselló, sepulturer, que – pare i filla - vivien al mateix recinte del cementiri, a la casa ubicada on ara hi ha l'església de Nostra Senyora de l'Esperança, rememorant el que la seva mare li havia explicat un munt de vegades.

92 JOAN COMAS I PUJOL, El Dr. *Samsó… op. cit.* p. 49.
93 *Història dels serveis… op.cit.,* p. 51.

Esplanada superior

"Cap al migdia del dia 1 de setembre arriba al cementiri el "cotxe fantasma" del que baixen tres individus (un d'ells es deia Raul Costa i Pagès) i el doctor Samsó, emmanillat. Truquen a la porta de la casa del sepulturer Marià Mulà. En Raul li diu "Doneu-nos les claus. Tanqueu-vos a casa. Nosaltres anem a dalt de tot. Quan marxem ja us avisarem i us tornarem les claus."

El doctor Samsó i en Marià Mulà s'intercanviaren una mirada sense dir-se res. El sepulturer i la seva filla Dolors, que aleshores només tenia 16 anys, es van tancar a casa, segons les ordres donades pels milicians. Marià Mulà li diu a la seva filla: "Saps què? Quina desgràcia!. Pugen a matar al rector de Santa Maria". La Dolors li va respondre "Potser no el mataran". Al cap de pocs minuts varen sentir els trets que acabarien amb la vida de mossèn Samsó. Moments després els tres milicians baixen i en Raul, dirigint-se a en Marià Mulà, li diu : "Teniu les claus. Tanqueu-vos a dins i no sortiu per res". Pujaren al "cotxe fantasma" marxant.. Aquest tant bon punt varen ser fora, dirigint-se a la seva filla li va dir "Queda't aquí i no et moguis que pujo a veure què és el que han fet aquests poca-vergonyes".

Al cap de poca estona arriba al cementiri en Josep Mª Cabré, gendre d'en Miquel Junqueras, que truca a l'esmentada casa del sepulturer dient-li: "Pujo cap a dalt que han matat al doctor Samsó. Deixeu que hi vagi tot sol". La Dolors, fent cas omís, pujà al cap de poc observant l'escena següent: el cos de mossèn Samsó estava estirat a terra al lloc on l'havien afusellat i a en Josep Maria Cabré agenollat davant del cos del mossèn dient:" Perdona'ns. Tota la culpa és nostra". Al aixecar-se va veure a la Dolors i li va dir:"No te'n vagis, Dolors. Vaig a fer unes fotografies. Espera't que et donaré la màquina". Un cop fetes li diu: "Té la càmara. Posa-te-la sota el davantal i baixa corrents a casa teva i amaga-la i demà, així que pugui, te la vindré a buscar." I l'endemà, tal com li havia dit, hi va tornar per emportar-se-la.

I un tercer testimoni ens aporta altres detalls dels moments després de l'assassinat del doctor Samsó. Testimoni conegut vint-i-quatre anys després de la mort del rector de Santa Maria a causa de l'obertura de la "Causa de Beatificació" de mossèn Samsó. Aquest testimoni és el d'en Tomàs Lladó i Sagrera, de 48 anys, el 17 de gener de 1960, signa davant de l'arxiprest de Santa Maria mossèn Francesc Pou, i que aporta informació directa del que va veure pocs moments després de la mort del Dr. Samsó.[94] Causa de Beatificació (1959)

Pel que fa a la motivació, criminal, dels milicians de la Columna Malatesta per assassinar el doctor Samsó recollim el comentari de Margarida Colomer i Rovira publicat al seu llibre *La Guerra Civil a Mataró* on diu: "*Després d'haver comentat aquest tema amb diverses persones entrevistades, creiem que, per als milicians que anaven al front, la mort del Dr. Samsó representava el símbol de la mort de la dreta més conservadora i de l'església mataronina. La nova situació requeria la destrucció del vell ordre i ell el simbolitzava en aquells moments.*"[95]

Ramon Reixach al seu llibre "*El pastor retrobat*" escriu un capítol titulat "La mort" on explica fil per randa els fets des que el van treure de la presó a les 11 del matí fins al seu afusellament.[96]

Podem concloure dient que el Dr. Josep Samsó i Joan Peiró van tenir en certa manera una vida paral·lela. Estaven en camps ideològics ben diferents, oposats. Cada un defensà aferrissadament els seus postulats, catòlics, el primer, anarquistes i obreristes, el segon. Samsó fou executat al cementiri de Mataró tot just s'iniciava la Guerra Civil a mans d'una gent que es va prendre la llei pel seu compte. Peiró va morir uns anys després, acabada ja la Guerra Civil, en ser detingut a França, per la Gestapo, on estava exiliat des del 1939, i lliurat al règim

94 JOAN COMAS I PUJOL, *El Dr. José Samsó…, op. cit*., p. 71
95 MARGARIDA COLOMER I ROVIRA: *La Guerra Civil a Mataró, 1936-1939*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona (2006), p. 89.
96 RAMON REIXACH I PUIG: El pastor retrobat, Editorial Claret, SLU, Barcelona, 2010, p. 166.

franquista que intentà convèncer-lo perquè es canviés la camisa anarquista per la feixista. Home íntegre no dubtà entre pujar al "carro" dels vencedors o mantenir-se – com va fer - ferm en els seus postulats. Seria afusellat, després d'una paròdia de judici militar, a Paterna (País Valencià) el dia 24 de juliol de l'any 1942. Molts anys després (1989) les seves despulles serien traslladades a Mataró, al Cementiri dels Caputxins. Les del rector de Santa Maria van estar enterrades al cementiri des del dia 1 de setembre de 1936, al nínxol número 40 de l'Illa 1ª, fins al dissabte dia 21 d'octubre de 1944 essent traslladades primer al convent de les Caputxines i l'endemà, diumenge dia 22, processionalment, a la Basílica de Santa Maria que ell presidí durant disset anys, del 1919 al 1936. Les despulles del Dr. Josep Samsó i Elias estan dipositades des de llavors a la capella de les Santes Juliana i Semproniana.

Pompes Fúnebres: Proposta d'incautació

Els regidors de la minoria socialista, Artur Puigvert, Ramon Jubinyà, Narcís Tristany, Josep Calvet i Francesc Anglas, demanen al ple municipal celebrat a finals de l'any 1936 que: "*l'Ajuntament s'incauti dels serveis de Pompes Fúnebres exercitant-ne el monopoli a la nostra ciutat.*" Seguidament l'Ajuntament "*acorda nomenar una comissió per entendre tot el referent a la municipalització dels diferents serveis*".

En aquest mateix ple també s'acorda encarregar a l'arquitecte municipal l'estudi i presentació del corresponent projecte de comunicació entre els dos cementiris (el catòlic i el municipal) a través de la paret que els separa.[97]

Un mes després s'acorda que "*a mida que es vagin venent els nínxols de l'illa segona del Cementiri Municipal, abans catòlic, s'entregui llur import a Josep Maria Buscà, que fou el contractista que els feu i que encara se li adeuen 15.850 pessetes anant-se-li satisfent llur import fins a la total cancelació del deute.*"[98]

En aquest mateix ple s'accepta la dimissió del càrrec del conserge del Cementiri Municipal, el ciutadà Gaietà Rosich Clarà.

La municipalització de serveis, la col·lectivització d'empreses eren en l'ideari de molts dirigents d'aquella Espanya i d'aquella Catalunya sumida en una guerra fratricida. Era una oportunitat inesperada per implantar idees comunistes o anarquistes. La utopia s'esdevenia possible, abastable, i calia cremar etapes per demostrar – i demostrar-se – que la classe treballadora era autosuficient i capacitada per tirar el país endavant. I un dels serveis que serien objecte de municipalització fou el de la gestió dels cementiris i els serveis inherents de Pompes Fúnebres. Per això a la primavera del 1937 l'Ajuntament porta al ple del 30 d'abril la proposta de municipalització del servei de la conducció de cadàvers i el del transport de carns a càrrec del mateix personal en els termes següents: *"Aprovar el dictamen relatiu a la municipalització dels serveis de conducció de cadàvers i transport de carns, que és com segueix:*

"Molts són els serveis que podrien municipalitzar-se però per a fer una tasca efectiva, la Comissió d'Estudi i Municipalització de Serveis procurarà proposar aquells que per la seva naturalesa tenen d'ésser municipalitzats urgentment.

El que avui posem a la consideració del Comitè Permanent ha estat de laboriós estudi, per tal de poder unificar en un dos serveis, ja que el mateix personal pot servir sobradament per a realitzar les dues coses. Ens referim al de la Conducció de Cadàvers i del Transport

97 AMM, Acords, 9 XII 1936, f. 116.

98 AMM, Acords, 1 I 1937, f. 170.

de la Carn. Ningú s'atrevirà negar que els mateixos, per la seva índole, no ha d'ésser l'Ajuntament qui es cuidi de subministrar-los puig que evidentment i sense necessitat de més demostracions, l'un és un servei públic que afecta i se'n serveixen d'una manera absoluta tots els ciutadans, i l'altre indirectament. En aquest cas ningú millor que el Municipi per servir-los interpretant o vetllant per tots els ciutadans als quals representa.

Conducció de cadàvers actualment i des de molts anys el presta la casa Vídua de S. Lladó i Pibernat. El personal ocupat en el mateix és: un tècnic responsable; quatre empleats i una dona encarregada de la neteja i conservació del vestuari. Els elements de treball són els següents:
Gran luxe; cotxe de toldo de quatre cavalls i quatre palafreners; Primera Classe, cotxe de toldo, dos cavalls i dos palafreners; Segona Classe, cotxe de toldo, dos cavalls i dos palafreners, Tercera Classe: cotxe de cortines, dos cavalls i un carregador; Quarta Classe, cotxe de cortines, un cavall i un carregador; Quinta Classe, cotxe de cortines, un cavall i un carregador.

Les tarifes, momentàniament, continuen existint les mateixes que segueixen, sense perjudici que per Finances s'estudiïn les que calen aplicar en l'avenir."[99]

Incautació de metalls

El país estava en plena guerra civil i això requeria la incautació de determinats metalls per fondre'ls i fer-ne material de guerra. L'Ajuntament en el ple del dia 8 de gener de 1937 acorda que – de moment – i "*mentre les circumstàncies no exigeixin treure tot el metall que no perjudiqui en res als nínxols, tombes o panteons, no es faci*" però, a continuació "*es cura en salut*" en el cas "*que les necessitats de la Guerra exigissin el contrari i fos imprescindible tenir d'utilitzar el metall, aleshores s'ordenaria que es pogués treure tot.*"[100]

99 AMM, Acords, 30 IV 1937, f. 75

100 AMM, Acords, 8 I 1937, f. 183.

Falten cavalls i nínxols

El tema del funcionament del cementiri i del control o registre de difunts no acaba de funcionar de forma satisfactòria. Per això és tema de debat en el ple municipal de finals del mes de gener de 1938. L'alcalde president Ramon Molist i Valls fa referència a l'assumpte del funcionament del Cementiri considerant que no es fa de la forma adequada. El conseller regidor Calvet informa que, en efecte, existeix un registre que tal vegada degut al traspàs de funcionaris no estava al dia. Proposa – i s'aprova - que es destini un lloc exclusiu per als enterraments de l'Hospital Militar (Col·legi de Valldemia) i per altres casos semblants.

A continuació es parla dels drets dels nínxols i de panteons, drets que no són satisfets anualment sinó quan se'n fa ús.

Es planteja, també, la manca de cavalls per al transport de cadàvers degut al retorn de 15 cavalls a la Caserna. L'Ajuntament només en disposa de tres per altres tasques.[101]
(Nota: Les actes del 18 maig 1937 al 18 gener de 1939 (aproximadament) són escrites en castellà. Foren transcrites d'esborranys fets a màquina un cop acabada la Guerra Civil. Per això no van signades per ningú.)

Els brigadistes enterrats a Mataró

En el decurs de la Guerra Civil cal fer menció d'un col·lectiu que generosament van ajudar a defensar la II República i que se'l coneixia com a Brigades Internacionals formada per voluntaris d'arreu del món. "*Aquestes Brigades van formar part de l'Exèrcit Popular de la República Espanyola (...) Formaren part de les Brigades Internacionals 59.380 voluntaris al llarg de dos anys de guerra*".[102]

101 AMM, Acords, 21 I 1938, f. 98)

102 MARGARIDA COLOMER I ROVIRA: *La Guerra Civil a Mataró… op. cit*. p. 255.

El diumenge dia 11 de desembre de 1938, a les 11 del matí, va tenir lloc a Mataró un emotiu "*Comiat oficial a les Brigades Internacionals*" al Saló de Sessions de l'Ajuntament on es lliurà una ofrena al·legòrica ofrenada pel President de la Generalitat de Catalunya "*als camarades internacionals que han conviscut amb nosaltres*". Presidí l'acte l'alcalde accidental senyor Josep Serra, el Comandant Militar de la plaça capità d'Artilleria senyor Corrales i el Comissari d'Ordre Públic senyor Detrell. *"L'alcalde obrí l'acte amb breus paraules. Després parlà el President del Front Popular company López organitzador dels actes, el Milicià de la Cultura de la Clínica 3, senyor Palladino el qual s'associà a l'acte en nom dels hospitalitzats en aquell hospital i el Comissari de les Brigades Internacionals. Seguidament l'alcalde feu entrega de l'al·legoria, ofrena del President de la Generalitat.*

Seguidament en comitiva i acompanyats per la Banda Municipal, els assistents es dirigiren a descrobrir una làpida que donava el nom de "Brigades Internacionals" al carrer Ros Serra (Caputxines). Hi assistiren nombroses organitzacions de la ciutat i la Banda Municipal interpretà l'Himne de Riego, La Internacional i Els Segadors." (...)

"Acte seguit continuà la manifestació fins al Cementiri Municipal per tal de descobrir la làpida ofrenada pel Front Popular per a que sigui col·locada al lloc on reposen els internacionals morts a nostra ciutat de resultes de les ferides en el front de guerra. Arribats a aquell lloc de repòs, el Secretari de la Corporació Municipal llegí l'acord següent:"La Comissió de Govern Municipal en sessió del dia nou del corrent acordà arran dels actes d'homenatge organitzats amb motiu del comiat oficial dels combatents pertanyents a les dissoltes Brigades Internacionals hospitalitzats en aquesta ciutat, erigir un tancat de jardineria al voltant del clot on reposen les despulles dels soldats internacionals perpetuant els seus noms en una llosa digna, i portar-hi un ram de flors amb la inscripció: "L'Ajuntament de Mataró als herois caiguts en defensa de la República Espanyola. (...) "La inscripció de la làpida descoberta diu així: "El Front Popular Antifeixista als herois de les Brigades Internacionals que sucumbiren defensant la llibertat i independència de la República Espanyola".(...) LLIBERTAT s'adhereix fervorosament als actes d'ahir dedicant un emocionat record als internacional que reposen al Cementiri de la nostra ciutat. I dient als que se'n van camarades, fins a la victòria. A reveure!"".[103]

A la part superior del cementiri (a l'antic Cementiri Municipal) hi ha un monument en memòria dels brigadistes que van morir a Mataró, entre el mes d'abril de 1938 al febrer de 1939, obra dels arquitectes Agàpit Borràs i Mariona Gallifa (1986), que sumen un total de 52[104], la relació nominal dels quals és a la pàgina següent.

Bombardeig del desembre de 1938

El dijous dia 15 de desembre de 1938 Mataró va sofrir un altre terrible bombardeig des dels avions Junkers III del bàndol facciós que van deixar anar més de cinquanta bombes de 50 quilograms cada una matant a quatre persones i causant nombrosos ferits en la destrucció parcial de la fàbrica de gènere de punt Manufactures Antoni Gassol i vivendes colindants.

L'enterrament de les víctimes consistí en una impressionant manifestació de dol i de repulsa pel bombardeig facciós. (vegeu crònica a l'apartat de Enterraments Singulars).

Les tropes franquistes avancen imparablement i arriben a Barcelona el dia 26 de gener de 1939 sometent-la, mentre, milers de persones marxen com poden a l'exili en direcció a França. El *Diario de Mataró* del dia 4 de febrer parla del trist espectacle de l'èxode de milers de persones. Ho fa de manera despectiva però de forma dramàtica i que deia: "*El espectáculo de*

103 *Llibertat*, 12 XII 1938, p. 1.

104 Segons la inscripció del monument, les dades del Registre Civil de Mataró i d'el·laboració pròpia.

Volum	Defunció	Nom	Edat	Orígen
63	5 IV 1938	Georges Wallingfort	28	Texas (EUA)
63	5 IV 1938	Albert Tuarta	28	Portugal
63	8 IV 1938	Gayetano Aparicio Serrano	29	Portugal
63	11 IV 1938	Varibel ło	30	Itàlia
63	13 IV 1938	Paolo Santandrea	31	Itàlia
63	13 IV 1938	Ramon Moreno	31	Argentina
63	16 IV 1938	Alexandre Cotó	?	França
63	16 IV 1938	Carlos Haüsele	40	Alemanya
63	18 IV 1938	Erwin Lang	26	Alemanya
63	30 IV 1938	Henry Tournier	26	França
63	5 V 1938	Stanislas Salauski	26	Polònia
63	22 V 1938	Charles Lieboz	40	França
63	3 VI 1938	André Bertrhodin	31	França
63	30 VII 1938	Franc Aia	27	Alemanya
63	30 VII 1938	Fleming Shoridan	25	Canadà
63	1 VIII 1938	Joseph Rurka	37	Polònia
63	1 VIII 1938	Sawka Kagzan	34	Polònia
63	2 VIII 1938	Camil Berens	38	Alemanya
63	2 VIII 1938	Lazlo Zeke	43	Hongria
63	2 VIII 1938	Maurici Waldent	38	França
63	6 VIII 1938	Soldat desconegut	?	Polònia
63	19 VIII 1938	Jean Belles	24	França
63	19 VIII 1938	Georges Patris	32	França/Gràcia
63	19 VIII 1938	Attias Bagda	26	França (Algèria)
63	26 VIII 1938	Theodoro Bauwoz	24	Amèrica
63	29 VIII 1938	Ramiro Ascuy Molina	23	Cuba
64	6 IX 1938	Josef Singer	32	Àustria
64	11 IX 1938	Josef Ramon Focall	28	Uruguai
64	12 IX 1938	Emile Lugot	31	França
64	22 IX 1938	Angel Mitchatt	32	Bulgària
64	22 IX 1938	Erneston Surton	31	Itàlia
64	25 IX 1938	Angelo Pina	30	Itàlia
64	3 X 1938	Pierre Teysier	25	França
64	7 X 1938	Enrich Neumon	30	Alemanya
64	11 X 1938	Louís Albert	21	Holanda
64	14 X 1938	Paolo Belau	30	Itàlia
64	14 X 1938	Víctor Rabliach	26	Anglaterra
64	17 X 1938	Alessandro Manzini	28	Itàlia
64	18 X 1938	Filipuk Basili	35	Polònia
64	25 X 1938	Regner Jediu	19	Suècia
64	11 X 1938	Matrie Picon	28	França
64	1 XI 1938	Clemen Eveillean	44	França
64	4 XI 1938	Sigurt Sundberg	25	Suècia
64	8 XI 1938	Frang Gebener	27	Àustria
64	20 XI 1938	Dellarona Alberica	31	Itàlia
64	16 XII 1938	Hans Biersak	?	Alemanya
64	9 I 1939	Anton Smit	42	Estònia
64	14 I 1939	Antonio Rubio Rolado	17	França
64	4 II 1939	Dante Gastondello	?	Itàlia
		Eugenio Alonso Guisante	37	Brasil
		Blank Botter	49	Alemanya
		Heinz Otto Hofmeister		

Monument als Brigadistes Internacionals de la Guerra Civil

la carretera de Francia fue algo tan extraordinario que no podrá jamás borrarse del recuedo de los mataronenses. Durante varios días los autos, camiones, carros y toda clase de vehículos se sucedían sin cesar, como un tren inacabable que nadie sabía donde empezaba y que todo el mundo suponía donde pretendía terminar. La impresión de miseria y dolor del elemento civil que atravesaba la ciudad, la pobreza y el sufrimiento de los evacuados a pie o inhumanamente colocados en vehículos como reses de un rebaño despreciable, contrastaba trágicamente con la comodidad, lujo y rapidez de los coches oficiales y militares que constantemente pasaban, rebosantes de equipajes... llegó momentos que en que era materialmente imposible pretender pasar de una calle a otra en el sector de la carretera, tal era la aglomeración de vehículos y peatones que ocupaban la totalidad de las calles por donde se extiende la carretera de Francia."

Acaba la Guerra Civil, comença la Dictadura

El divendres dia 27 de gener de 1939 les tropes revels entren a Mataró on són acollides per molta gent que es va concentrar als carrers."*En néixer el nou dia, Mataró és una ciutat oberta, abandonada per l'exèrcit republicà i sense dirigents*"[105] La situació era caòtica a la ciutat i l'Ajuntament estava sense govern. Molts mataronins havien mort al front i d'altres s'havien exiliat.

Cinc dies després, el dimecres dia 1 de febrer, es constitueix una Comissió Gestora provisional de l'Ajuntament al front de la qual hi haurà Joan Brufau Cusidó, que serà el primer alcalde franquista de la postguerra de Mataró.

Als dos dies de l'entrada de les tropes revels s'efectua la devolució de la documentació del Cementiri Catòlic, incautada per l'Ajuntament republicà, a les autoritats eclesiàstiques locals que signen un rebut. D'aquesta manera el cementiri tornava a mans de la parròquia de Santa Maria.

Vegin a continuació el text i el contingut de la documentació retornada.

"RELACIÓN-INVENTARIO de la documentación del Cementerio Católico de es Ciudad, que de acuerdo con lo dispuesto por la Autoridades, ha sido entregada en el dia de hoy a las Autoridades Eclesiásticas:
18 Libros Registro de Propiedad;
1, Libro Registro de Abortos; 2, Libro Registro de Entierros; 3, Libro Registro de Temporalidades; 4, Libro Registro de traslado de restos; 5, Plano del cementerio; 6, Carpeta conteniendo documentación; 7, Carpeta conteniendo asuntos generales; 8, Carpeta de títulos anulados; 9, Carpeta de asuntos varios; 10, Carpeta de facturas del Cementerio; 11, Libreta cepillo del Cementerio; 12, Libreta de pagos a J. Colell; 13, Impresos de caràcter general.

Firman recibo de los expresados efectos, el Delegado de la Autoridad Eclesiástica, reverendo D. Miguel Casabella Majó, y el reverendo Don José Mª Andreu Castany, como Administrador del Cementerio Católico, por disposición del Presidente de la Comisión Municipal constituïda a los efectos administrativos y de Gobierno, con el expresado Presidente, de que certifica el infrascrito Secretario accidental.

Ciudad de Mataró, a veinte y ocho de Enero de mil novecientos treinta y nueve." (Hi ha les signatures dels reverends mossèn Miquel Casabella i mossèn Josep Mª Andreu.) [106]

Al *Diario de Mataró* del dia 9 de febrer del mateix any surt una breu nota titulada "El Cementerio Católico" on s'informa els lectors de la seva reposició als seus antics propietaris "*La M.Iltre. Junta de Obra de la Basílica Parroquial de Santa Maria, de los cuales había sido expoliada por el Ayuntamiento revolucionario.*

Inmediatamente la junta de Obra tomó posesión del Cementerio y ordenó la reposición de la Santa Cruz que presidia la entrada del Campo Santo y también el

105 MANUEL SALICRÚ I PUIG, *Crònica del temps...op. cit* , p. 96

106 AMM, AC-3268-02

muro de separación del Cementerio Municipal que había sido derribado rabiosamente para cumplir la ley sectaria de la secularización de Cementerios que fué una de las banderas de la revolución roja". i que *"desde ahora pues y ya para siempre, la Santa Cruz velará nuevamente el reposo de nuestros queridos difuntos y será tierra sagrada la que recibirá nuestros despojos en espera del día de la resurección."*[107]

Pel mes de març de 1939, el divendres dia 3, a la Basílica Parroquial de Santa Maria va tenir lloc una missa solemne en sufragi del Rvd. Dr. D. Josep Samsó i acte seguit un homenatge popular consistent a batejar la plaça del davant de la basílica que a partir d'ara es dirà "Plaza del Dr. Samsó". Posteriorment les autoritats assistents es desplaçaren al cementiri on *"previas las ceremonias de la reconciliación por la profanaciones de que ha sido objeto aquel sagrado recinto durante el movimiento revolucionario, se cantarà el primero y solermne Responso delante de la tumba del malogrado Sr. Arcipreste víctima de la persecución."*[108] *"Terminado este, la Comunidad se trasladó a la plaza superior rezando otro Responso en el lugar onde fué asesinado, en medio de la emoción de todos los presentes, muchos de los cuales no podían contener las lágrimas. La O.J. de F.E.T. subieron también a rendir este último tributo al homenajeado desfilando marcialmente ante el venerado suelo que fué empapado con la sangre de nuestro martir.*

Estos han sido los primeros actos públicos y solemnes que la ciudad de Mataró ha dedicado a su ilustre arcipreste, presagio de los que en fecha no lejana esperamos poder presenciar como digno remate de agradecimiento y veneración al sacerdote Mártir de Dios y de la Patria".[109]

I pel mes de setembre al cementiri "*en ocasión de dar al cadàver del Rvdo. Dr. D. José Samsó Elias, Pbro., Arcipreste que fué de Mataró, una sepultura más digna, se celebrarà en la Capilla, a las 9, una visita corpore presente. Después de la misa, las personas que lo deseen podrán visitar los restos mortales del ilustre màrtir (q.e.p.d.)* ".[110]

A principis del mes de març de 1939, a través del *Diario de Mataró*, s'anuncia que "*Queda derogada la ley de secularización de cementerios. Ley de 10 de diciembre de 1938 sobre su secularización.*

La legislación española, de acuerdo con el espíritu de la Iglesia, conservó los cementerios parroquiales con caràcter netamente confesional, ordenando la construcción de cementerios civiles, con absoluta separación de los católicos, para enterrar en aquellos los cadáveres de los que hubieran muerto fuera del seno de la Iglesia. (...) En la Ley del 30 de enero de 1932 se mandó a las autoridades derribar las tapias que separaban los Cementerios católicos de los civiles y se autorizó a los Municipios para que se incautaran de los cementerios parroquiales".[111] Els dos cementiris de Mataró que havien quedat unificats tornaran a separar-se quedant incomunicats.

La "Sección Militar"

El dia 11 de març de 1939 entra al Registre de l'Ajuntament un escrit titulat: "*COMUNICACIÓN DE ENTREGA de la "SECCIÓN MILITAR" donde están enterrados los LEGIONARIOS nacionales ITALIANOS y ESPAÑOLES*", signat per Nobili T. Tranquilo, "Teniente Capellán Italiano del Hospital nº 31 C.R.I.", de la Creu Roja Italiana, amb seu a El Masnou, dirigit a l'Alcalde de Mataró (Joan Brufau Cusidó) per la qual es comunica la constitució d'una "Sección Militar", situada a l'esplanada superior del cementiri de Mataró on són enterrades un total de 81 persones, mortes entre el 29 de gener de 1939 al dia 11 de març del mateix any. El contingut de la carta és el següent:

107 *Diario de Mataró*, 9 II 1939, p. 3
108 *Diario de Mataró*, 2 III 1939, p. 2
109 Diario de Mataró, 4 III 1939, p. 3
110 Diario de Mataró, 23 IX 1939, p, 3
111 *Diario de Mataró*, 8 III 1939, p. 2

"*Se comunica a este Ayuntamiento que durante la Acción victoriosa por la total liberación de Cataluña de la barbarie marxista, el mando de los Legionarios Italianos y Brigadas Mixtas ha constituido en el Cementerio Comunal de este pueblo una "Sección Militar" a la entrada a mano derecha, habiendo enterrados en ella unos 80 cadáveres de Gloriosos caidos Italianos y Españoles, desde la fecha 29 de Enero de 1939 hasta la fecha de hoy, en cuyo dia las unidades Italianas salen de esta zona dejando la custodia de ellos a los queridos vecinos de este pueblo.*

Incluimos la lista de los caidos. Dios guarde a Vd. Muchos años.

Lista de los Legionarios Italianos y Españoles Nacionales Caidos por Dios y por la Patria enterrados en la "Sección Militar" de el cementerio Municipal de Mataró."

A la relació nominal hi consta el número de la tomba, el rang militar, nom i cognoms, el destacament al qual pertanyia i, finalment, la data de la seva mort.

La relació total de tombes és de 88 de les quals cal descomptar-ne 7 on consta "nessuno" (ningú) i que ens dóna un total de 81 persones mortes i enterrades en la "Sección Militar".

Aquests difunts pertanyen a les pèrdues sofertes per les tropes rebels durant l'avanç d'aquestes i a les rodalies de Mataró. Segons la relació publicada més de la meitat dels morts es van produir entre els dies que van des del dimarts 31 de gener al dimarts dia 7 de febrer en què van morir 44 persones essent el divendres 3 de febrer el més luctuós amb un total de 10 víctimes. De la relació dels morts hem comptabilitzat els que tenen nom i cognoms espanyols i que en total sumen 26.

Joaquim Llovet ha deixat escrit una breu referència d'aquest moment final de la Guerra Civil a Mataró, quan diu que: "*El comandament de l'Exèrcit Popular, després de fer volar el pont de la riera d'Argentona, degué prendre la decisió de no oferir resistència a Mataró; en canvi, si que ho havia de fer els dies següents en una línea compresa entre el Montalt i Caldes d'Estrac, que produiria baixes a ambdós costats.*"[112]

Les restes dels soldats italians foren traslladades,

112 JOAQUIM LLOVET, "Mataró, dels orígens…" *op. cit*. p. 555. Més informació a JOSEP XAUBET I VILANOVA, "Sociología de la guerra revolucionària a Mataró (1936-1939)", Ed. Marrè, Barfelona, 2006, p. 119 "La batalla del Montalt".

ENTERRATS A LA SECCIÓ MILITAR

Línea 1

Tomba	Rang	Nom i cognoms	Destacament	Defunció
Núm. 1	Soldat	Domigo López Garcia	1° Regg. Recce Azzurre	29 I 1939
Núm. 2	Soldat	Giuseppe Caliari	Raggrupamento Carristi	28 I 1939
Núm. 3	Soldat	Faustino Carrastasu	Divisione Frecce Azuzurre	29 I 1939
Núm. 4		Nessuno		
Núm. 5	C.N. So.	Damiano Velluci	2° Reg. Infanteria Dv. Littorio	
Núm. 6	Soldat	Mateos Teodoro	Artiglieria Frece Verdi	
Núm. 7		Nessuno		
Núm. 8	Soldat	José Puvill	Reparto	2 II 1939
Núm. 9		Curiel Restituto	1° Reg. 2ª Bateria IVª Compagnia	31 I 1939
Núm. 10	Soldat	Baltasar Posada Pérez	2° Reg. Divisione Frecce Verdi	31 I 1939
Núm. 11	Soldat	Domingo José Pérez	2° Reg. Divisione Frecce Verdi	31 I 1939
Núm. 12	Sergent Major	Luigi Gallotta	1° Reg. Divisione d'Assalto Littorio	2 II 1939
Múm. 13	Caporal Major	Giulio Salvoldi	2ª Sezione Sanitá Divisione Littorio	2 II 1939

Línea 2

Tomba	Rang	Nom i cognoms	Destacament	Defunció
Núm. 1	Caporal	Luigi Marziale	Bat. Mortal Div. Assalto Littorio	3 II 1939
Núm. 2	Tinent	Sacchi Carletto	Bat. Arditi. Divisione Littorio	3 II 1939
Núm. 3	Soldat	Carmelo Fava	Bat. Ardente Divisione Littorio	3 II 1939
Núm. 4	Soldat	Achille Scherini	1° Reggimento Divisione Littorio	3 II 1939
Núm. 5	Sergent Major	? ?	1° Reggimento Divisione Littorio	3 II 1939
Núm. 6	Soldat	Ferdinando Coino	Reagr. Celere Divisione Littorio	4 II 1939
Núm. 7	Soldat	Antonio Voci	Bat. Mortal Divisione Littorio	2 II 1939
Núm. 8	Soldat	Francesco Terminello	1° Reg. Divisione Littorio	6 II 1939
Núm. 9	S. Tinent	Giovanni E. Sorba	Bat. Vampe	4 II 1939
Núm. 10		? ?		
Núm. 11		? ?		
Núm. 12		Nessuno		

Línea 3

Tomba	Rang	Nom i cognoms	Destacament	Defunció
Núm. 1		? ?		
Núm. 2	Soldat	Juan López Orosa	Bat. Mitraglieri Div. Firme Azzurre	3 II 1939
Núm. 3		Nessuno		
Núm. 4		Antonio Ferullo	1° Reg. Fanteria Divisione Littorio	
Núm. 5	Guardia	Jaime Escudé		5 II 1939
Núm. 6		? ?		
Núm. 7	V. csq.	Tomaso Petrone	1° Bat. Carristi del C.T.V.	3 II 1939
Núm. 8	Sergent	Giojani Mazzeo	1° Bat. Carristi del C.T.V.	3 II 1939
Núm. 9	Csq.	Salvatore Falcellu	Bat. Lupi 2° Reg. Fanteria	5 II 1939
Núm. 10	V. Csq.	Giacomo Vicedomini	Bat. Ardente	4 II 1939
Núm. 11	C.N.	Donato Corvello	Arditi Fiamme Verdi	3 II 1939
Núm. 12	C.N.	Mario Stocchi	2° Reg. Fanteria Littorio	5 II 1939

Línea 4

Tomba	Rang	Nom i cognoms	Destacament	Defunció
Núm. 1	C.N. Sc.	Aurelio Moret	Bat. Arditi Ferrari	4 II 1939
Núm. 2	C.N. Sc.	Adriano Verducci	Bat. Arditi	4 II 1939
Núm. 3	Caporal	Mario Malfatti	Artigliere della 20 m/m	4 II 1939
Núm. 4	C.N. Sc.	Francesc Laurenti	Bat. Arditi Divisionali	5 II 1939
Núm. 5	Sergent	Giovanni Salvatore	Bat. Arditi Divisionali	5 II 1939
Núm. 6	Soldat	Francisco Martine Rotero	Div. Frecce Azzurre	7 II 1939
Núm. 7		? ?		
Núm. 8	C.N.	Michele Ianniccola	Bat. Lupi Div. Littorio	2 II 1939
Núm. 9	Soldat	Valentín Sánchez González	Bat. "Sierra Avila" Div. Fr. Azzurre	6 II 1939
Núm. 10	Soldat	Manuel Rodríguez Boerice	Div. Frecce Azzurre	7 II 1939
Núm. 11	Capità	Pietro del Zoppo	1° Reg. Frecce Azzurre	7 II 1939
Núm. 12	Bersagliere	Luca de Cicco	Reagrupàmento Carristi	9 II 1939
Núm. 13		Nessuno		

Línea 5

Tomba	Rang	Nom i cognoms	Destacament	Defunció
Núm. 1	Cap. Magg.		Reg. Litt.	
Núm. 2	Sergent	Italo Celestini	Reag. Carristi C.T.V.	6 II 1939
Núm. 3	C.N.	Giuseppe Ravaglioli	Bat. Arditi Fiamme Verdi	6 II 1939
Núm. 4	Soldat	Ramon Blanco	Bat. Mitr. Frecce Azzurre	7 II 1939
Núm. 5	Soldat	Gino Ardini	Bat. Arditi Fiamme Verdi	6 II 1939
Núm. 6	Brigada	Ramon Martínez Arnau	Div. 50ª Veterinario	9 II 1939
Núm. 7	Soldat	Florentino Arden Arden	Bat. "Sierra Avila" F. Azzurre	9 II 1939
Núm. 8	Aiutane	Carlo Scassera	Reparto Autçonom del C.T.V.	10 II 1939
Núm. 9	Legionari	Alberto Dorta del Castillo	Reparto	10 II 1939
Núm. 10	Soldat	Antonio Santo	Bat. Arditi Divisionali	11 II 1939
Núm. 11	Capità	Armando Montini	1° Reg. Frecce Azzurre	11 II 1939
Núm. 12		Nessuno		
Núm. 13		Nessuno		

Línea 6

Tomba	Rang	Nom i cognoms	Destacament	Defunció
Núm. 1	C.	Modesto Gómez	2° Gruppo 149/12	2 II 1939
Núm. 2	Caporal	Silvio Salis	C^a. Anticarro Div. Assalto Littorio	
Núm. 3	Autista	Guido Feoli	3° Bat. Raggr. Carri	14 II 1939
Núm. 4	Bersagliere	Antonio Capogrossi	Raggrupamento Carristi	27 I 1939
Núm. 5	Soldat	José González Conejero	21 Regg. 31 Batt. 10ª Comp. F.N.	16 II 1939
Núm. 6	S. Tinent	Ultimo Rossi	Ufficiale Postale Div. Frecce Nere	17 II 1939
Núm. 7	Soldat	Francesc Pedone	3ª Artigl. 75 F.V.M.	
Núm. 8	Soldat	Flattuaso Pintado	Bat. "Sierra Avila" Div. Fre. Azzurre	18 II 1939
Núm. 9	Soldat	Angel Pineiro	1ª Reg. Frece Azzurre	29 I 1939
Núm. 10	Soldat	Juan Díez Martínez	4° Bat. Div. Frecce Verdi	1 II 1939
Núm. 11	Soldat	Antonio Cordero	1° Reg. Frecce Nere	8 III 1939
Núm. 12	Soldat	Miguel Puente Santamaria	1° Reg. Frecce Verdi	10 III 1939

Línea 7

Tomba	Rang	Nom i cognoms	Destacament	Defunció
Núm. 1	Soldat	Andrea Signorotto	Genio del C.T.V.	23 II 1939
Núm. 2	Soldat	Diego Morente Berutez	F.A. Btg. Mitr.	11 II 1939
Núm. 3	Capità	Luigi Faillaci	Btg. Mitr. F.A.	11 II 1939
Núm. 4	Soldat	Rafael Morente Gutiérrez	2° Reg. 2° Bat. Fr. Azzurre	10 II 1939
Núm. 5	Soldat	Beniamin Mendez Cadareira	1° Reg. 1° Battaglione F.A.	3 II 1939
Núm. 6	Soldat	Alfredo Prado González	1° Reg. 1° Btg. 4ª Comp. Fr. Azzurre	5 II 1939
Núm. 7	Soldat	Antonio Lattuga	3° Gruppo 109/25 Artiglieria CTV	25 II 1939
Núm. 8	Capità	Giovanni Nicosia	2° Reg. 3° Bat. Div. Fr. Verdi	30 I 1939
Núm. 9	Soldat	Angelo Cuter	3ª Comp. Genio Telegrafisti	10 II 1939
Núm. 10	Sergent Major	Marchissio Walter	Ragg. Contraerei	31 I 1939
Núm. 11	Caposquadra	Enea Biazzi	Rag. Contraerei	31 I 1939
Núm. 12	Ca,ici	Nera Spezziali Arrigo	Rag. Contraerei	31 I 1939
Núm. 13	Soldat	Antonio Bellanca	Rag. Contraerei	31 I 1939

Font: Arxiu Parròquia Sant Josep. Llibre Òbits núm. 9 (1930-1949). Document adjunt.

abans del 1945, al panteó italià del santuari de San Antonio, a Saragossa.[113]

"Estampas de Semana Santa"

Per la Setmana Santa del 1939 el *Diario de Mataró* edita un número extra on s'exalta el fervor religiós reprimit durant els anys de la Guerra Civil i publica un reportatge titulat "*Estampas de Semana Santa*", obra de Jesús Segura i Martínez, en el qual es parla de la tradició estroncada i ara recuperada de fer el Via-Crucis pel matí del Divendres Sant i que diu:

"Emoción de un Via-Crucis Matutino"

Hubo un Viernes Santo que amaneció entre el cantar y los rezos de una doble hilera de devotos – larga, inacabable – camino del Cementerio. Hombres y mujeres, clérigos y niños, chicas y jóvenes – bello amalgama de color, de piedad y de vida – se unian en el trayecto que separa nuestra basílica del Cementerio, en Via Crucis matutino, presidido por una gran imagen de Crucifijo.

Jamás procesión alguna causó en mi ánimo emoción tan profunda. El despertar del día recogía todo el fervor de aquel gran núcleo de devotos que mientras las "masas populares" dormian o pestañeaban en la cama, ellos doblaban las rodillas en el suelo callejero, húmedo aún de la brisa mantinal. En plena calle, sin "público", despreciando la curiosidad indiferente, se rezaba el Vía-Crucis, parando en sus "estaciones" y entonando suavemente, sin explosiones entusiastas, pero con recogimiento piadoso, las canciones propias del acto.

"Per vostra Passió sagrada
Adorable Redemptor,
Perdoneu altra vegada
Aquest poble pecador"

Asi recogía el espacio el eco de la pregaria cantada cuesta arriba del Cementerio en aquella hora quieta de Viernes Santo.

Aquel amanecer suave de primavera vió mezclarse la esplendorosidad de la naturaleza con la pureza de unas oraciones. Y cuando el Sol había hecho ya su aparición majestuosa, allí en la esplanada del Cementerio, en un ambiente único, el Rdo. Arcipreste dirigia a los feligreses congregados, una de sus pláticas más sentidas.

Lo recuerdo perfectamente. Alto, con la cabeza ligeramente inclinada en actitd digna, ni altiva ni humilde, como iluminado. Su voz algo trémula, su acento vibrante, sus himágens oratorias, su persuasiva palabra...

¡Malogrado Dr. Samsó! Su dinamismo realmente ordenado y positivamente creador, ha dejado huella! Nos lo arrebató la horda. La ciudad no le ha olvidado – no lo puede olvidar – y el primer homenaje fué para su "martir".

Aquel Via-Crucis matutino – tradicional antaño – fue revivido con emoción por el Dr. Samsó, con acierto y oportunidad patentes. Hoy – cuando las aguas revueltas de la vida española van volviendo a su cauce . reanúdese tan bella y edificante pràctica religiosa. !Que también se homenaja a los caidos siguiendo sus virtudes y continuando su obra!".[114]

Arribada de restes de "caidos"

Al *Diario de Mataró* pel mes d'agost de 1939 es publicava l'esquela de Miquel Ricart i Planet "*fusilado por los rojos en Móra de Ebro el 27 de octubre de 1938 a los 23 años de edad habiendo sido trasladados sus restos en el dia de hoy a esta su ciudad natal.*"[115] Uns mesos més tard al mateix periòdic local s'anunciava l'arribada de les despulles d'un altre mataroní mort a causa de la guerra: "*Hoy han llegado los restos mortales de D. Jaime Font y Bigay (des de el cementiri de Montcada) Fue director del Pensament Marià*", assassinat el 9 de noviembre de 1936.[116]

113 JOSEP XAUBET I VILANOVA, "Sociología de la guerra… *op. cit.* p. 223.

114 *Diario de Mataró*, 6 IV 1939, p. 11

115 *Mataró*, 25 VIII 1939 p.2.

116 *Diario Mataró*, 23 X 1939, p. 2

A finals del mes de novembre al *Mataró* es tornava a parlar de l'arribada de les restes de tres combatents per ser enterrades al Cementir Catòlic: "*El próximo sábado por la tarde serán trasladados a nuestra ciudad los restos mortales de:*

Emilio Pineda Gualba
Ginés Marfá Mercader
Antonio Lladó Genisans

Combatientes del glorioso Ejército Nacional, Caidos por Dios y por España".

Falange local y particularmente sus compañeros los excombatientes se aprestan a rendir a estos héroes el tributo de honor y amistad de que se hicieron merecedores, particularmente en el acto de conducción al cementerio que se efectuará el domingo por la mañana. Desde la tarde del sábado serán instalados en Capilla ardiente con guardia de ex-combatientes."[117]

Primer Cens dels "Caidos"

Al periòdic *Mataró*, pel setembre de 1940, apareix un anunci de l'Alcaldia on surt la relació nominal de 60 mataronins, naturals o veïns de la ciutat, víctimes de la guerra civil del bàndol nacional el contingut del qual us oferim a continuació.

"Anuncio. Interesando a esta Alcaldía para el cumplimiento del acuerdo de la Corporación Municipal de fecha 15 de julio último, la confección del censo total de personas que siendo hijas o vecinas de Mataró, dieron su vida por Dios y por España en el Frente Nacional o que fueron asesinados por las hordas rojas, se hace pública la adjunta relación, al objeto de que cuantos tengan conocimiento de falsedad o de omisión, faciliten a Secretaría los datos pertinentes: D. José Samsó Elias; D. Julio Dufoo Borrego; D. Francisco Álvarez Buhilla Pérez; D. Abundio Ayesterán Domezain; D. Antonio Agustí Marfá; D. Daniel Altabella Garcia; D. Emilio Argés Guardiola; D. José Blanch Roca; D. Carlos Arengar y Pujol; D. Luís Caubert Rubio; D. Joaquín Castany Trias; D. Pablo Giordia Hernández; D. Antonio Clavell Coll; D. Carlos Clavell Coll; D. Juan Clavell Coll; D. Joaquín Clavell Coll; D. Juan Cruzate Espiell; D. Miguel Colomer Volart; D. Salvador Cuní Pera; D. Pedro Centellas Ballada; D. Miguel Carbó Gimpera; D. Segismundo Castellá Alacuart; D. Jaime Font Bigay; D. Marcelino Forcada Blanch; D. Guadalupe de la Fuente López; D. Ramón Fornellers Serra; D. Gregorio González Hernández; D. Emiliano M Guilá Ximenes; D. Santiago Herrero Méndez; D. José Herrero de la Cruz; D. Jaime Jané Cabot; D. José Luís Miguel Ticó; D. Rogelio Lázaro Garcia; D. Fernández López-Viladecabo Espinosa; D. Antonio Lladó Genisans; D. José Mª Marqués; D. Antonio Martí Navarro; D. Juan Masuet Subirá; D. Juan Manté Rovira; D. Ginés Marfá Mercader; D. Gerónimo Messeguer Rivera; D. Antonio Pareta Mas; D. Segismundo Palacios Palacios; D. Juan Pelfort Planell; D. Emilio Pineda Gualba; D.José M. Pratdepádua Gasau; D. Juan Pons Montanari; D. Juan Ramón Morell; D. Florencio Redondo Infausti; D. Isidro Riera Rigola; D. José Ribera Cebrián; D. Luís Rodríguez Almeida; D. José Simón Ibern; D. Jaime Sors Clivé; D. Rafael Soteras Culla; D. Ricardo Solsona Travé; D. Miguel Soy Pladevega; D. Miguel Spá Tuñí; D. Juan Vallverdú Falguera; D. Néstor Vivar Valdivieso. Lo que hago público para general conocimiento. Mataró, 6 de Septiembre de 1940.-El Alcalde, José Martí Pascual."[118]

Vint-i-un anys després, pel mes de novembre del 1961, es torna a publicar aquesta mateixa llista amb algunes noves incorporacions i que en total sumen 67 persones. A la llista del 1940 cal afegir-hi els següents: José Ballester Brunet, Carlos Berangarel Pujol (és Carlos Arengar y Pujol), Luís Boada Marlés, Manuel Clavell Giró, Ramon Guilà Ximenes, Nemesio López Baset, José Pujolar Gomis I Joaquin A. Regás Artigas.[119]

117 *Diario Mataró*, 29 XI 1939, p. 2

118 *Mataró*, 7 IX 1940, p. 3

119 *Mataró*, 18 XI 1961 p. 1

Subratllem l'assassinat de tres germans Clavell-Coll (Antoni (comerciant), Carles (arquitecte) i Joaquim (metge) (febrer de 1937).[120] Un quart germà, de nom Joan, va morir en un camp de concentració, segons ens ha explicat Rafael Soler i Fonrodona.

Acord amb les funeràries

El primer dia del mes de maig de 1941 l'Ajuntament desisteix del projecte de municipalització del servei de Pompes Fúnebres (PF) i arriba a un acord amb les funeràries de Las Santas i La Sepulcral segons el qual: "*les dues empreses es comprometien a pagar al municipi la quantitat de 25 pesssetes per cada servei fet, i a fer els enterraments de beneficència enterament gratuïts, mentre no es faci la municipalització i deixin lliure la indústria funerària a la ciutat.*"[121]

Pel mes de juny del 1941 l'Ajuntament en ple acorda convocar un concurs amb la finalitat d'adjudicar el servei municipalitzat de Pompes Fúnebres amb les condicions següents:

"De la comisión de Gobernación se acuerda convocar concurso para la adjudicación de la explotación del servicio municipal de transporte de cadáveres con carácter de monopolio en la ciudad y término municipal de Mataró, de acuerdo con las siguientes bases:

1º Los que pretendan participar en el Concurso deberán acreditar su condición de industriales transportistas.

2º Al hacer entrega del pliegue cerrado de condiciones deberán depositar en la Caja Municipal en concepto de fianza provisional la cantidad equivalente a un uno por ciento del cánon establecido en las presentes bases, la cual se alevará al diez por ciento para el que resulte adjudicatario devolviéndose a los demás el respectivo depósito. (...)

7º El adjudicatario satisfarà al Ayuntamiento un cánon anual mínimo de cinco mil pesetas el cual podrá ser mejorado por los concursantes en sus proposiciones.

8. El plazo de duración de la concesión de explotación será de diez años, salvo en el caso de que ante manifiesto y reiterado incumplimiento de las obligaciones del concesionario, el Ayuntamiento dispusiera su denuncia. (...)

11º El concesionario, para la explotación del servicio, del siguiente material:un coche para cada clase de categoria primera, segunda, tercera y cuarta y Beneficencia con las correspondientes caballerizas y cuantos complementos sean necesarios para la prestación total del servicio en todos sus aspectos. Un coche para coronas. Un coche para traslado de restos en caso de accidente. Un auto furgón.

12º Cantidades por clase que percibirá:

Primera especial,	*600 pesetas*
Primera clase:	*350 pesetas*
Segunda clase:	*175 pesetas*
Tercera clase:	*95 pesetas*
Cuarta clase:	*35 pesetas*
Beneficencia:	*gratuito."*[122]

Homenatges als "caidos"

El diumenge 18 de maig de 1941 – a dos anys d'haver-se acabat la Guerra Civil – va tenir lloc un homenatge a onze mataronins morts en combat. Vuit dels quals havien arribat les seves despulles. Els tres restants ja havien estat motiu d'homenatge l'any 1939 quan van arribar els seus cadàvers. La relació dels onze és la següent:

Emilio Argés Guardiola
Segismundo Castellá Alacuart
Miguel Colomer Volart
Salvador Cuní Pera
Juan Manté Rovira
Isidro Riera Rigola
Ricardo Solsona Travé
Jaime Sors Olivé
Emilio Pineda Gualba
Ginés Marfá Mercader
Antonio Lladó Genisans[123]

120 JOSEP XAUBET I VILANOVA, "Sociología de la guerra… op. Cit. P. 278.

121 *Història dels Serveis…, op. cit*. p. 62.

122 AMM, Acords, 16 VI 1941, f 176.

123 *Mataró*, 29 XI 1939, p. 2

El periòdic *Mataró*, pel maig de l'any 1941 tornava a fer esment de l'homenatge als vuit combatents:
"Ante un homenaje.

Para el próximo domingo prepárase el acto de solemne traslado de los cadáveres de ocho combatientes del Glorioso Ejército Nacional, hijos o vecinos de la Ciudad que murieron en el campo de batalla en guerra santa de liberación.

El Ayuntamiento haciéndose intérprete del sentir de la Ciudad, ha recabado el honor de guardar en ella los restos de sus valerosos hijos, procurando asimismo a sus familiares el consuelo por lo menos de tenerlos hoy cerca, toda vez que Dios los llamó a si, cuando lejos, luchaban para devolverles la paz y tranquilidad perdida (…)"[124]

Municipalització i traspàs dels serveis de P.F.

Pel mes d'abril de 1942 la Comissió Municipal Permanent acorda; *"por unanimidad ratificar el de la Comisión Municipal Permanente del 20 de abril último aprobándose por tanto el proyecto de municipalización con monopolio del servicio de Transporte de Cadáveres dentro del término municipal por el procedimiento de régimen de concesión,* especificado en el apartado d) del artículo 135 de la Ley Municipal del 31 de octubre de 1935."[125]

El dia 26 d'agost de 1943, l'Ajuntament: *"fa una simulació de concurs i dóna la concessió del servei de transport de cadàvers, amb caràcter de monopoli, al senyor Tomàs Lladó, fill de Salvador Lladó (en "Vador dels morts"), que ja venia fent aquesta feina des de principis de segle, de forma completament lliure*"[126]

L'any 1943 es produeix el traspàs de la Funerària de Las Santas (propietat de la família Ribas) a en Tomàs Lladó i Sagrera. Això comportà encetar una forta competència amb la Funerària Junqueras.

Pel 1947 hi ha un traspàs de la concessió del transport de cadàvers a Mataró. El dia 24 de gener, davant del notari Guillermo Morilla i Carreño, s'escriptura el traspàs de la concessió del Servei de Transports de Cadàvers, amb caràcter de monopoli – del qual fins a leshores en Tomàs Lladó i Sagrera n'era el concessionari – a favor de Blai Serena, un transportista establert al carrer de Tetuan. A partir d'aquest canvi s'establí un contracte entre l'empresa de Blai Serena i la de can Junqueras, davant de notari, on es puntualitzava com havia de funcionar la prestació del servei de cavalleries.

L'any 1949 en Josep Tosas i Regàs, fuster de professió i que abans del 1946 havia servit els taüts a la Funerària de les Santes, decidí establir-se com a empresari de Pompes Fúnebres El primer dia del mes de març del mateix any obrí al públic la Funerària La Mataronesa i que va durar uns catorze anys.

Pel mes de setembre de 1954 es produeix el traspàs de la concessió de transport de cadàvers a Mataró de l'empresa de Blai Serena a la d'en Josep Mª Cabré i Freixas. I pel 1970 es constitueix l'empresa "Cabré Junqueras, S.A." regentada pels germans Carles i Miquel Cabré i Junqueras.

1944: La Secció Nova

L'any 1944 s'inaugura la primera ampliació que sofreix el cementiri des de la seva creació. És situada a la banda est de l'esplanda de l'entrada i que es coneix com a Secció Nova, dissenyada per l'arquitecte mataroní Lluís Gallifa i Grenzner, que ens evoca un clima de serenitat i d'equilibri.

La segona ampliació seria vint anys més tard, 1964, també per la banda est, denominada "Z", a l'alçada de l'illa B i que és un fidel reflex del creixement demogràfic que sofria la ciutat arran de l'allau migratòria que va sofrir Mataró entre els anys 1955 al 1975 en què es passà dels 34.287 habitants als 91.587 i que arribà als 100.000 pel 1979. Així com la primera ampliació va ser feta amb

124 *Mataró*,13 V 1941
125 AMM, Acords, 6 V 1942, f. 262.
126 *Història dels serveis… op. cit*., p. 62.

mesura i seny aquesta segona va ser caòtica i per comptes de crear un nou cementiri s'optà per mutilar l'estructura que els seus creadors havien concebut des del seu inici. Aquest nou sector és denominat com a "4ª".

Posteriorment encara se'n faria una altra a l'alçada de l'illa J amb un nou accés a la zona "Z" on hi ha 6,7 i fins i tot 8 pisos de nínxols d'alçada. La densitat demogràfica i urbanística també havia arribat al cementiri.

1969: Proposta d'un nou cementiri

La ciutat, com acabem de dir, entre els anys cinquanta, seixanta i setanta, experimentà un creixement demogràfic brutal que no sols afectà el desenvolupament anàrquic urbanístic dels barris perifèrics, sinó també la manca d'escoles, d'ambulatoris, etc. etc.. Per aquest motiu Joan Rey i Català, regidor del Terç Familiar presentà, en el ple municipal del primer dia del mes de setembre de 1969, una proposta de creació d'un nou cementiri. Així consta en el llibre d'Actes:

"*Interviene el señor Rey para interesarse por la creación de un nuevo cementerio, por entender que es necesario prevenir la contingencia que el crecimiento de la ciudad exigirà una mayor amplitud y que no es aconsejable que aquel se radique en parajes cercanos a zona habitadas por lo que sugiere que se estudie la posibilidad de poner en servicio el antiguo cementerio existente en la zona de Mata, cuyos terrenos son de propiedad municipal y tiene una extensión considerable, lo que permitirá resolver este asunto con la antelación debida, sin esperar a que se llegue a una situación que puede ser agobiante.*

El secretario general de la Corporación don Marcelino Suárez, informa en relación con el tema abordado que el señor Rey, que lo procedente, si se quiere realizar lo que dicho señor concejal propone, es reponer en servicio el citado cementerio, instruyendo el correspondiente expediente."

Finalment i després de la intervenció de l'alcalde Pedro Crespo i dels regidors Lluís Soler i Andreu Canal s'accepta tornar a tractar aquest assumpte "*en su momento oportuno*."[127]. Nou ajornament d'una necessitat ben evident.

Enquesta oficial sobre cementiris

El dia 5 de desembre de 1969 entra al Registre de l'Ajuntament un document de la Jefatura Provincial de Sanidad, amb caràcter urgent, pel qual es demanen dades del nombre d'habitants entre 1950 i 1960; extensió i capacitat d'enterrament del cementiri, si aquest satisfà les necessitats actuals i, finalment, si hi ha un forn crematori.

Les respostes a les quatre preguntes d'aquesta enquesta varen ser les següents:

1) Número de Habitantes en 1950:

De hecho	*31.642*
De derecho	*31.011*
Número de habitantes en 1960:	
De hecho	*41.121*
De derecho	*40.407*
2) Cementerio Católico:	
Extensión superficial	*25.000 m/2*
Capacidad de enterramiento:	*10.000 m/2*
Cementerio municipal:	
Extensión superficial	*1.083 m/2*
Capacidad de enterramiento	*99 m/2.*

3) Si, satisface las necesidades actuales

4) No existe horno crematorio y actualmente no hay ningún proyecto de instalarlo."

Com es pot comprovar la resposta de l'Ajuntament no reflecteix la urgent necessitat per satisfer la creixent demanda i de la manca de lloc per seguir enterrant en els dos cementiris existents en aquells moments, sobretot en el catòlic. L'ampliació de l'any 1964 ja cobria les necessitats més immediates.

127 AMM, Acords, 1 IX 1969 f. 137.

De la dictadura a la democràcia

Amb la mort del dictador general Francisco Franco (el 20 de novembre de 1975) el país, a poc a poc, recupera el pols democràtic que hauria d'afectar la vida social i política del país.

Tres mesos després Espanya estava en un període molt delicat, de transició vers la democràcia. Els nostàlgics franquistes encara van celebrar la "Liberación" de la ciutat amb un acte celebrat al Cementiri. La premsa local se'n va fer ressò:

"*Mataró celebró su fiesta de la Liberación.*
Oración ante la sepultura de varios soldados caídos en nuestro término, en 1939.
"En el cementerio

Como estaba anunciado, el pasado domingo tuvieron lugar los actos conmemorativos del XXXVII aniversario de la Liberación de la ciudad, por el Ejército Nacional.

Como ya viene siendo tradición ininterrumpida, en la explanada de la parte superior del cementerio se reunieron numerosas personas junto a las autoridades y representaciones de la población, para rezar ante la tumba de varios soldados caídos durante aquellos días de nuestro término municipal.

Allí ante una cruz de piedra y trece sencillas cruces de madera que indican el lugar donde reposan los restos de estos Caídos, se celebró este acto, emotivo por su simple autoridad y profundo significado.

Se rezó un Padrenuestro y fue depositada una corona de laurel con los colores de la bandera Nacional."[128]

Les primeres eleccions generals democràtiques no serien fins al 15 de juny de 1977. Però caldria esperar dos anys més, per l'abril de 1979, en què se celebrarien les municipals. Els resultats a Mataró donaren guanyadores a les esquerres (socialistes i comunistes) i el primer alcalde democràtic d'ençà la Segona República seria el socialista Joan Majó i Cruzate. Les relacions amb l'església local serien respectuoses. Aquesta relació afavoriria el fet rellevant que l'Ajuntament es fes càrrec per primera vegada en la història – a petició de la Parròquia de Santa Maria – del Cementiri catòlic. Vegem el procés que es va seguir.

1982. Assumpció municipal del Cementiri

L'any 1982, com acabem de dir, succeeix un fet cabdal pel que fa al cementiri catòlic i que marcaria un abans i un després. Ens referim a la renúncia per part de la parròquia de Santa Maria de la propietat que la cedeix a l'Ajuntament. L'església catòlica local, amb el vistiplau del bisbat, traspassa el seu dret secular d'enterrar els morts i del consegüent manteniment d'un recinte físicament esgotat, que requeria una inversió important.

Per primera vegada (si exceptuem el període de la Guerra Civil) l'enterrament dels morts catòlics no seria responsabilitat exclusiva eclesiàstica, i ho seria a partir d'ara de l'Ajuntament. El procés va ser el que a continuació expliquem.

Des del primer dia del mes de març de 1982 l'Ajuntament, a petició de la parròquia de Santa Maria, es fa càrrec, de manera provisional, del manteniment i funcionament del cementiri de la ciutat (catòlic). Tres mesos després, el 7 de juny de 1982, fa públic un anunci on es comunica l'assumpció provisional dels serveis del Cementiri Catòlic i s'informa els ciutadans que "*aquest Ajuntament ha delegat als germans Srs. Cabré els serveis administratius del Cementiri de Mataró. Per el que tota persona hagi de portar a cap qualsevol tràmit administratiu relacionat amb el Cementiri de Mataró s'ha de dirigir als Srs. Cabré Junqueras del carrer de la Coma núm. 8 d'aquesta ciutat, de 9 a 1 i de 3 a 7 de dilluns a divendres.*"[129]

128 *Mataró*, 3 II 1976 p. 1

129 AMM, AC 3268-03.

El 4 de novembre de 1982 l'Ajuntament en ple acorda l'acceptació gratuïta dels terrenys del cementiri catòlic, per la qual cosa, a partir de llavors, seria de titularitat municipal, i en els termes següents:

A) Acceptar l'oferta de cessió gratuïta dels terrenys del Cementiri de Mataró, realitzada per Mn. Francesc Pou Ginesta, en representació de la Parròquia de Santa Maria, degudament autoritzat per l'Arquebisbat de Barcelona. Com a condicions per aquesta cessió s'assenyalen les següents:

- Continuïtat amb el mateix destí per mentre no es procedeixi a la construcció d'un altre de nou, i sempre i quan es garanteixi la conservació de la capella existent a l'actual mentre mantingui el seu destí i la construcció en el seu dia d'una nova capella, per tal d'assegurar-hi el culte catòlic.

- En cas de que perdi el seu destí actual, el terreny objecte de cessió s'haurà de dedicar a parc o jardí públic; altrament revertirà novament a la Parròquia cedent.

B) Assumir definitivament la prestació i gestió del servei del Cementiri de Mataró, que de manera provisional ja havia assumit aquest Ajuntament des del primer de març de 1982.

C) La cessió definitiva dels terrenys del cementiri no inclueix la part de terreny del cementiri utilitzat per la parròquia de Ntra. Sra. de l'Esperança. Es respectaran per aquest Ajuntament les servituts de tota mena existents a favor de l'esmentada Parròquia. Els terrenys no compresos en la cessió són els que s'especifiquen en l'annex número 1.

D) Encarregar als serveis jurídics d'aquest Ajuntament la redacció d'un nou Reglament de Funcionament acomodat a la legislació vigent i especialment a la Llei 49/1978 de 3 de novembre d'Enterraments en Cementiris Municipals.

E) Procedir a la redacció d'una ordenança de taxes fiscals, adequades per la gestió de servei.

F) Trametre la documentació del personal que treballa al Cementiri, al Departament de Personal i Serveis Generals per tal de que els inclueixin amb el personal laboral d'aquest Ajuntament.

G) Demanar torn notarial per tal de formalitzar la corresponent Escriptura de cessió.

H) Un cop formalitzada l'Escriptura es prendrà nota a l'inventari de Béns del Patrimoni Municipal.

I) Facultar a l'Il·lustre Sr.Alcalde per subscriure els documents necessaris per portar a terme els acords presos." [130]

Un sol cementiri

Tres anys després l'Ajuntament en el ple del dia 25 de març de 1985, pren l'acord d'aprovar el projecte d'ampliació del Cementiri Municipal, el qual, entre d'altres coses, significa obrir un accés entre l'esmentat cementiri (més conegut popularment com "dels espiritistes") i el "catòlic". Això comportà haver de traslladar quinze nínxols a fi de poder fer l'esmentat accés.

A partir de l'any 1987 hom ja pot passar lliurement d'un a l'altre recinte. O, dit d'una altra manera, des d'aquest moment la ciutat només comptaria amb un sol cementiri municipal i s'eliminarien, doncs, els prejudicis ideològics religiosos, excloents, imperants durant molt de temps en la societat. I a partir d'ara es diria "Cementiri dels Caputxins".

Aquesta unificació no impediria que degut al creixement demogràfic de la ciutat ben aviat s'hagués de plantejar la creació d'un nou cementiri, com veurem a continuació, ja que l'actual havia quedat esgotat.

1992: El Cementiri del Torrent de les Valls

L'any 1991 Mataró té 101.510 habitants, cosa que aguditza, entre d'altres coses, la imperiosa necessitat d'endegar els estudis pertinents d'on i quan s'ubica un nou cementiri que cobreixi les necessitats de creixement vegetatiu de la ciutat.

130 AMM, Acords, 4 XI 1982.

En el ple municipal d'octubre de 1987 s'hi porta la "*Proposta per a la ubicació del nou cementiri*". El tema, després de ser debatut, seria aprovat per 14 vots a favor (PSC) i 12 en contra (CiU i IC). CiU, per boca del regidor Manuel de Torres, argumentà la seva posició particular i la del seu grup dient que "*en aquest tema del cementiri voldria votar que sí, perquè creuen que una proposta de localització d'un cementiri és un acte municipal, ple de significació humana i també monumental de la ciutat. Però, continuà dient, es troben amb la desagradable obligació de votar que no, perquè els hi sembla que no s'han fet els estudis previs necessaris. Quan s'estudia el tema capacitat s'acaba admetent una capacitat d'un cementiri que segons diferents versions pot durar un mínim de 20 anys o un màxim de 40, és a dir una durada relativament petita.*" El seu grup presentà una proposta en forma de Vot Particular, el qual, un cop llegit va ser rebutjat per 12 vots a favor (CiU) i 14 en contra (PSC-IC). Per la seva part els d'IC, a través del seu portaveu Salvador Milà, al·legà que "*hi ha hagut una certa precipitació amb la solució (...) aquí s'està parlant de dues opcions possibles, la nº 1 que el Govern Municipal proposa adoptar i la nº 2, i el fet de que es descarti la nº 2 és exclusivament d'ordre molt pràctic però no pas ni urbanístic, ni de necessitats futures de cementiri, ni tant sols de bondat de la ubicació.*" Milà continua dient que "*un cementiri ben projectat i ben fet podria millorar notablement la part que es proposa a l'opció nº 2 i que hagués permès futures ampliacions, cosa que ara queda molt compromesa perquè aquest cementiri que es proposa de 5 Ha. i escaig, queda totalment encaixonat i això obligarà a buscar un tercer cementiri a Mataró.*"

El Dictamen presentat s'aprovà amb 14 vots a favor (PSC) i 12 en contra (CiU-IC).

Estava previst realizar-lo l'any 1989 però es tardà tres anys més. Les obres del nou cementiri, segons un projecte redactat pels arquitectes mataronins Isidre Molsosa i Montserrat de Torres, tenien un cost inicial de 500 milions de pessetes.[131]
Finalment en el ple del dia 2 de juliol de 1992 s'acorda, per unanimitat, l'"*Aprovació inicial del Reglament del Nou Cementiri del Torrent de les Valls*" el qual seria sotmès a informació pública per un període de 30 dies. I en el del 17 de setembre del mateix any s'hi porta la proposta de "*Determinació de preus públics per la Concessió de nínxols del nou cementiri (Torrent de les Valls*), que seria aprovat per 14 vots a favor (PSC-IC) i 9 abstencions (CiU-PP).[132]

Al Cementiri Torrent de les Valls hi ha actualment (maig 2012) 4.070 sepultures.

1996: Recuperació i restauració integral

En el ple municipal del dia 12 de desembre de 1996 l'Ajuntament aprova l'acord inicial del "*Pla Director de recuperació i restauració integral del Cementiri dels Caputxins i els seus entorns*" I s'encarrega als arquitectes Agàpit Borràs i Plana i a Mariona Gallifa i Rosanas perquè assenyalin els criteris que cal seguir. En la introducció d'aquest Pla Director es subratlla que té per objectiu "*establir uns criteris d'actuació que ordenin les successives actuacions que es facin per a poder recuperar el valor del monument d'aquest important conjunt neoclàssic*".

L'estudi s'estructura en vuit zones: 1, Panteons; 2, Primera ampliació de Llevant; 3, Escalinata (eix principal); 4, Segona ampliació a Llevant; 5, Cementiri vell; 6, Ampliació Nord; 7, Parc i 8, l'església.

A principis del 2008 s'inicien – segons els criteris de l'esmentat Pla Director – la restauració del Cementiri dels Caputxins a fi de dignificar-lo i donar al conjunt monumental el relleu que es mereix.

Forns crematoris

L'evolució cultural de la societat, pel que fa a la incineració de cadàvers, ha deixat de ser un tema tabú i la

131 AMM, Acords, 1 X 1987, f.154.

132 AMM Acords, 17 IX 1992, f. 233.

mateixa església catòlica, com ja hem dit, ja no s'enfronta al tema de manera radical. L'any 1964 marcaria un abans i un després dins l'església catòlica, quan el papa Pau VI " *(...) va exonerar del càstig eclesiàstic a aquells cristians que desitgessin ser incinerats en lloc d'inhumats, o, el que és el mateix, fa 35 anys (2001) que pels cristians no és pecat la incineració de cadàvers.*

Tot i que aquesta exoneració tenía caràcter mundial, Espanya no inaugurà el seu primer forn crematori fins l'any 1973. Fou al cementiri de La Almudena, a Madrid, on encara continua, de manera corregida i augmentada. Aquell any s'incineraren 44 persones, i de llavors ençà la xifra no ha parat de créixer. (...) A més de Madrid, actualment ja hi ha forns crematoris a moltes altres poblacions de l'Estat. Entre els que es troben més a prop nostre, tenim els forns de Saragossa, Barcelona, Terrassa, Lleida, Tarragona, Salt-Girona, El Papiol, Figueres, etcètera.

Existeixen diversos fabricants d'aquests forns, i tots ells estan construïts a consciència per donar un bon resultat. Els que hem posat a Granollers són de la marca ALL CREMATORY CORPORATION, fabricat als Estats Units d'Amèrica.

Si pensem fredament que és millor, si deixar que el nostre cos es consumeixi en una sepultura o ésser incinerat, pensem que les dus opcions són respectables, però hem de reconèixer que higiènicament la inicneració és més aconsellable.

D'altra banda hem de pensar en la saturació dels cementiris, i en què el preu de compra d'una sepultura és molt superior al d'una incineració. En un cas d'incineració, cada família ha de manifestar prèviament, què en pensa fer de les cendres resultants.

N'hi ha que les volen guardar a casa o enterrar-les al seu jardí, d'altres les espargeixen al camp, o al mar, i d'altres els dipositen en un nínxol de propietat. En molts cementiris ja s'ha construït nínxols de dimensions expresses per urnes de cendres, i ja existei, fins i tot, algun cementiri per cendres exclusivament.

(...) Totes les opcions són bones i respectables, ja que fins avui no existeix cap normativa sobre aquest tema, ni cap reglamentació que ho reguli, tota vegada que es considera que un cop feta una incineració, el seu resultat no afecta sanitàriament en cap aspecte i, per tant, es deixa a la lliure voluntat de cada família el seu destí final."[133]

A partir de l'any 2001 l'empresa Cabré-Junqueras, amb la construcció del nou tanatori de Granollers, ofereix els serveis de la incineració de cadàvers de la zona del Vallès i del Maresme. I des de l'1 d'abril del 2009 Mataró també compta amb aquest servei obert a la resta de la comarca. I qui ho desitgi, des del 2011, pot abocar les cendres dels seus familiars a un lloc adient nomenat "Memorial de les cendres", annex al Cementiri de les Valls.

La inicineració es va imposant progressivament, també a Mataró, fins al punt que l'any 2012 s'arriba a un 43% del total de les defuncions a la nostra ciutat, dins dels paràmetres del país.

Al Cementiri de les Valls a més dels forns crematoris hi ha un àmbit comunitari on hom pot dipositar les restes dels éssers estimats i que se'l coneix com a "Memorial de les cendres". La primera inhumació data del 7 d'octubre de 2011. Aquest àmbit es compon de tres elements. El primer s'anomena l'estora, que és el recorregut que fa la comitiva amb les cendres que passa pel llindar que simbolitza el traspàs de la vida a la mort i, per últim, es dipositen en un cub al peu del qual hi ha els noms de qui són les restes dipositades. I com a teló de fons un bell i agradable paisatge amb la silueta del Turó de Cerdanyola i al final de tot el Mediterrani i el cel. Aquest projecte promocionat per Cementiris Metropolitans és obra dels arquitectes Agàpit Borràs i Joan Montoro.

133 *Història dels serveis… op. cit.*, p. 250.

Conclusió

Des de l'any 1832 el Cementiri dels Caputxins deixaria de ser el de la comunitat de religiosos que li ha donat el nom per esdevenir el de tota la ciutat. La distribució social dels difunts ha modelat i condicionat el seu creixement i la seva estructura física.

Des de la creació del cementiri, a principis del XIX, fins avui dia, Mataró ha crescut molt. De tenir menys de 13.000 habitants (12.949 segons el cens de 1824) s'han multiplicat quasi per deu fins a assolir la xifra de 123.868 segons el cens del 2011. D'estar ubicat lluny de la ciutat ha acabat integrant-se en la seva pròpia trama urbana. El fort desenvolupament demogràfic de Mataró pels anys 50, 60 i 70 del segle XX va propiciar un creixement urbanístic anormal per la banda est del mateix cementiri que afavorí que la ciutat es plantegés d'una vegada per sempre la creació d'un de nou, el que seria el "Cementiri de les Valls" (1982).

També cal remarcar que finalment la incineració de cadàvers ha pres carta de naturalesa entre la ciutadania. Superats els posicionaments intransigents i dogmàtics de l'església catòlica la societat accepta avui com a opcional que, qui ho desitgi, pugui optar per aquesta alternativa més pròpia de l'edat moderna.

Actualment el Cementiri dels Caputxins és objecte d'una acurada restauració que acompanyada per un creixement sostingut, alentit, permet conservar i recuperar aquells valors arquitectònics i ambientals que té. I hi ha censades en l'actualitat un total de 13.590 sepultures (panteons, nínxols, fosses comunes).

El concepte de cementiri que ha perviscut fins als nostres dies està cridat a sofrir un canvi radical si es manté la tendència d'incinerar els cadàvers. Els cementiris entrarien en una fase d'alentiment pel que fa a enterraments, inhumacions. En un futur poden esdevenir monuments, recintes d'interès antropològic, social, monumental, exponent d'una època i d'una forma d'entendre els enterraments fortament condicionada per la religió catòlica.

Tant de bo que a partir de la publicació d'aquest treball del Cementiri dels Caputxins es conegui millor tant la seva ja llarga història com també els seus encants i que és un lloc adient per deixar passar el temps lentament en un ambient de pau, tranquil·litat i serenor, i que forma part inseparable de la història de la mateixaciutat de Mataró.

Enterraments singulars

Al llarg de la història del Cementiri dels Caputxins hi han tingut lloc alguns enterraments que podem qualificar de singulars fruit d'esdeveniments dramàtics, o a la personalitat del difunt o difunta, que han merescut l'interès social. N'oferim, a continuació, una breu relació.

1848: Enterrament de Miquel Biada

Miquel Biada i Bunyol va morir el dia 2 d'abril de 1848, mig any abans de ser inaugurada la seva gran obra, el ferrocarril que uniria Barcelona i Mataró. I la seva mort i enterrament, segons ha escrit Jaume Castellví i Toda, fou molt sentida en tots els cercles on era conegut i la ciutat de Barcelona va expressar el seu sentiment i condol amb una nodrida assistència a l'acte del sepeli ja que – diu – foren centenars les persones que es van desplaçar a Mataró i van cobrir el taüt amb flors.[134]

Quan Miquel Biada mor, el cementiri està en obres i no seria fins l'any 1857 quan fou enterrat al seu mausoleu. La *Revista Mataronesa* va publicar el 17 de febrer de 1856 que "*Notamos la explanación para un panteón dedicado a la memoria de D. Miguel Viada.*"[135] La seva privilegiada situació fa que pràcticament tothom hagi de passar pel seu davant.

134 JAUME CASTELLVÍ "*Biografia...*"
135 *Revista Mataronesa*, 17 II 1856, p. 3.

L'any 1948, amb motiu del centenari de la seva mort al periòdic *Mataró* es publicà una extensa crònica dels actes commemoratius que es van celebrar a Mataró. Un d'ells va tenir lloc al cementiri i que diu:

" En el Cementerio. Mucho antes de la llegada de la Comitiva al Cementerio se hallaba ya en el mismo una ingente muchedumbre. A la llegada de las Autoridades, se procedió inmediatamente a la colocación de las diferentes coronas, haciéndose primeramente por la família Biada, que depositaron un delicado ramo flores, y a continuación la del Ayuntamiento de Mataró, Diputación Provincial, Ayuntamiento de Barcelona, RENFE, Comisión Nacional del Centenario, Comisión Local, Hermandad de Labradores, Escuelas Pías, Sport Mataronés, Unión de Cooperadores, Unión de Chóferes y Motoristas, La Alianza Mataronense, Casal Mutualista, Sindicato Téxtila, C.N.S., Sindicato Alimentación, Sindicato del Metal, Club Deportivo Mataró y La Nueva Herencia Mataronesa.

Una vez depositadas las coronas, al pié del panteón donde descansan los restos mortales de Don Miguel Biada, el Rdo. Dr. Joaquín Masdexexart, pronunció un magnífico discurso enalteciendo la gran obra y la vida de Don Miguel Biada haciendo un breve resumen biográfico del ilustre propulsor del primer tren de España con su acostumbrada vibrante elocuencia. La peroración fue cerrada por un caluroso aplauso, por la gran muchedumbre que rodeaba el panteón , situados algunos en los lugares más inverosímiles."

1916: Òbit de D. Josep Castellà i Vilà, "*En Panna*"

El dilluns 10 de gener de 1916 moria a Barcelona el pilot mercant Josep Castellà i Vilà "En Panna", als 62 anys d'edat. Era vidu. Les seves despulles foren traslladades en tren fins a Mataró on va ser rebut en olor de multituds i fou enterrat definitivament al Cementiri dels Caputxins. El Diario de Mataró y su Comarca del dia 12 de gener del mateix any va informar els seus lectors de la manifestació de dol que es va viure des de l'estació del tren fins al cementiri passant per la basílica de Santa Maria. Llegeixin el fragment següent:

Panteó de Miquel Biada i Bunyol, esplanada inferior

"Raras veces se ve en nuestra ciudad la expontanea manifestacióm de duelo que presenciamos ayer tarde, en ocasión de ser conducido desde Barcelona a ésta, en el tren correo de las dos y cuarto, el cadàver del malogrado patricio y estimado amigo, el experto capitán del transatlántico

"Reina Victoria Eugenia", don José Castellá y Vilá. Q.S.G.H..

Ya en Barcelona en los andenes de la estación de Francia, según se nos dijo, fue extraordinario el concurso de amigos y relaciones particulares y comerciales que fueron del finado, que estuvieron a la salida del tren para despedir al cadáver.

A la llegada a esta del referido tren estaban en el andén de nuestra estación y sus avenidas llenas por compacta multitud de mataronenses que, así como por el público estacionado en las calles que siguió la carrera fúnebre, era imposible calcular su número. Bajada del coche-furgón la lujosa caja-ataud, fué depositada en la sala de la estación, donde la reverenda Comunidad de Santa Maria, presidida por el reverendo señor Arcipreste, cantó un solemne Responso y depositada luego en el coche mortuorio, conducido por cuatro caballos empenachados, púsose en marcha el fúnebre seguicio por las calles de San Agustín, plataforma de Santa Ana, Riera y Nueva, hasta el templo parroquial de Santa María, donde se cantó otro Responso, durante el cual las campanas nuevamente doblaron.

Precedian a la Rda. Comunidad buen número de pobres de la ciudad y del Asilo de las Hermanitas, con hacha, marchando a ámbos lados del coche mortuorio una sección de ordenanzas de las Oficinas de la Compañía Trasatlántica y otra de tripulantes de los vapores de la propia Compañía, de uniforme.

Seguía el extraordinario duelo formado por muchos centenares de acompañantes, con la presidencia oficial de autoridades compuesta de los señores alcalde D. Rafael Carreras y Carbonés, Ayudante de Marina de este trozo don Carlos de Pineda, quien a la vez ostentaba representación del Excmo. Sr. Comandante señor Monís, capitán de la Compañía Trasatlántica D. Alfredo Garriga y contador de la misma entidad don Enrique Serra, quienes además ostentaban la representación del Excmo. Sr. Marqués de Comillas, gerente de la propia Compañía naviera.

Seguia la presidencia de la família formada por el Rdo. Dr. D. Félix Castellá Nunell, Pbro., don Ramón Bonany, don Manuel Masriera, don José Bonany y don Juan Roig, primo, hermano político y sobrinos respectivamente del finado; su primo, reverendo doctor don Joaquín Masdexexart Castellá, diácono, y Rdos. P. don José Soler, Rector de las Escuelas Pías; P. don José Calasanz, superior de la Asociación salesiana de esta; capitán de la Guardia Civil, don Ramón González. Jefe de esta línea; primos señores Castellá y Giralt, Vila y Font, Sans y Castellá, Feina y Castellá y Rdo. D. Pedro Barbena, Pbro., padre espiritual del Colegio Valldemía; con los demás parientes los rdos. D. José María Andreu Castany, cura-adjutor de San Pedro de Premiá; Dr. Don Ramón Moratons, capellán de las Hermanitas de los Pobres; don Francisco Carmany, del Monasterio de San Benito; Hermanos Maristas Directores del Colegio Valldemía y del colegio del Sagrado Corazón; capitanes de la Compañía Trasatlántica, don José Llorca, don N. Echarría y nuestro amigo y paisano don Manuel Torrent y Lloveras, en representación de la oficialidad de dicha Compañía; luego sección de Negociado de Buenos Aires con su jefe y comisión de la Tabacalera y nutridas representaciones de las demás secciones y oficinas de la propia entidad naviera de Barcelona.

De ésta, concurrieron la Hermandad Marinera Mataronesa, en su inmensa mayoría de socios; Cooperativa Marinera, con representaciones de varias otras corporaciones, asociaciones y entidades locales; entre las muchas y distinguidas personalidades que figuraban en el interminable séquito, vimos al diputado provincial de Mataró-Arenys D. Cayetano Marfá Clivillés: primer Teniente de Alcalde D. José Fradera Llanes y varios concejales del Excmo. Ayuntamiento; Jefes de Correos, Sr. Goñi y de Telégrafos señor Sánchez; director del diario, señor Llanas; señores Decano del Ilustre Colegio de Abogados ; delegado de este Distrito Notarial; Subdelegado de Farmacia; jefes de las Cárceles y de Vigilancia, actuarios del Juzgado; secretario del Juzgado Municipal; demás curiales, notarios, médicos, la

mayoría de fabricantes de esta, banqueros, industriales de los diversos ramos impantados en Mataró: clase de gente de mar, con gran número de patronos de barcas de pesca; representación de la clase agrícola y de los demás oficios varios de la ciudad; notándose también la asistencia de otras personalidades de Barcelona, Masnou, Vilasar de Mar y poblaciones de nuestro litoral marítimo.

En el Cementerio, después del último Responso cantado en la Capilla, siguió el acto del despido del duelo, prolongándose por más de un cuarto de hora, y muchos de los concurrentes luego desfilaron ante el cadàver del llorado señor Castellá, amortajado con su uniforme de capitán de la Transatlántica."

1938: Bombardeig de Mataró

El dijous dia 15 de desembre de 1938 Mataró va sofrir un terrible bombardeig des dels avions Junkers III del bàndol facciós, que formaven part de la División Cóndor, que van deixar anar més de cinquanta bombes de 50 quilograms cada una i que van matar quatre persones: Joan Puig i Galcerán (50 anys), Miquel Soms, Josep M. Pujol i Serafí Graupera (16 anys) i nombrosos ferits a més de destruir la important fàbrica de gènere de punt Manufactures Antoni Gassol i habitatges que hi confrontaven. El *Llibertat* de l'endemà, dia 16, en una nota a primera pàgina fa una valoració dels danys materials: "*Poden calcular-se les pèrdues ocasionades en aquest bombardeig en més d'un milió de pessetes. La fàbrica queda, en conseqüència, paralitzada. (...) Per la Creu Roja i altres elements foren atesos els ferits que van ésser conduits ràpidament en ambulàncies de la Creu Roja i de la Clínica Aliança Mataronina a la mateixa*." L'endemà, dissabte, dia 17, *Llibertat* publica una extensa crònica on es descriu l'acte de l'enterrament de les víctimes de l'esmentat bombardeig. i es ressalta que les despeses van anar a càrrec de l'Ajuntament. "*El pas de l'imponent manifestació que sortí de la Clínica Aliança Mataronina (a ¾ de 5 de la tarda) pels carrers, fou presentada per una multitud amb visibles mostres de sentiment, la major part dels que la presenciaven, varen sumar-se a la mateixa. A l'ésser al Cementiri, l'alcalde accidental Josep Serra, dirigí la paraula al concurs, censurant cruament l'obra destructora i de mort que realitza l'aviació facciosa i estrangera en nostra reraguarda, donà el pèsam de la població a les famílies de les víctimes, sigui quin sigui el seu pensar, totes mereixen el seu respecte, voldria, digué, tenir el poder de poguer retornar les vides i mutilaments.*

Seguidament passaren a fer present el seu pèsam a la presindència d'Autoritat i familiars, tots els concorrents a l'acte, dissolent-se seguidament la comitiva. Costejades així mateix per la Corporació Municipal damunt dels fèretres de les víctimes hi havia unes monumentals corones, com també n'hi havia de costejades per algún familiar.

També feu acte de presència en el Cementiri l'Alcalde Barcelona senyor Hilari Salvador, el qual donà a l'Alcalde senyor Serra el condol més sentit en nom de la ciutat oferint-se en tots els casos que es cregués necessària la col·laboració de la mateixa."[136]

18 maig 1941: Enterrament de 8 excombatents

El diumenge 20 de maig de 1941, a poc més de dos anys de l'acabament de la Guerra Civil, es van enterrar al cementiri de Mataró el cos de vuit ex-combatents morts entre els anys 1937 i 1941. La premsa local publica la relació nominal d'onze persones bo i que parla repetidament de vuit. El periòdic *Mataró* del dimarts dia 20 de maig publica una àmplia ressenya de l'enterrament titulada "*En majestuosa e imponente manifestación se celebró el traslado oficial de los restos de ocho combatientes caïdos*" de la qual reproduïm alguns paràgrafs:

Obria la comitiva "*la escuadra ciclista del Frente de Juventudes, seguida de la escuadra de gastadores,*

136 *Llibertat*, 17 XII 1938 p. 2.

comunidad con cruz alzada, Banderas de la Delegación de Ex-Combatientes y coronas para los compañeros caidos ya trasladados. Seguidamente los féretros llevados a hombros de ex-combatientes, camaradas del Ayuntamiento, ex-cautivos y C.N.S.. Eran escoltados por ex-combatientes y un piquete del 21 Regimiento de Artilleria (...) El público concurrente, llenaba toda la Ronda de Carlos III, en el trozo comprendido desde el Parque hasta el Paseo de Cabanellas, esto solo da una imagen de lo que fue el indescriptible cortejo, que fue cerrado por las Milicas de Falange y del Frente de Juventudes que cubrian la carrera y se incorporaban paulatinamente al cortejo.

"En el cementerio"

Llegada la comitiva al Cementerio, mientras se interpretaba el Oriamendi, las primeras autoridades, acompañadas de las banderas de la Delegación local de Ex-Combatientes, procedieron a la colocación de sendas coronas de laurel en las tumbas de los combatientes trasladados anteriormente. Terminado el cual fue interpretado el Cara el Sol, tomando a continuación, la palabra el Sr. Coronel D. José Yanguas, quien en breves palabras glosó el patético sentido del acto realizado, exhortando a los asistentes en un ferviente cumplimiento de sus deberes de español insiguiendo el ejemplo que nos legaban los combatientes caidos. El R.P. Rector de las EE.PP. rezó un padrenuestro por el alma de todos los Caidos, y después de pronunciar la Autoridad Militar los nombres de los combatientes caïdos que fueron contestados con unànime presente, interpretose a continuación el Himno Nacional, escuchado brazo en alto. Como final el público desfiló ante los féretros, testimoniando así su inquebrantable voluntad de no malograr el gesto noble de los que han dado su sangre por España.

Luego del desfile, los restos fueron trasladados a la Sala de la 1ª Isla donde el Exmo. Sr. Coronel significó nuevamente a los familiares los sentimientos de la Ciudad elocuentemente manifestados en el imponente y majestuoso acto celebrado."

La relació és la següent:

Emilio Argés Guardiola (Vilasar de Mar, 1918 – 8 IX 1938)
Segismundo Castellá Alacuart (Mataró, 1913 – 3 V 1938)
Miguel Colomer Volart (Mataró, 1905 – 25 X 1937)
Salvador Cuní Pera (Mataró, 1919 – 12 X 1939)
Antonio Lladó Genisans (Mataró, 1910 – 10 V 1938)
Juan Manté Rovira (Fornells de la Selva, 1916 – 14 I 1939)
Ginés Marfá Mercader (Mataró, 1912 – 26 III 1938)
Emilio Pineda Gualba (Mataró, 1912 – 26 III 1938)
Isidro Riera Rigola (Mataró, 1911 – 23 XII 1938)
Ricardo Solsona Travé (?,1918 – 18 X 1938)
Jaime Sors Olivé (Mataró, 1916 – 21 I 1941)

1944: Enterrament de cinc aviadors australians

El matí del dimecres 29 de març de 1944 – a finals de la Segona Guerra Mundial - un avió de la R.A.F. (Forces Aèries de la Gran Bretanya) amb sis tripulants a bord, de nacionalitat australiana, va caure – sembla que abatut – davant la costa de Mataró. Cinc dels seus tripulants ja morts van poder ser rescatats per pescadors que van presenciar-ho i van ser portats al cementiri de Mataró on estan enterrats. El cos del sisè aviador no pogué ésser rescatat. Una solitària placa en deixa constància al cementiri.

Degut al context de la II Guerra Mundial, en què Espanya flirtejava amb el bàndol feixista i nazi, la premsa local – el periòdic *Mataró* -, no en va dir res d'aquest esdeveniment que – lògicament – va ser motiu de moltes converses. La premsa de Barcelona també silencià l'esdeveniment. A les exèquies hi van assistir les autoritats polítiques, militars i religioses de Mataró, així com una representació del consolat de la Gran Bretanya a Barcelona.

1944: Enterrament del mestre Domènec Rovira i Castellà

El divendres dia 27 de setembre de 1944 moria, als 31 anys d'edat, el mestre Domènec Rovira i Castellà. La seva personalitat en el món musical mataroní i la seva joventut va causar una gran impressió i els funerals i el seu enterrament van constituir una gran manifestació de dol. L'esquela publicada al periòdic local *Mataró*, del dia 30 de setembre, deia d'ell:

"*Congregante de Ntra. Sra. Madre del Amor Hermoso y San Francisco de Borja. Director de la Banda de Música de Mataró, Profesor de la Escuela Municipal de Artes y Oficios, Profesor de piano de la Academia Caminals de Barcelona, Director de la Academia Musical Mariana y Coral Santa Cecilia*".

Deixà vídua a Maria Vinyals i Mora i orfes als seus dos fills Josep i Jaume.

El dissabte 30 de setembre el mateix periòdic publica una extensa i detallada crònica de l'enterrament:

"*El entierro de Domingo Rovira Castellà.*

El acto de conducir al cementerio los restos del Director de la Banda de Música Municipal D. Domingo Rovira Castellà, constituyó una unànime y espontánea manifestación de duelo de la Ciudad que materialmente volcóse a la calle para, en la expresión de su sentimiento, rendir el último homenaje de admiración al hombre que pese a su juventud de treinta y un años, habia escalado ya las cimas de un prestigio musical que le auguraba los más grandes éxitos. Miles de personas integraban la fúnebre comitiva y otros miles se apretujaban en las calles del recorrrido para ser testigos y a la par intérpretes del pesar de la Ciudad por la desaparición de tan distinguido mataronés.

Después de la clerecia con Cruz alzada, seguia el coche fúnebre con los restos del malogrado Domingo Rovira Castellà a los cuales daban escolta seis municipales de gran gala, y seis miembros de la Congreación Mariana y seguidos por la Banda Municipal de Música bajo la dirección del subdirector de la misma Sr. Gassol, la cual alternaba la interpretación de composiciones fúnebres con los rezos de la Comunidad.

Cuatro presidencias integraban la cabecera del duelo, debidamente separadas entre sí. La primera, oficial, estaba integrada por los Iltres. Sres. Alcalde, Coronel-Comandante Militar y Arcipreste, junto con el Sr. Concejal Delegado de la banda de Música y Sr. Primer Teniente de Alcalde y seguidos por el resto de Sres. Del Ayuntamiento con los Sres. Secretario y Jefe de Ceremonial.

La segunda, profesional, venía constituida por el Sr. Concejal Delegado de la Escurela de Artes y Oficios, Sr. Director de la misma y cuerpo de profesorado en pleno, de que el finado formaba parte.

La tercera la formaban el Reverendo D. José Mª Andreu, Pbro., Director espiritual del finado y Vice-Director de las Congregaciones Marianas acompañado de los presidentes del Fomento Mataronés, Acción Católica de Hombres de Santa Maria, Prefectos de las Congregaciones Marianas de Hombres, Jóvenes y Niños y Presidente de la Academia Musical Mariana, entidades todas a las que Rovira consagraba su celo y actividad.

Finalmente seguia la Presidencia familiar integrada por el padre político, hermano y hermano político del Sr. Rovira y del Rdo. Francisco Girbau Castellà asimismo familiar, acompañados por los Rdos. Sr. Ecónomo de S. José y P. Rector de los Escolapios, y seguidos de numerosos sacerdotes y Hermanos Maristas y Salesianos.

Al pasar la fúnebre comitiva por delante el domicilio social de la entidad Fomento Mataronés donde se hallaban formadas en su vestíbulo las entidades musicales y Academia Musical Mariana y Coral Santa Cecília de las que Rovira era el Director, con la Bandera de la Congregación con lazo de luto, parose la comitiva y la clerecia entonó un responso alternado con las referidas entidades corales.

Al llegar al cementerio el Rvdo. Sr. Arcipreste pronunció breves palabras de exaltación a la personalidad

de Domingo Rovira, terminando con el rezo de un padrenuestro que fué religiosa y emotivamente contestado por la numerosa concurrencia la cual después empezando por las Autoridades desfiló por ante el cadàver y familiares en postrer manifestación de condolencia.

El próximo lunes tendrán lugar los solemnes funerales en cuya misa de perdón la Academia Musical Mariana interpretarà algunas de las obras musicales de índole religiosa últimamente compuestas por el Sr. Rovira."[137]

En Josep Mª Cabré i Freixas, gerent de la funerària La Sepulcral ha deixat escrit el seu testimoni personal d'aquest enterrament: *"Si d'entre les persones estimades a Mataró, se'n poden fer ressaltar algunes per la seva personalitat, sens dubte entre elles hi trobaríem en Domènec Rovira i Castellà (e.p.d.). (...) El seu enterrament, fet a través de la Funerària de les Santes, va constituir una autèntica manifestació de dol. Jo era jovenet, però recordo com si fos ara, el pas de la comitiva fúnebre que impressionava, ja que a més de la gran quantitat de persones assistents, hi anava al davant la Banda de Música de la ciutat, entonant una marxa fúnebre.*

L'enterrament va passar per davant del Foment Mataroní, que era la seu de l'Acadèmia Musical Mariana, on en Domènec Rovira hi havia dedicat tantes hores. La comitiva va aturar-se i es va cantar un respons solemne.

Tinc molt present que aquest dia dirigia provisionalment la Banda el mestre Gassol qui, visiblemente emocionat, no podia dissimular les llàgrimes que li queien cara avall, en passar pels carrers de Mataró. Deixo constància d'aquest enterrament, perquè és un dels que han deixat un record més marcat."[138]

1949:Tràgica mort de tres artillers

El mateix Josep Mª Cabré i Freixas, cinc anys després, seria el cronista d'un altre enterrament singular i enormement popular. Era el 3 de desembre de 1949 quan van morir tres artillers de la caserna de Mataró mentre manipulaven a la platja una munició que els va explotar. Foren els tinents Fernando Fernández Claumarchirant i Manuel Valcarce Quiroga i el sergent Isidoro Callejo Revilla. Els seus cossos foren exposats a la capella ardent de la caserna (situada on avui hi ha l'Avinguda Jaume Recoder. "*L'endemà es van fer els enterraments i ho deixo escrit, per haver estat un dels enterraments amb més personal que s'han fet mai a Mataró. No tan sols per la quantitat de gent que va assistir-hi, sinó pel gran nombre de persones que al carrer van presenciar el pas de la comitiva fúnebre.*

Es va donar la trista coincidència, que l'acte de l'enterrament es portà a terme el mateix dia de Santa Bàrbara, patrona dels artillers, fet que encara va fer més penosa la circumstància.

No cal dir que aquest any, van suprimir-se totes les festes programades amb motiu de la patrona, ja que va ser un dia de dol, no sols pels militars afectats, sinó per a tota la ciutat, que ja tenia els artillers de la caserna com una família més de Mataró, degut als anys que protava aquesta formació a la plaça."[139]

1958: Mort de dos bombers

El 8 de novembre de 1958 els Bombers de Mataró van rebre una trucada des de Tordera per anar a sufocar un incendi que s'hi havia declarat. "*Com és habitual, van sortir els bombers de Mataró, que en aquella època era un cos voluntari i, en arribar a un revolt de la carretera, prop de Tordera un cotxe cisterna, en el qual viatjaven drets als costats diversos bombers de Mataró, pel pes de l'aigua o per un falç balanç que va fer a la girada, va volcar i quedaren atrapats sota el cotxe alguns voluntaris.*

Dos d'ells, en Francesc Clariana i Julià, i en Manuel Madern i Vidal, van quedar tant malferits, que en anar amb la nostra pròpia ambulància Studebaker a recollir-los

137 *Mataró* 30 IX 1944, p. 4.

138 *Història dels serveis…*, *op. cit*. p. 69.

139 *Història dels serveis...*,*op. cit*. pag. 82.

per traslladar-los a l'Hospital de Mataró, ja hi van ingressar cadàvers.

Van ser dels enterraments que aplegaren més personal, ja que a més de molts companys bombers d'altres poblacions que hi van acudir, traslladant els fèretes a pes de braços, tot Mataró s'hi va donar cita, ja que la desgràcia ocorreguda era compartida per tota la ciutat, que volia retre homenatge a dos homes que, sense cap interès econòmic, acabaven de donar la vida per protegir elos interessos dels demés."[140]

Jordi Buscà ens ofereix la crònica dels fets al cementiri: *"En arribar al cementiri, l'arxiprest de Santa Maria mossèn Francesc Pou va resar un respons i l'alcalde de la ciutat Pedro Crespo destacà que la nombrosa presència de ciutadans era un testimoni ben patent de l'estimació de tot el poble envers el Cos de Bombers i manifestà el seu desig que es gravés en una placa de marbre el nom dels dos bombers morts en el compliment del seu deure. Suggeriment que es materialitzà poc després en col·locar-se una placa recordatori a la caserna dels bombers."*[141]

1962: La gran nevada del Nadal

Per les festes de Nadal de l'any 1962 Mataró es va convertir en una postal. A la nit de Nadal i matinada de Sant Esteve havia caigut una gran nevada que cobrí la ciutat amb un mantell de blanc puríssim, de quasi un metre de gruix. La ciutat es despertaria en un dia assolellat, radiant, silenciós, que va fer les delícies de tothom. Però com que mai plou (o neva) a gust de tothom també causà alguns problemes i entre ells la de l'enterrament dels morts dels dies següents. Sortosament d'aquest esdeveniment en tenim un testimoni escrit de Carles Cabré Junqueras on diu: "*Per descomptat, aquell dia (Sant Esteve) no es va poder fer cap enterrament i vam ajornar-los el dia següent, ja que no es podia circular pels carrers.*

Recordo que vaig haver d'anar per una defunció a la carretera de Barcelona, a l'Horta de Can Llibre, i en no ser possible anar-hi amb cotxe, vaig utilitzar el sistema de locomoció més antic: anar-hi a peu.

Malgrat tot, com que no es podia caminar sobre la neu, perquè s'havia anat gelant i relliscava molt, els components de la UEC ens van deixar els aparells que ells tenen per caminar damunt la neu. Aquells unglots de ferro que es corden sota les sabates i, en caminar, es van clavant i així es pot anar avançant sense relliscar.

Vaig arribar a la casa, es va fer el tracte i vam quedar que el taüt no els el portaríem fins a la mateixa hora de l'enterrament.

El Sindicat Agrícola ens va oferir el seu tractor amb un remolc, que vam vestir amb una roba negra i aquest vehicle ens va servir de cotxe fúnebre durant dos o tres dies, en els que es va establir la normalitat."[142]

Inscripcions i altres curiositats

Aquest capítol que encetem ara referent a algunes de les inscripcions, símbols i objectes que hi ha a la majoria de tombes l'iniciem fent esment a la inscripció que hi ha al llindar de l'entrada del cementiri i que fa referència a una cita bíblica i que diu:

In novissimo die de terra surrecturus sum et rursum circumdabor pelle mea reposta est haec spes mea in sinu meo
Job,cap. 19 v. 25

Aquesta cita, segons hem pogut saber, no és literal del capítol i verset, sinó que és una interpretació *sui generis*. Una interpretació aproximada com la següent:

Que a la fi s'alçarà de la pols
i després que m'arrenquin la pell (i)
el meu cor se'n deleix dintre meu.

140 *Història dels serveis...* p. 90

141 JORDI BUSCÀ I COLLELL, *Bombers de Mataró. Història de 150 anys de servei a la ciutat. 1857-2007*, p. 96.

142 *Història dels serveis…, op. cit.* P. 92

A la part interior del pòrtic hi ha una altra placa que diu:

"El Sr. D. Joaquín Sala y Ramón Gentilhombre de S. M. concibió la feliz idea de disponer la construcción de este pórtico dedicado a su cara patria en el año 1857 siendo miembro de la Junta Directiva de este panteón el Sr. D. José Dorda"

Inscripcions i signes

Als cementiris hi ha el costum d'escriure a les tombes una inscripció que generalment fa memòria a la propietat, o de record, un epitafi, un pensament, una cita bíblica, una oració, o un simple comentari referent a la persona, o persones, que ens ha precedit i a vegades dirigida a tothom. Poden ser sentimentals o pragmàtics, simplement descriptius, lacònics, simples o barrocs, escatològics, religiosos o transcendents.

N'hi ha d'impregnats d'un sentit d'humilitat, altres desitgen passar desapercebuts, de puntetes. En canvi n'hi ha que es volen fer notar, deixar escrit alguna cosa amb la voluntat de perennitat, de notorietat, de deixar petja, de fer pensar.

Els signes no escrits (imatges, objectes) també són representatius d'una manera de ser o de pensar. Hi ha alguns exemples que ens poden il·lustrar-ho. El Santcrist o una simple creu és la imatge religiosa més generalitzada o bé la de la Mare de Déu de Montserrat, àngels alats i d'altres sants o santes.

Un altre fet a tenir en compte és la llengua en la qual estan escrites les inscripcions. Hi predomina, de forma aclaparadora, la castellana que durant molts anys i en diversos períodes de la nostra història, va ser imposada a la vida civil. Òbviament també al Cementiri.

Vegeu-ne un petit recull per posar-los a la disposició de tothom. Els agrupem en quatre apartats:

1. **Record personal o familiar**
2. **Escatològics**
3. **Èpics**
4. **Singulars**

1. Record personal o familiar

La majoria d'inscripcions d'aquest apartat solen ser indicatives de la propietat ("Propietat de la família X").

Al Panteó de D. Joaquim Andreu i Bru, un indià que morí a Nova York l'any 1850 i que les seves despulles foren traslladades a Mataró, hi podem llegir la dedicatòria següent:

"A la memoria de D. Joaquín Andreu y Bru.
Miembro de la Junta de Fomento de la Habana y
fundador de la Sociedad Benéfica Catalana de la misma".
"Erigieron este panteón los hermanos
Mariano, Isabel y Francisca".

I en una altra làpida una sentida dedicatòria dels seus germans que diu:

"De dolor y de luto como en prenda
consagra de su hermano a la memoria
El fraternal cariño aquesta ofrena.
A sus cenizas paz! A su alma gloria!"

Per la cara sud podem llegar una altra inscripció on podem llegir:

"Ausente de su patria, en tierra estraña,
Si bien que en tierra culta y hospitalaria
Descárguele la parca su guadaña:
Inertes los despojos de su saña
Yacen tras de esta losa funeraria".

I una altra d'informativa:

"Murió en Nueva York
El 1º de Junio de 1850, a los 49 años de edad
y fueron traslalados aquí sus restos mortales.
Al lado de los de su madre
Sña. Isabel Bru de Andreu.
E.P.D."

Localització: Esplana de l'entrada a mà Esquerra, la més propera a la Capella.

En un altre indret també podem llegir una abrandada poesia feta per l'espòs que ha perdut la seva estimada muller:

SUBLIM COMIAT

Aquest jorn de malaurança
Els nostres cors ha colpit.
Nostre llagrimeig a ultrança
Es prova del nostre neguit.

Davant la peculiar grandesa
Hom se sent empetitit.
La teva virtut i bellesa
No restaran en l'oblit.

Francesc Soler i Canton

Localització: Antic: Cementiri (Esplanada superior), nínxol núm. 242

O aquesta dedicada "A la nostra estimada Laia":

Els hiverns seran més freds,
els estius més calorosos
i la vida més feixuga.
Diuen que el temps ho cura tot.
Mentida, només serveix per comptar
els anys que fa que ens faltes.
Però sempre et recordarem i
t'estimem perquè formes part de
nosaltres i estaràs dins nostre,
fins que nosaltres no morim,
no moriràs veritablement.

Localització: Cementiri Antic. (Esplanada superior), nínxol núm.93.

Vegeu a continuación els pensaments que uns pares dediquen a la seva filla Maria, morta amb 32 anys i que diu;

Una vida plena d'inquietuds.
Ens trobarem n'estem segurs,
has viscut amb intensitat
els teus moments bons
Et recordarem amb anyorança.

Localització: Porxo Oest, nínxol núm. 49

Escrit d'una besnéta a la seva àvia:

"El dia de Nadal farà més de cinc anys que va morir la meva besàvia. Vivia molt a prop de la nostra casa, era molt bona i m'estimava molt, me'n recordo que tenia un peluix, que era un gos, i sempre em deia que era de veritat i jo l'acaronava tota l'estona il·lusionada, també el pentinava. Sempre que anàvem a veure-la em deia que ell m'espararia fins que tornés. Sempre ma mare li feia el menjar, menjava papilles i la tractaven com una nena petita i jo no sabia per què. L'estimava molt. Cada cop era més vella, fins que el dia després dels reis, jo li volia ensenyar el que m'havien portat, però aquell dia la meva mare em va dir que els reis m'havien portat regals i se l'havien endut a ella i amb això em va consolar perquè pensava que amb els reis estaria bé i que la cuidarien, però no la tornaria a veure. No em va deixar anar al funeral, perquè era molt petita. Però encara me'n recordo que vaig plorar al col·le. Quan la meva mare va tornar del funeral jo li vaig fer moltes preguntes de com

estava i com havia anat, i ella em va dir que estava com la Blancaneus, en una caixa de vidre com una princesa. Des de llavors sempre per Nadal anem a la seva tomba a deixar-li flors. De vegades em pregunto, on estarà? Reis de l'Orient: cuideu-me-la." Jana (2005)
Localització: Illa N, nínxol núm. 54

Una altre dedicat a l'àvia:
"*Estimada àvia Carme:*
Tots ens sentim dolguts i amb un buit al cor, per la teva marxa. D'ara en endavant ens faltarà qui resava per tots nosaltres, però sabem que des d'on siguis, seguiràs vetllant per nosaltres. El buit que deixes no es podrà mai omplir. Mai t'oblidarem, i la teva imatge riallera romandrà per sempre amb nosaltres. T'estimem".
Localització: Antic Cementiri, nínxol núm. 252.

En un altre lloc hi podem llegir:
Pasaste a la vida eterna
de tanto haber sufrido,
en la memoria te llevan
todos tus seres queridos.
Localització: Illa L, nínxol núm. 57

La pèrdua d'un ésser estimat ens aboca a la nostàlgia:
Llarga ha estat la nostra vida
en aquest món de res.
Llarga serà de nit i de dia
al no veure'ns mai més.
ADÉU
El teu estimat Ferran
Localització: Illa K, nínxol núm. 14

La il·lusió del retrobament final va motivar aquest vers:
Cuando mi alma deje mi cuerpo
convertirme en ángel
para velar por los que más quiero
que dejo detrás de mí,
Darme la compañía de mis padres
que se fueron antes que yo.
Darme los rayos des sol,
para darles fuerza a los míos
para seguir adelante
i darme el brillo de las estrellas
para darles esperanzas
para decirles que todos algún dia
estaremos juntos para andar un solo camino:
El camino del amor eterno.
Esposo y padre para siempre. Rafael
Localització: Illa K, nínxol núm. 47

Un record perenne:
Els que vàrem gaudir del privilegi d'ésser la teva familia et recordarem sempre.
Localització: Illa N, núm. 125.

A la làpida del nínxol on és enterrat un Mataroní Il·lustre diu el següent:
Terenci Thos i Codina
Mataró, 1841-1903
Advocat, polític, escriptor i mestre en gai saber
Fill Il·lustre de la ciutat de Mataró
E.P.D.
Ajuntament de Mataró, 2004
Localització: Illa A, nínxol núm. 55

2. Escatològics

El poeta mataroní Josep Punsola quan va compondre l'any 1949 aquest breu poema titulat "La mort" no sabia que estava fent el seu propi epitafi – i el de molts

mataronins i mataronines – el qual podem llegir a la làpida del nínxol on és enterrat:

No fa tanta por la mort…
És fugir…
I arribar
a una inmensa platja d'or,
per a no tornar a morir,
per a no tornar a marxar.

3. Localització: Illa J nínxol núm. 12

També podeu llegir una reflexió de resar als difunts que té el valor afegit de beneficiar també als qui ho facin:

La ferviente oración
dirigida a Dios
en sufragio
de los fieles difuntos
también es benéfica
a los vivientes

Localització: Esplanada entrada, Mausoleu

Llegiu aquest on els fills desitgen al seu pare assolir la glòria eterna a través de l'excursionisme com a metàfora:

Pare: tu que has pujat
a les muntanyes de tot Catalunya
puja ara al més alt del cel
al costat de Déu

Localització: Secció Nova, nínxol núm. 87

I aquesta altra que reprodueix una popular cançó i que diu:

Quan arribis
a dalt la carena
mira el riu i la vall
que has deixat.
I aquest cor que ara
guarda la pena
tan amarga
del teu comiat

Localització: Illa 4ta. núm. 287

També hi ha referències bíbliques com la que diu:
Joan: 11:25 "Jesús le dijo: Yo soy la resurrección y la vida. El que ejerce fe en mi aunque muera llegará a vivir."
Localització: Illa N núm. 30.

Un pensament que ens porta a l'eternitat:

Llarga ha estat la caminada
i tan lleu que'ns sembla a dins!
Quan la ruta és començada
mai s'acaben els camins.
Però la petja no descansa
si empeny el bleix suau
d'una FE, d'una ESPERANÇA
que té per fita el CEL BLAU.
(Família Colomer-Giralt)

Localització: Illa F, núm. 6

Aquesta altra d'acció de gràcies:
Gràcies Senyor per una vida estimant i confiant en Vos
Localització: Illa D, núm 23 i 24

Una altra ens parla d'un amor etern i d'una planta marcida:
La flama del veritable amor res ni ningú pot apagar-la
Branca florida que el temps ha marcit
Boca de vida brotant l'infinit

Localització: Illa D, nínxol núm. 20 i 21

Breu inscripció que ens manifesta una actitud de conformitat:
…facis la vostra voluntat…
Localització: Illa 4ta. Nínxol núm. 273

Tres mostres de làpides

Nínxols de la família Palau-Català

O aquesta en actitud d'espera:

Aquí esperem la resurrecció

Localització: Illa L, nínxol núm. 18

Una amb un bri d'esperança

Després de les tenebres espero la llum

Localització: Illa O, nínxol núm. 17

Una altra de breu i concisa:

Darrer viatge

(Hi ha dibuixada la silueta de La Coca)

Localització: Antic Cementiri, nínxol 443.

Un fragment d'una poesia de Salvador Espriu que diu:

Passo pels camins encalmats
Que porten la claror dels cims

Localització: Illa L, nínxol núm. 29

En el mateix nínxol hi ha una altra inscripció demanant una oració que diu:

Un padrenuestro cristiano
te pido reces por mi,
Lo que tu eres yo fui.
Lo que yo soy tú serás,
y luego te alegrarás
cuando lo recen por ti.

Localització: Illa L núm. 29

3. Èpics

Inscripció del monument als morts pels republicans.

Al peu de la creu hi ha una pedra amb la inscripció següent:

"Valientes soldados que disteis generosos
la vida por Dios y por España.
¡Presentes!
Rezad un padre nuestro por sus almas"

(Allí hi ha enterrats els soldats "caídos" en el terme de Mataró durant la Guerra Civil)

Lloc. Esplanada superior (est).

4. Singulars

Pere Sans i Falguera (Mataró 1899-Barcelona, 1996) va ser un fervent admirador de Miguel de Cervantes fins al punt de convertir el mausoleu familiar en el seu "últim" i particular homenatge a la memòria de l'insigne escriptor castellà d'Alcalá de Henares.

A Cervantes.

Aquest és el meu homenatge últim a Cervantes.
"Perquè crec en la immortalitat de l'ànima,
aquestes lletres senzilles que de tot cor escric
són d'amor als humans que a la terra vivim
als qui hi visqueren, als qui hi viuran
i principalment a la dolça causa
de l'existència universal.
Per a glòria de Catalunya
I pel seu poble
Voldria que aquesta ofrena al·legòrica
Brillés sempre a Mataró"

Família Sans

Des d'aquí abracem al món sencer.
No ens despedim perquè tots som immortals.

Localització: Esplanada inferior Lloc: Zona panteons: P-27

A l'antic Cementiri Municipal, segons ens ha explicat Marcel Olm, recorda haver vist i llegit en un nínxol d'una prostituta on hi havia una inscripció mig esborrada que deia:

Todo acabó para mí,
alegrias y amarguras.
No me quisieron los curas
y encontré reposo aquí"

Localització: Antic Cementiri Municipal (actualment està esborrada).

Monòlit en record del Dr. Samsó

Al bell mig de l'esplanada superior hi ha un monòlit triangular on hi ha un relleu amb la cara del Dr. Samsó i a sota una inscripció en baix relleu i en llatí que diu:

HIC
RDVS JOSEPHVS SAMSO ELIAS
PAROXHVS SANCTAE MARIAE
FERVENTE IMPIA SEDITIONE
IMMANI VVENERE APPRETITVS
CORDI IMPAVIDO SERENA MENTE
VICTRICI LAVRO REDIMITVS
CIVITAT EN VERSUS FACIE
OC-VRVIT
KALENDIS SEPTEMBRINVS ANNO AN
MCMXXXVI

Una creu en record al Dr. Samsó

A l'esplanada superior al parterre de la dreta hi ha una creu i una pedra amb una inscripció en record dels "Caídos". Va ser col·locada l'any 1939 poc després d'haver-se acabat la Guerra Civil en record de l'assassinat del Dr. Josep Samsó perpetuat en aquell mateix indret. A principis del mes d'abril del mateix any el *Diario de Mataró* anunciava la seva col·locació: *"En la parte superior del Cementerio, en el jardín que es tierra sagrada, muy pronto se levantará una Cruz. Tendrá por cimientos la sangre de nuestro mártir. Será término de peregrinación, final de jornadas de dolor y de sangre, el símbolo de una resurrección.*

Ante esta Cruz que mirarà para siempre a nuestra ciudad amada, doblemos la rodilla. Desde allá, el "otro Cristo en la tierra" nos mira. Como óleo sagrado desciende su perdón, como fuerza de savia viva se nos injerta su energía, como rocío bajado del cielo, su santidad.

¡Oh Pastor amado! Seremos fieles. Permaneceremos dignos de tí.

No pisotearemos jamás tu sangre con nuestra conducta. Eres nuestra gloria y la memoria de la ciudad; tus pisadas resuenan con firmeza y tu voz no ha salido de nuestros oidos; tus ojos ven nuestra frente; tu corazón adivina el porvenir."[143]

Un passeig pel Cementiri

Us proposem fer un passeig pel cementiri amb el propòsit de conèixer detalls i racons que desconeixeu, de cercar aquella tomba, sigui un imponent panteó o un senzill nínxol on hi ha enterrada una persona estimada o simplement coneguda, per la seva personalitat o popularitat. .

Feu el recorregut a partir de l'entrada principal, d'estil neoclàssic, al cementiri on a la part superior hi podeu llegir una inscripció en llatí que diu:
"IN NOVISIMO DIE DE TERRA SURRECTURUS SUM ET RURSUM CIRCUMDABOR PELLE MEA I RESPOSTA EST HAEC SPES MEA IN SINU MEO", Job 19 v. 25)

Ambdós costats de la porta d'entrada hi ha una corona de flors i una torxa cap per avall, símbol de la mort, de la fi de la vida. Per la part interior de la portalada hi podeu veure una altra inscripció que ens diu que aquesta fou construïda l'any 1857.

Som a l'esplanada, entremig d'acollidors desmais que ens donen un clima de serenor, de pau, de recolliment. A banda i banda uns imponents panteons particulars d'estils diversos que van del modernista, al neogòtic, clàssic o modern, fidels exponents de la burgesia de Mataró dels segles XIX i XX. Davant nostre hi tenim la capella amb unes columnes dòriques i un frontispici clàssic.

Els panteons de l'esquerra

El primer panteó de l'esquerra és de "Propiedad de D. Pelayo Riera y sucesores de Arenas". El següent,

143 *Diario de Mataró*, 5 IV 1939, p. 1

que té forma de capella, hi és enterrat Jaume Carrau, rellevant industrial de finals del segle XIX i principis del-XX.. Un altre "Propiedad de la Família Duran". Li segueix el panteó amb la inscripció "C. Marfá Civillés". I l'ultim d'aquesta fila amb el número 5, és de la família "Marfà i Marfà" d'estil neoclassicista amb dues inscripcions en llatí que diuen:

"IN PACE" i "RESSURRECTIORIS".

La segona fila de panteons i amb el número 6 podem admirar un monument en forma de columna amb una estàtua femenina dalt de tot que sosté una corona de llorer. Una placa diu "*Monument funerari erigit per l'Ajuntament Constitucional de Mataró l'any 1890 en memoria dels mataronins morts en defensa de la ciutat per la causa liberal*". Hi consten els noms de Salvador Palmerola i Renté, Bartomeu Teixidor i Prat i Francesc Oliver i Graupera (morts l'any 1873) i Joan Ibran i Masó, (mort a Breda el 1875).

El panteó del costat, amb el número 7, és dels Fontdevila (industrial) d'estil neogòtic. I el de darrere amb el número 8 una làpida al seu interior diu "Narcís Clavell i Masuet i familia". Amb el número 9 hi podem llegir una inscripció que diu "Isidor Ribas Julià", disenyat per l'arquitecte Cendoya. També hi ha un bell àngel meditatiu, obra de l'escultor Frederic Marés.

La primera tomba de la tercera fila de panteons pertany a un mataroní indià que morí a Nova York l'any 1850 però les seves restes foren portades al Cementiri de Mataró. Pertany a la "Família Andreu". És de marbre blanc d'estil gòtic amb un àngel dret a l'interior de la capelleta i quatre més asseguts que simbolitzen la glòria, la medicina, la saviesa i la mort.

A la cara est una làpida diu:

"A la memoria de D. Joaquín Andreu y Bru.

Miembro de la Junta de Fomento de la Habana y fundador de la Sociedad Benéfica Catalana de la misma".

Al seu costat (núm. 13) un panteó amb una única inscripció que diu "Viladevall". I amb el número 14 "Propiedad de Doña Magdalena Palmerola, viuda de D. José Cros", que té una petita capelleta amb un àngel dalt de tot.

El darrer panteó d'aquesta fila, amb el número 15, trenca tots els esquemes dels anteriors, clàssics i fúnebres, ja que és alegre, lluminós, infantil. És perquè allí s'hi va enterrar, als anys 80 del segle XX, una nena, i els seus pares van voler que fos enterrada, de forma anònima, com en una casa de nines.

Els panteons de la dreta

A la banda de la dreta hi tenim més panteons. En el número 25 d'estil gòtic hi ha enterrat Miquel Biada i Bunyol, mataroní insigne promotor del tren de Barcelona a Mataró, i també els seus fills grans i altres familiars. A la seva dreta n'hi ha un d'estil gòtic amb un àngel que va fer construir en Gaspar Pou i Sabater en memòria dels seus pares. I al costat d'aquest podem veure el de la Família Parés amb una capella gòtica. A la segona fila n'hi ha un de barroc amb molts elements florals sense nom amb una tanca de ferro forjat. D'aquest sector val la pena aturar-se al panteó número 27 dedicat a la memòria de Miguel de Cervantes i al seu personatge del Quixot. Al seu costat hi podem contemplar una esvelta imatge de la Mare de Déu amb el cos de Crist davallat de la creu, obra de F. Carulla, d'estil avantguardista i figurativista que recorda el de Josep M. Subirachs. Al seu costat podem contemplar-ne un d'auster de la Família Guañabens-Majó i al costat d'aquest un altre de línies rectangulars de pedra de granit negre amb una única inscripció que diu "Roda el món i torna al born". Al costat d'aquest un altre on hi ha dues tombes a nom d'Aymat i de Puignou de línia moderna i austera.

Capella i porxos

La capella és senzilla, austera, de formes harmonioses i d'estil clàssic, i separa els dos sectors dels panteons i dels porxos. Davant l'entrada a terra, hi ha una llosa que és l'entrada a la cripta on hi ha enterrats sacerdots de l'església parroquial de Santa Maria. Té una inscripció en llatí encapçalada pel signe d'alfa i omega que diu:

CLERICI PAROEC.S.MARIAE
DE
MATARÓ HIC DORMIENTES
R.I.P.

Cal baixar nou graons. És un recinte que fa uns 4 metres de llargada per uns 2 metres d'amplada. A la paret del fons hi ha nou nínxols. I a la paret de la dreta hi ha una creu.

Sota l'escala hi ha una ossera de la qual hem pogut rescatar 18 plaques. Aquí hi són enterrats els sacerdots de la parròquia de Santa Maria.

D'oest a est de l'esplanada d'entrada hi ha un llarg porxo, a banda i banda de la Capella, on a terra hi ha tombes familiars, algunes de mitjan segle XIX i a la paret nínxols, alguns dels quals també són del segle XIX i d'altres del XX. En aquest sector a l'extrem esquerre hi podem veure una capelleta de la Comunitat Escolàpia de Mataró. Destaquem, a terra, la tomba número 8 on hi ha enterrats els tres fundadors del Col·legi Valldemia (Hermenegild Coll de Valldemia, Ramon Cuspinera i Pelegrí Ferrer)

Al porxo de la dreta volem fer esment de la tomba número 14 on hi ha les restes dels pares caputxins, moradors d'aquest lloc abans que el cementiri fos el de tota la ciutat. De quan era estrictament el "Cementiri dels Caputxins".

La Secció Nova

Aquesta primera ampliació a la dreta del cementiri (1944) té un encant especial gràcies a la seva harmonia i bona disposició de les tombes i dels nínxols. Convida a aturar el temps, aïllar-se, meditar. En aquest petit recinte hi podem trovar la tomba dels cinc aviadors australians que van perdre la vida al mar al caure l'avió on anaven l'any 1944. O en el nínxol 271 on és enterrat Joan Peiró, el dirigent cenetista assassinat a Paterna pel règim franquista l'any 1945. Les seves restes, per voluntat de les seves filles, descansen a Mataró.

L'Escalinata central i illes laterals

Vista des del primer replà l'escala central que divideix el recinte s'enfila airosament fins a l'esplanada superior i ens ofereix una perspectiva magnífica. Ens mostra l'espina dorsal i les costelles o illes laterals que conformen el Cementiri a banda i banda de l'escalinata, A mesura que anem pujant se'ns va obrint una perspectiva cada cop més ampla sobre el mateix cementiri però també sobre la ciutat i fins i tot les muntanyes que circumden Mataró. Uns vells i esvelts xiprers donen un to majestuós i serè a cada illa.

Comentari a part mereix l'ampliació dels anys 60 i 70 del segle XX. Tot un fidel reflex del creixement demogràfic per l'allau immigratòria que va sofrir la ciutat, com ja hem assenyalat.

L' Esplanada superior

L'esplanada superior (Antic Cementiri) i el seu enjardinament ens ofereixen un clima obert, de serenor que convida a passejar-hi lentament. Les tombes que hi havia a la vista en un dels quatre jardins en què està dividida la superfície fins fa poques dècades han desaparescut de la vista. Hi podem veure, als murs que rodegen l'obelisc central, els noms dels difunts que hi ha enterrats. Aquest obelisc fou erigit en memòria del Dr. Josep Samsó, que en aquest indret va ser vilment

assassinat. Uns passos més enllà, en direcció a la porta d'accés al vell Cementiri Municipal, a terra una rajola de marbre ens assenyala el punt exacte on va ser abatut. Aquí s'acabava el cementiri catòlic i per accedir al Municipal calia fer una gran volta i entrar per la part d'Els Molins.

En conjunt, com dèiem, dóna serenor i una sensació de bonhomia.

Trànsit al Vell Cementiri Municipal

Des de l'any 1987 una portalada dóna accés al que va ser l'antic Cementiri Municipal Per fer-la es van haver de destruir 15 nínxols que hi havia, i les restes van ser degudament traslladades a altres sepultures. Des d'aquesta data Mataró tindria un únic cementiri per a tots els difunts.

Traspassat el llindar i davant mateix hi ha una tomba comuna soterrada d'uns tres metres de fondària de forma rectangular. En una cantonada hi ha una fossa comuna sense data. A les quatre parets restants hi ha algunes tombes buides. A la part nord hi ha tres sepultures amb els números i inscripcions següents: Núm. 1 Attias Badga. 26 ans, francés. (Brigadista Internacional). Núm.2 Patris Georges (Brigadista Internacional). Núm. 11 Propiedad de Josep Mas Arrose. Núm. 12 Ramón Manté Serra. Núm. 13 Heinz Otto Hofmeister (Brigadista Internacional, l'únic que té una creu). Brigadista Internacional. Núm. 20 "Propiedad de Antonio Llarges. Aquí descansan los restos de Elvira Vila de Llarges que falleció en 20 de enero de 1886". S/N: Juan Milán Borranco. Miquel Olivé. El nen Antoni Palomé i Caimel. E.P.D. 6 de juliol de 1931.

D'aquest sector de l'antic Cementiri Municipal destaca el monument a la memòria dels Brigadistes Internacionals, obra dels arquitectes Agàpit Borràs i Mariona Gallifa, on consten els noms, l'edat i el país d'una cinquantena de defensors de la República que van perdre la vida a la nostra ciutat.

Una porta metàl·lica d'accés al recinte en forma de nanses (estri que fan servir els pescadors on els peixos hi entren però no en poden sortir), que simbolitza la funció anàloga del cementiri.

Una visió artística

El cementiri també es pot contemplar des d'un punt de vista artístic, arquitectònic i urbanístic. Com a valoració global del disseny urbanístic del seu conjunt cal subratllar la seva situació sobre un terreny inclinat amb una distribució de l'espai molt harmònic i agradable. Els desmais de l'entrada i els xiprers distribuïts per totes les illes (si exceptuem l'ampliació dels anys 60-70) li donen un aire de solemnitat i d'austeritat.

Ja hem avançat que la seva austera entrada és d'estil neoclàssic, així com la capella i els porxos que hi ha a les dues bandes. Tot plegat és un conjunt auster i harmònic que conforma un clima molt adequat per al qual està destinat.

Al panteó de la banda esquerra d'Isidor Ribas i Julià, amb el número 9 hi podem admirar una bonica escultura d'estil clàssic obra de Frederic Marés en forma d'un àngel en actitud de recolliment i meditació.

A la Secció Nova en les dues tombes que hi ha a la banda dreta hi podem observar dues peces obra de Jordi Arenas on hi ha uns àngels d'estil semibarroc. Cal diferenciar aquelles tombes o panteons amb segell d'artista i d'altres que estan adornats amb escultures de marbristes.

L'escalinata central que mena a la part superior i les illes laterals tenen forma d'espina de peix que facilita l'accés a les illes laterals ordenant harmònicament els panteons centrals de l'escala i les illes.

A l'illa D, al costat de l'escalinata, hi ha un conjunt escultòric obra de Jordi Puiggalí, on podem contemplar Jesús i Maria. Si anem ascendint podem admirar bonics panteons d'estil ben diferent que realcen les tombes.

Cúpula de la capella i escala que porta a l'inici de l'escalinata

A l'illa J hi podem admirar a la tomba del poeta Josep Punsola un medalló amb la seva cara, obra de Jordi Arenas.

Des de dalt de l'escalinata hom pot contemplar una bella panoràmica de la ciutat que està als seus peus, el mar Mediterrani i de l'entorn. Al bellmig de l'esplanada hi ha un monòlit de granit amb un medalló amb el rostre de Mossèn Josep Samsó, obra, també, de Jordi Arenas.

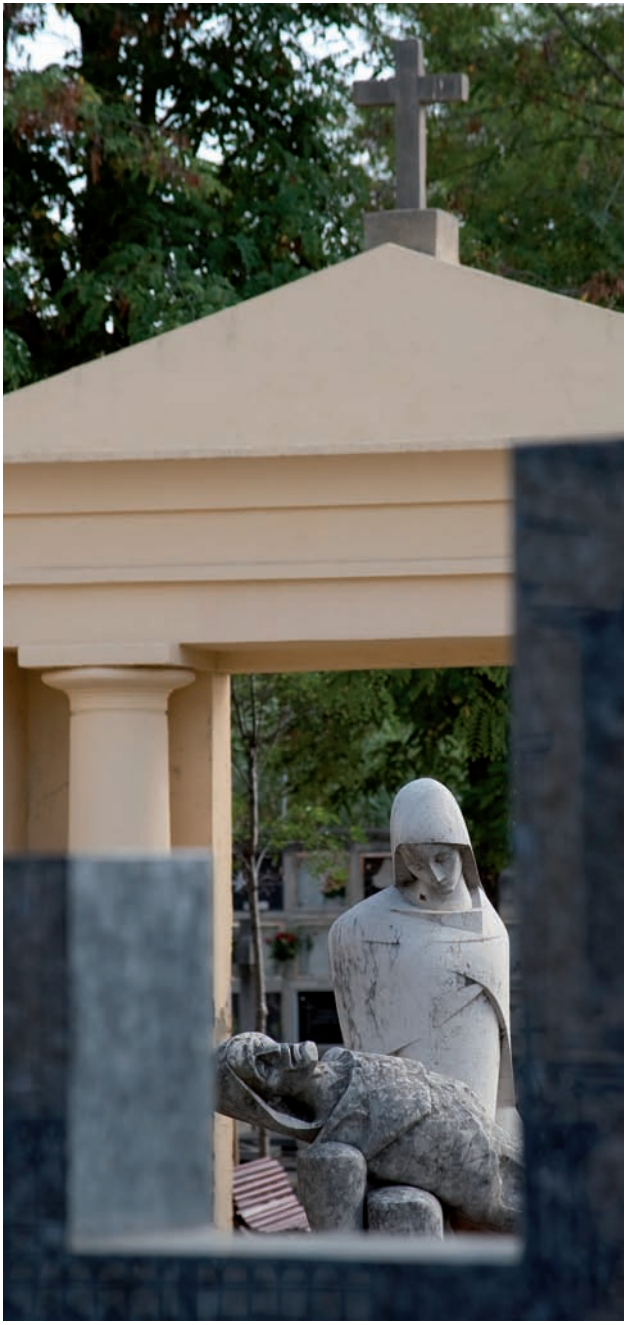
Ens trobem a la part més antiga del Cementiri dels Caputxins. L'enjardinament en quatre porcions simètriques on hi ha persones enterrades aconsegueix fer d'aquest lloc fúnebre una visió agradable que convida a deixar escolar el temps sense pressa.

Des d'aquí podem accedir a l'antic Cementiri Municipal pel qual es va haver de traslladar una quinzena de nínxols, com ja hem dit, per fer-hi una porta d'accés amb unes parets de color vinagre que emmarquen una bonica panoràmica d'aquest sector.

En conjunt tenim una harmoniosa combinació d'urbanisme, arquitectura i enjardinament que confereixen al Cementiri dels Caputxins un clímax de recolliment i alhora de serenor que fa molt agradable passejar-s'hi.

Porta del vell Cementiri Municipal al Catòlic

Escultura, Davallament de la Creu, de F. Carulla

Relació de persones rellevants

Vegeu a continuació una relació de persones rellevants, nades o no a Mataró, els anys que van viure, quina era la seva ocupació professional i el lloc on estan enterrades. La relació l'hem feta amb un sentit ampli i hem defugit de fer una relació només de "mataronins il·lustres", bo i que alguns també hi són. No es pretén oferir una relació exhaustiva. Potser hi trobareu a faltar algun personatge conegut (com Josep Garcia Oliver, Mossèn Manuel Blanch, etc.) que no hem pogut esbrinar on són les seves restes, a vegades per la manca de descendència directa). Hi hem inclòs també persones populars, singulars, o que han destacat en alguna faceta professional, artística o d'afecció.

Baix relleu obra de Frederic Marès

Claus:

AC:	**Antic Cementiri (esplanada superior)**
ACM	**Antic Cementiri Municipal**
N.:	**Nínxol**
P.:	**Panteó**
Por.:	**Pòrtic**
Por.Est:	**Porxo Est**
Por. Oest:	**Porxo Oest**
SN:	**Secció Nova**
T.:	**Tomba (soterrat)**

Nom	Època	Ocupació	Illa	Núm.
Margarida Abril i González	1910-2003	Política (PSUC)	A.C.	108
Eduard Alcoy i Lázaro (1)	1930-1987	Pintor	Secret	Secret
Joaquim Andreu i Bru (2)	1801-1850	Comerciant	P.nº.12	12
Jordi Arenas i Clavell	1920-1998	Pintor	C	Panteó
Jaume Arenas i Clavell	1918-1983	Pintor	C	Panteó
Vicenç Arís i Julià	1916-2006	Dependent/excursionista	U.E.	44
Aviadors australians (3)	29/03/1944	Militars/aviadors	SN	58/63/66/71/74
Jacinto Baldasano Ros	1772-1844	Capità de Navili	AC	370
Esteve Banet i Canudas	1901-1992	Mestre	P	106
Miquel Biada i Bunyol	1789-1848	Comerciant	P nº. 25	25
Vicenta Benny	1885-1968	Monja	S	30
Jeroni Boada i Renté	1819-1886	Arquitecte	Por. Est	25
Joan Brufau i Cusidó (4)	1884-1968	Fabricant tèxtil	P	T-40
Ignasi Caballol i Julià	1808-1882	Arquitecte	Por. Oest	50
Emili Cabanyes i Rabassa	1850-1917	Arquitecte	P.E.	24
Joaquim Capell i Vidal	? – 1955	Alcalde	B	64
Jaume Carrau i Renau	1860-1922	Fabricant G.P.	P. nº.2	02
Santi Carreras i Sajaloli	1929-1982	Fotògraf	T	16
Joaquim Casas i Busquets	1911-1993	Escriptor	Z	1154
Joaquim Cassadó i Valls	1867-1926	Músic	U.E.	38
Domènec Castellà Illa "El Ferm"	23 1 1956	Pescador	AC 4	50
Josep Castellà i Vilà "Panna"	1854-1916	Pilot	Z	983
Francesc Clariana i Julià	1925–1958	Bomber	C	44
Manuel Clariana i Regàs	1911-2007	Professor de català	A	70
Assumpció Clavell i Borràs	1909-2007	Empresària	P.O.	26
Antoni Clavell i Coll	1889-1937	Comerciant	A.C.	307
Joaquim Clavell i Coll	1904-1937	Metge	FAO	9
Carles Clavell i Coll	1912-1037	Arquitecte	AC	69 (terra)
Agustí Coll i Agulló	1874-1944	Músic	LL	16
Hermenegild Coll de Valldemía	1810-1876	Fundador Valldemia	Por. Oest T	T 8
Domènec Colomer Volart	1869 –1923	Fabricant	D	184
Antoni Comas i Pujol	1931-1981	Catedràtic llengua Cat.	A	136
Companyia de Bombers	S. XX?	Bombers	AC.	193

Comunitat Escola Pia	S. XIX	Escolapis	Por. Oest	T 14
Comunitat Filles Franciscanes S. Cor		Germanes	H	108
Comunitat Germans Maristes	S. XIX	Maristes	K	P.
Comunitat Immaculada Concepció		Monges	AC.	P 39
Comunitat Germanes de la Caritat		Monges	AC	Núm. 30
Comunitat Germanes de la Misericòrdia		Monges	S	30
Comunitat Filles Caritat S.Vicenç Paul		Monges	H	26
Comunitat Missioneres Cor de Maria		Monges	AC Oest	
Comunitat Residencia St. Josep		Residents	SN	Cantonades fons
Comunitat Salesiana		Pares	SN	408
Comunitat Siervas de Maria		Monges	T	8 i 9
Pedro Crespo Gil	1916-2001	Fabricant/Alcalde	SN T	39
Josep Cuspinera i Figueras	1812-1875	Director Col·legi	Por. Oest T	8
Antoni Cuyàs i Sampere	1802-1890	Comerciant/corsari	Ñ	P
Manuel Cuyàs i Duran	1922-2005	Dibuixant	Ñ	P
Salvador Cruxent Rovira	1899-1985	Gerent Forn del Vidre	P.O	07
Miquel Esquerra i Tuñí	1909-2002	Dir. Restaurant St. Fran	P.O	T. 11
Francesc Estevan Gómez	1883-1936	Metge	2ª	13
Rafael Estrany i Ros	1884-1958	Pintor	C	41
Àngel Fàbregas i Blanch	1928-2004	Empresari	I	9
Lluís Ferrer i Clariana	1909-1970	Historiador	Z	9
Pelegrí Ferrer i Buxó	1813-1891	Director Valldemia	Por. Oest T	8
Enric Fité i Sala	1906-1988	Cineasta amateur	G	660
Francisco Frediani Bugni de Brailly	1902-1989	Gimnasta	Z	288
Lluís Gallifa i Grenzner	1889-1963	Enginyer municipal	B	10
Gustau Gnauk	1839-1904	Fabricant	ACM	54
Joan-Lluís González-Aro "Mn. Biscuter"	1918-1985	Sacerdot	Z-A	9
Josep Guanyabéns i Rafart	1807-1884	Comerciant indià	Port. Est	57
Pare Joan Herrero Manich	1930-2011	Escolapi	Por. Oest	Panteó Escolapis
Jaume Ibran i Masó	1818-1875		P	6
Jesús Illa i París	1910-1983	Mestre i arqueòleg	N	59
Miquel Jornet i Mas	?- I III 1996	Gerent Clínica Aliança	I	314
Salvador Llanas i Rabassa	1854-1928	Periodista/Escriptor	C	153
Jaume Llavina i Cot	1901-1976	Exalcalde	B	94

Josep Lluís Lligonya i Clavell "Bis"	1948-2007	Direrctor TVM	O	19
Manuel Madern I Vidal	1920-1958	Bomber	1ª	126
Ignasi Mayol Pasant	1875-1948	Enginyer	B	75
Gaietà Marfà i Artigas	1850-1904	Empresari G.P.	Por. Oest T.	13
Santi Martínez i Saurí	1928-2012	Advocat	P.O	44
Joan Mas Conchello	1909-1990	Empresari	E	44
Josep Molé i Gelabert	1889–1926	Sacerdot/músic	F	168
Lluís Moret i Catala	1859-1926	Diputat	A	41
Melcior de Palau i Català	1842-1910	Alcalde	T	22
Salvador Palmerola	1834-1873		P	6
Marià Patuel i Rossell	1880-1958	Botiguer	A.C.	94
Alejandro Nicolás Pavloff	1892-1969	Professor idiomes	ESP	Sector Est
Josep Mª Pellicer i Pagès	1843-1903	Mestre i historiador	M	14
Joan Peiró i Belis	1887-1942	Director Forn Vidre	Secció Nova	271
Quirze Perich i Iglesias	1896-1985	Flabiolaire	4ª	643
Joan Pruna i Flaqué	1913-1996	Cineasta amateur	Ñ	P
Josep Puig i Cadafalch	1867-1956	Arquitecte, polític	B	145
Josep Punsola i Vallespir	1913-1949	Poeta	J	12
Enric Quintana i Morell	1946-2012	Fotoperiodista i poeta	L	33
Jaume Recoder i Esquerra	1890?-1964	Fabricant	SN	193
Josep Reniu i Calvet	1914-1999	Actor i rapsoda	UE	3
Marià Ribas i Bertran	1902-1996	Historiador	F	31
Tomàs Ribas i Julià	1894-1949	Dramaturg	2ª	54
Fèlix Ribas i Pla	1877-1953	Fundador Foment Sarda	A.C.	332
Rita Ribas i Nunell	1913-2006	Poetessa	H	25
Teresa Maria Roca i Vallmajor	1949-1993	Esportista	ESP	66
Francesc Roca i Roca (Germà Francisco)	1877-1943	Pedagog	Por. Oest	Panteó escolapis
Domènec Rovira i Castellà	1913-1944	Músic	D	106
Mercè Sala i Vidal	1917-2006	Poetessa	Z	483
Francesc Salas i Moret	1922-1988	Veterinari/Alcalde	A	41
Maria Sans i Moya (5)	1900?-2012	Infermera brigadista	C	01
Pere Sans i Falguera	1899-1996	Empresari	P	28
Pompeu Serra i Carbonell	1807-1893	Alcalde	Por. Oest	T-04
Montserrat Solá i Monserrat	1952-1999	Pedagoga	Por. Oest	46

Lluís Terricabres i Molera "Terri"	1918-2000	Manyà	Q	7
Terenci Thos i Codina	1841-1903	Pedagog	A	55
Enric Torra i Pòrtulas	1910-2003	Pianista	4ª	368
Pere Tur i Galan "el xurrero"	1914–1986	Xurrer	Por. Est	35
Joan Vidal i Mas (6)	1845-1921	Guardavinyes	S	11
Lluís Viladevall i Malgà	1855-1937	Metge	M	3
Jaume Vilaseca i Bertranpetit	1932-1997	Empresari tèxtil	I	347

(1) La família Alcoy-Pedrós ens ha facilitat el següent escrit: " Al cementiri de Mataró no hi trobareu cap tomba amb una llegenda que digui "aquí descansa l'Eduard Alcoy".
"Quina família més desconsiderada!", podeu pensar... però el fet és que el pare a la mort no li feia concessions, al seu enterrament no hi va voler ni flors, ni corones, ni cap mena de folklorisme postmortem.
La família-desconsiderada hem respectat la seva voluntat hi no hem retut a la mort el més mínim homenatge. Al pare tothom el recorda en vida, amb vida.
D'altra banda, la necessitat humana d'aferrar-nos a una "estança" concreta on recordar els que ja no hi són, queda coberta, amb escreix, amb les seves obres, penjades arreu, oferint-nos un record més fidedigne de la seva ironia, del seu sentit de l'humor, de la seva generositat i de la seva sensibilitat.
Al pare, malgrat les seves contínues referències als mortets, no li cal ser al cementiri. Al pare busqueu-lo allà on ell va decidir romandre fins al dia qui sap si d'algun judicii apocalíptic amb interès pictòric. No el trobareu esperant rera un llenç de pedra brodat amb les benintencionades paraules que ell mai hagués esculpit. Busqueu-lo amagat a la barca dels folls o entre les blondes blanques del retrat de família; busqueu-lo fent-li pessigolles a la calavera que enlaira la pancarta de prohibit somriure o potser, hores d'ara, encara intenta refer el paradís... La seva tomba és allà, navegant eternament en un mar de colors amb olor de trementina.."
(2) Fou un comerciant resident a l'Havana però que va morir a Nova York el dia 1 de juny de 1850. Les seves restes foren traslladades a Mataró.
(3) Van morir sis soldats en caure l'avió dvant de Mataró. Un, però, no ha estat rescatat. Una placa ho diu "In memory also of flight sergeant F.R. Lamond. Aus. 410349, resting at sea off Mataró"
(4) Mor a Salamanca el 7 de març de 1968. Dos dies després les seves despulles foren traslladades al cementiri de Mataró.
(5) Infermera Brigadista que va conèixer l'Ernest Hemingway quan aquest va anar als salesians a saludar un amic seu internat. L'anomena a la seva novel·la "Per qui toquen les campanes".
(6) Era un guardavinyes que morí assassinat en acte de servei prop del Turó d'en Dori.

Relació de persones rellevants no enterrades a Mataró

Bo i que no té relació directa amb el tema d'aquest llibre creiem d'interès general oferir una relació de mataronins que sabem que estan enterrats fora de la nostra ciutat o que per voluntat pròpia han estat incinerats i les seves cendres abocades al mar o a la muntanya.

Nom	Època	Ocupació	Cementiri i localitat
Josep Abril i Argemí (1)	1869-1939	Sabater i Alcalde	Camp de la Bóta (BCN)
Marià Andreu i Estany	1888-1976	Pintor	Biarrizt (França)
Manuel de Bofarull i de Palau	1851-1929	Polític/Jurisconsult	Madrid
Damià Campeny i Estrany (2)	1771-1855	Escultor	Cementiri General de BCN
Jaume Creus i Martí (3)	1760-1825	Bisbe	Catedral de Tarragona
Antoni Díaz i Conde	1914-1975	Músic	Mèxic

Francesc Dorda	1641-1716	Abat de Poblet	Poblet
Josep Faneca i Zaragoza	1715-1759	Mariner	Isla Cristina
Angeleta Ferrer i Sensat	1904-1992	Mestra	Barcelona
Josep Fonrodona i Vila (4)	1820-1883	Empresa	Monjuïc (BCN)
Josep Gomà i Carol	1918-1993	Periodista esportiu	Santa Margarida de Montbui (Anoia)
Nicolás González Ruiz	1899-1968	Periodista	Madrid
Nicolau Guanyabéns Giralt	1826-1889	Compositor	Palma de Mallorca
Julià Gual i Masoller	1910-1964	Periodista	Codalet (Rosselló)
Josep Mas i Mas (5)	1936-2003	Impressor	Incinerat
Frank Marshall King	1883-1959	Pianista	Barcelona
Francesc de P. Mas i Oliver	1860-1920	Bisbe	Girona
Domènec Matheu i Xicola	1765-1831	Pilot marina mercant	Buenos Aires
Pepita Moreu i Fornells (6)	1857-1938	Mestra	Sitges
Néstor Lujan i Fernández	1922-1995	Periodista	Barcelona
Josep Pascual i Vila	1895-1979	Químic	Barcelona
Melcior Peramàs i Guarro	1729-1781	Polític	Mèxic
Josep Manuel Peramàs	1732-1793	Jesuïta	Faenza (Itàlia)
Conxita Prim Gras (Cleopatra)	1920-1993	Professora Pianista	Cendres al mar
Vicenç Puig i Peradejordi	1882-1965	Pintor	Buenos Aires (Argentina)
Antoni Puig i Blanch	1775-1840	Escriptor i diputat	Londres (Anglaterra)
Josep Recoder i Borràs	1885-1945	Pintor	Barcelona
Pere Rigau i Maurí	1932-1992	Periodista/locutor	Incinerat
Josep Sabater i Sust	1882-1969	Músic	Barcelona
Josep Samsó i Elias (7)	1887-1936	Sacerdot	Santa Maria (Mataró)
Alexandre Satorras i Capell	1901-1966	Pedagog	Barcelona
Silví Thos i Codina	1843-1911	Enginyer/poeta	Barcelona (Sud-oest)
Joan Tutó i Diffent	1913-1963	Músic	San Pedro Sula (Honduras)
Honorat Vilamanyà i Serrat	1905-1963	Músic	Barcelona
Tomàs Viñas i Sala	1864-1929	Escolapi-llatinista	Barcelona

(1) Va ser afusellat al Camp de la Bota el 16 de març de 1939 als 70 anys d'edat.

(2) El 9 de juliol de 1855 és enterrat al recinte número 2 del Cementiri General de Barcelona (Font: Diario de Barcelona, 12 VII 1855 p. 5582)

(3) És enterrat al baptisteri de la catedral de Tarragona.

(4) Va ser alcalde de Matanzas (Cuba) i fou el primer difunt enterrat en el nou Cementiri de Monjuïc, de Barcelona (*Diario de Barcelona*, 16 III 1883).

(5) Va ser president de l'Agrupació Científico-Excursionista (1964-1974) Fou incinerat i s'escamparen les cendres al Corredor i al cim del Canigó.

(6) Va festejar amb l'arquitecte Antoni Gaudí.

(7) Un cop assassinat fou enterrat a l'Illa 1ª al nínxol número 40 i el 21 d'octbre de 1944 seria traslladat al Convent de les Caputxines i l'endemà a la parròquia de Santa Maria, a l'altar de les Santes.

La massificació urbanística també arribà al cementiri

Esplanada superior

Porta de comunicació del cementiri dels Caputxins a l'antic cementiri Municipal

Panteó Cosme Batlle

Medalló de Josep Punsola
(Jordi Arenas)

Relleu de jove
(Jordi Arenas)
Panteó Francisco Casas

Detall panteó "M.D" illa F

Escultura obra de F. Marés. Panteó d'Isidro Ribas Clavell

Davallament de la creu. Escalinata. (Jordi Puiggalí). Panteó família Fabrés Bonvehi

Làpida dedicatòria als morts de la guerra civil de la independència 1873-1875

Monument als morts de la guerra civil
de la independència 1873-1875

Esplanada inferior

Detall del panteó Jofre – Careta, obra d'Agàpit Borràs (Premi Puig i Cadafalch 1992)

Relleu del panteó família Mataró-Vila

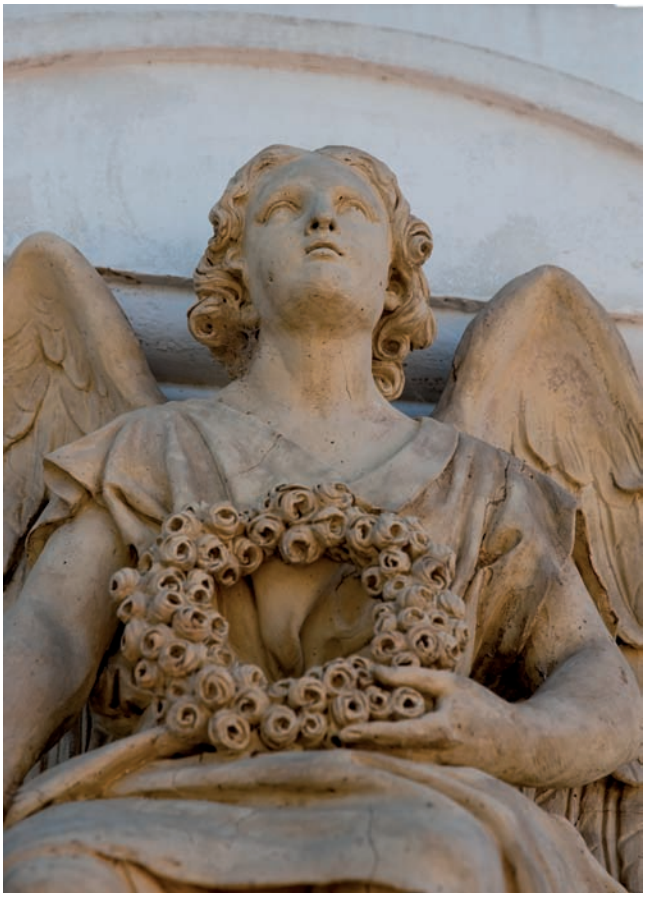

Figura escultòrica del panteó José Gallifa Ballot i família

Panteó Gaspar Pou i Sabater,
Esplanada inferior

Panteó de José Gallifa Ballot i família

Làpides

Relleu del panteó Família Marfà i Marfà

Panteó de Jaime Carrau

OPINIÓ

En aquest apartat presentem un petit recull d'escrits que tenen la mort i el cementiri com a punt central de reflexió. Són d'en Joaquim Casas i Busquets, un fragment de la seva novel·la "L'Enterrament", ambientada a Mataró. Un escrit titulat "Un cementiri per als vius", signat per un col·lectiu d'arquitectes de Mataró. Un altre de Carles Forns i Ros, metge, en qualitat de regidor de l'Ajuntament de Mataró, titulat "Reflexions sobre la necessitat d'un nou cementiri"(1988). Un parell de l'historiador Francesc Costa titulats "Al mort, cremar-lo" i "El cementiri civil. Un capítol de la cultura laica" i finalment un editorial de la revista Valors que porta per nom "Acceptar la mort".

”L’ENTERRAMENT”

Joaquim Casas i Busquets, (Blanes, 1911-Mataró, 1993) un mataroní d’adopció, fou un escriptor de novel·les de les quals la més renombrada va ser “L’enterrament” (1955) de la que pertany aquest fragment que eboca al cementiri:

És bonic i grandiós el cementiri.
Domina la ciutat, que avui ja el frega,
malgrat estar enclavat a plena muntanya.
Rengleres de xiprers castrenses, gòtics,
li munten guàrdia permanent i altiva...
És tot acollidor i amable el Cementiri.”

“Un cementiri per als vius”

Article d’opinió signat per set persones qualificades sobre la necessitat de construir un nou cementiri per Mataró, del qual en publiquem el fragment que fa referència al Cementiri Vell i que diu:

“El Cementiri vell de Mataró, era, i encara és, una notable construcció neoclàssica, de dimensions equilibrades, fruit del treball d’alguns dels millors arquitectes catalans de l’època, com era Garriga i Roca, o Rovira i Trias. Amb els Cementiris de Vilanova i la Geltrú i Poble Nou entre d’altres, representa un dels exponents màxims de l’arquitectura funerària de l’època.

D’altra banda, tota bona arquitectura neix d’una decisió coherent i un bon emplaçament. En aquest sentit és també remarcable, i en això lliga amb una certa tradició mediterrània, la seva ubicació. Fora del nucli urbà, visible des d’aquest per la seva elevada posició, quedava prou lluny com perquè fos ben clara la separació entre la ciutat dels vius i la dels morts, però sense amagar-ne la seva existència: una societat probablement més equilibrada que la nostra, no es donava vergonya de siruar la ciutat dels morts en un lloc visible.

També anirà bé de fer un petit repàs de quina era la litúrgia funerària a la nostra ciutat, fins fa pocs anys: la carrossa funerària tirada per cavalls, portava el difunt des de el seu domicili fins al Cementiri, acompanyat a peu pel seguici de parents, amics i coneguts, en un acte alhora civil i religiós. A l’Esplanada de les Caputxines, amb unes breus paraules s’acomiadava els menys propers, i el seguici continuava, deixava enrera la ciutat, el soroll i la fúria, fins al Cementiri. Llavors, en aquell lloc tranquil, recollit i sòbriament arbrat, es donava l’últim adéu a l’ésser estimat, els esperits entristits podien asseure’s i aquells a qui no venia d’una estona, podien pujar passejant fins al cap d’amunt del recinte, des d’on es gaudeix d’una de les millors vistes de la ciutat.

Però els temps passen, i encara que amb efectes redardats, el vell Cementiri ha anat rebent les conseqüencies del ràpid augment de població de la ciutat, absorvint la necessitat (en quantitats massives) de nous nínxols, a base d’una densificació brutal: de les illes de tres o quatre pisos de nínxols es va passar a les de set o vuit; de l’ordenació a banda i banda de l’escala central, el creixement caòtic; de la claredat al desordre. L’arbrat va ser considerat superflu, la qualitat ambiental es va anar degradant, i la seva capacitat d’acollir amb dignitat uns moments generalment durs i emotius, es perdé. El creixement urbà va deixar el cementiri privat de l’espai natural que l’aïllava i protegía. Paral·lelament la cerimònia del seguici a peu pels carrers de la ciutat, va ser suprimida en augmentar la circulació de vehícles. Actualment, a casa nostra, un enterrament consisteix en una cursa automobilística darrera el furgó funerari, problemes per aparcar i orientar-se en el laberint dels nínxols, aribar amb el temps just de veure com el taüt és estibat en un vuitè pis sense replà, mitjançant una pala elevadora, i al carrer! Així diem adéu als nostrs parents i amics.“

Josep Lluís Campoy i Llaudó; Joaquim Casas i Botey; Gerónimo Duran i Perez; Jordi Pous i Layret; Xavier Pous i Layret; Josep M. Puig i Voltà i Montserrat Torres i Capell (*Mataró/Escrit* núm. 22, gener 1988 pag. 40)

“Reflexions sobre la necessitat d’un nou cementiri”

L’aprovació per part de l’Ajuntament de la compra d’un terreny per construir un nou cementiri, obliga, desgraciadament a posteriori, a fer unes reflexions. La importància del tema, la manca d’espais en el terme municipal i la inversió a fer, són punts que obliguen

a reflexionar, ja que el futur pot quedar greument condicionat.

El desenvolupament i consegüent complexitat de la vida social, demostren que no hi ha veritats absolutes. Les alternatives que s'opten per solucionar o millorar els problemes d'avui, són difícils, i si es vol que siguin duraderes, han d'estar molt estudiades i valorades, fent ús d'un grau elevat d'imaginació.

El com i on s'enterren els cadàvers és un afer polèmic i problemàtic sobretot en les ciutats importants. Les connotacions de lloc, veïnatge, higiene i benestar són a vegades contradictòries, un exemple, el tenim a la nostra ciutat, ja que, malgrat que es pugui fer un monument més o menys agradable estèticament, la mort, ningú la vol com a veïna.

Els cadàvers són un focus d'infecció, controlada, però amb capacitat de risc. Les normes legals higièniques i preventives són cada vegada més estrictes. Els sentiments personals i morals de la mort, especialment si és un ésser pròxim, són profunds i arrelats en el nostre poble. Sense voler fer una anàlisi de fons sociològic i psicològic, sols m'atreveixo afirmar que el respecte que s'ha de tenir està fora de dubte.

El principi de potencial focus d'infecció dels cadàvers i el de respecte sentimental, poden arribar, a mig termini, a ser contraposats. Si es continuen amb els criteris actuals predominants sobre enterraments, d'ací uns anys poden faltar terrenys per col·locar-hi cementiris. Una possible solució seria cremar els cadàvers. En segons quins països s'està fent, o per tradició religiosa com a l'Índia, o per raons possiblement més pràctiques, com a Suïssa, amb un índex d'incineracions del 60 per cent sobre les defuncions. En el nostre país, l'experiència és mínima: a Barcelona unes 1.000 incineracions per 16 o 17 mil defuncions, però amb tendència a augmentar.

Ens podem tancar i pensar que els valors i les tradicions de la nostra societat no van per aquest sentit i, pot ser possible; però aquest raonament no ens ha de fer defugir el problema, que s'ha d'assumir, la que en el demà podrà ser urgent.

El fet educatiu i informatiu és cabdal així com la promoció del mètodes i les facilitats d'ús. Unes actuacions dirigides no han estat, ni molt menys, encetades; s'ha discutit en petits cercles municipals el *"problema del cementiri"* i la decisió final ha estat la, diguem-ne, clàssica. No és l'ànim d'aquestes lletres atacar l'Ajuntament de la ciutat, sols es vol explicitar que s'ha de parlar a la població, plantejant les dificultats que vindran i les possibilitats que hi ha. Hem d'estar preparats mentalment perquè els nostres cadàvers, poden, i potser haurien d'ésser, cremats.

S'ha d'encetar una tasca polèmica i difícil, estimular una discussió ciutadana on les idees que poden sortir, poden clarificar entrebancs que semblin insuperables, apartant postures dogmàtiques que són negatives, si es

Vista parcial panteons de l'esplanada inferior

vol una solució de futur. Hem de construir un crematori i fer la promoció convenient.

Paral·lelament s'haurien d'optimitzar els recursos existents de l'actual cementiri. Estudiant i retocant les ordenances municipals, aprofitant els espais, potenciant l'ús familiar i sobretot, la sensibilització ciutadana.

Dels intercanvis amb la població i professionals del ram, es poden trobar sortides a una problemàtica que no només és de terreny.

Carles Forns i Ros, metge i regidor de l'Ajuntament per CiU (*Mataró/Escrit* núm. 25, març 1988 pag. 33)

"Al mort, cremar-lo"

Potser algú ho trobarà estrany, però el cert és que, tot i el clima benigne i la calma mediterrània que tant ens envegen, aquí també es mort la gent. I com que els cadàvers fan nosa doncs els enterrem al cementiri, lloc ben a propòsit per a reposar-hi, i si algú prefereix la incineració, cap a Barcelona. Però fa més de cent anys que ens vàrem voler avançar instal·lant crematoris, per primera vegada a Espanya.

La lluita entre els qui aspiraven a una societat laica i els defensors de les tenebres inquisitorials ha tingut a Mataró molts episodis. Vet aquí la batalla contra la banda clerical a causa dels morts, escomesa que es planteja per la intransigpencia dels religiosos en acceptar la llibertat de cultes i el cerimonial laic.

A la sessió de l'Ajuntament del 15 de setembre de 1876 es llegeix una instància de diversos veïns demanant l'ampliació del cementiri amb un recinte on *"dar sepultura a los cadáveres de los que mueran perteneciendo a religión distinta de la católica"*. Els regidors ho aproven i dediquen a tal fi un terreny veí al cementiri, on *"ya es costumbre inhumar los abortos y los cuerpos de los suicidas y disidentes"*, només hi faltava que hi enterressin els gossos.

El conflicte, però, es produeix l'any 1881, arran del dictamen de la Junta de Sanitat signat pels regidors Josep Barba, Ventura Marlet, Josep Ricart, Dídac Arenas i Manuel Guanyabens. El llegeixen el dia 16 de desembre i *l'Ajuntament aprova "instalar los crematorios necesarios según los últimos adelantos de la ciencia"*, amb el vot en contra del regidor Nunell.

El dictamen és una interessant excursió al tema de la mort en la societat cristiana, així s'explica com la cremació va precedir l'enterrament, fins que l'any 789 Carlemany per imposició papal la va prohibir sota pena de mort. Llavors, en enterrar dins els edificis de culte l'església tenia *"no ya su dominio sobre las ánimas, sinó también sobre los cuerpos muertos"*. Situació que acaba el rei Carles III quan ordena que, per qüestions de sanitat, els cadàvers s'enterrin en cementiris fora els pobles, oposant-s'hi amb energia l'Església, però el Rei no va afluixar.

La Junta proposa la cremació *"pulverizar los cadáveres por medio del fuego"*, amb aparells especials per evitar epidèmies i contagis, com ja es feia en diverses ciutats europees, i a París ho assajaven amb electricita. Es refereixen a la història de *"los contratiempos y dificultades que la cremación de los cadáveres ha levantado en el campo del fanatismo y de la intransigencia; porque el M.Y. Ayuntamiento la sintetizará en su buen criterio, con solo saber que la cremación tiene por enemigo capital a la Yglesia Católica siempre atenta a conservar los privilegios por ella alcanzados"*.

A la palestra contra els innovadors, hi va sortir, des de les pàgines de El Mataronés, l'advocat i membre del Partit Conservador Josep Pascual de Lentisclà, que diu que el cementiri de la ciutat té prous condicions higièniques per haver d'establir qualsevol novetat. També es queixa de la classe mèdica que *"tiene el triste privilegio de ser un firme baluarte del escepticismo donde la rebelde ignorancia de la impiedad presume venderse por cienca ante el vulgo"*.

Ell, però, assenyat, es proposa de tractar sense prejudicis de *"los quemaderos, mirados con horror y asco en las pocas localidades de Europa donde los hay establecidos"*, que només s'havia propagat *"entre los impíos que ven en ello un ataque al catolicismo"*. Explica que el primer crematori es va inaugurar a Milà l'any 1876, ciutat centre de la maçoneria, a Alemanya l'any 1878, i el 1881 a Anglaterra, però que només havien actuat en cent persones. El periòdic *El Liberal Moderno* dels republicans, ironitza que segurament els conservadors acceptarien la cremació si l'assaig *"se verificase en liberales y librepensadores vivos"*.

Hi va haver massa entrebancs i el crematori no es va construir, però la idea va quedar com una

reivindicació laica. El setembre de 1886 *El Semanario de Mataró* ressalta la recent decissió eclesiàstica que *"no es permitido a los católicos ordenar la cremación de los cadáveres de sus deudos o amigos"*, ja que es tractava d'un procediment dels maçons, que volien *"reducir a cenizas los cuerpos de sus padres, de sus hermanos, parientes, bienhechos y amigos* (i) *acabar con todo orden político , social y religioso"* per a restablir *"el trono de Satanás"*.

Terrible afer el de la mort, i com a comiat, vet aquí una dona ben espantada. L'any 1860 Joaquima Torras, filla del notari Desideri, que vivia al carrer de Sant Roc, fa un testament molt poc corrent: *"encargo, y suplico muy encarecidamente a mis albaceas, dispongan sea custodiado mi cadàver por personas de su confianza, en el parage que tengan por conveniente, todos los días necesarios y el tiempo posible hasta que haya señales inequívocas de que no corro peligro de ser enterrada viva, como a tantos otros ha sucedido"*. I deixa trenta lliures al cementiri de Mataró *"con destino al primer sepulturero que con su diligencia y cuidado logre descubrir alguna persona viva"*. Morts i vius; cremats i sepultats, la vida, un teatre.

Francesc Costa
(*Mataró/Escrit*, novembre 1991, p. 65)

"El cementiri civil". Un capítol de la cultura laica

Morir-se catòlic a Mataró va ser obligat fins a l'any 1876, quan amb la difusió del laïcisme, l'obertura d'un cementiri civil on poder enterrar les persones no religioses es va convertir en una exigència de l'opinió liberal, republicana i socialista, i d'organitzacions com la maçoneria i els esperitistes.

És un temps de pèrdua de poder de l'Església arran dels plantejaments civilistes de les forces polítiques dominants, que, amb la Constitució de 1869, accepten la separació de l'Estat i l'Església en proclamar la llibertat de cultes. La laïcitat va caure malament als fonamentalistes, i les escomeses de la batalla varen arribar al cementiri de Mataró, on d'antic, i com a mostra de tolerància, s'enterraven els suïcides, els nonats, i les criatures mortes sense batejar.

El mes de maig de l'any 1873, el jutjat de Mataró obre una causa criminal arran de *"haberse hallado algunos cadáveres enterrados en la parte afuera del cementerio"*. I es descobreix que ho havia ordenat el rector de Santa Maria, tal com declaren els enterramorts; un d'ells diu *"que por orden del Sr. Cura se desenterró un niño que había sido sepultado en el nicho de su padre y se enterró fuera del cementerio"*. Els regidors, assabentats de l'abús, ordenen que els cadàvers tornin al cementiri i com que el rectijor es resisteix, l'alcalde envía la brigada municipal a fer-ho complir, però el rector va continuar aplicant la caritat a la seva manera.

Així es va sentir la necesitat d'un recinte on enterrar dignament els foragitats. L'orígen del cementiri civil, el podem resseguir al ple de l'Ajuntament de 15 de setembre de 1876 quan diversos ciutadans demanen l'obertura d'un recinte on *"dar sepultura a los cadáveres de los que mueran perteneciendo a religión distinta de la católica"*. Els regidors ho aproven ja que *"dicha petición obedece a una necesidad no solo reconocida por la ley sí que también inspirada en un deseo humanitario"*, i acorden dedicar a tal fi el terreny on a causa del rector *"es costumbre inhumar los abortos y los cuerpos de los suicidas y disidentes"*, adequant-lo amb una tanca.

Aviat es fan les obres i es nomena una junta de govern formada pel regidor Pere Valls i els ciutadans Diego Arenas, Manuel Bach, Francesc Cabot i Joaquim Gibernau, i el mes de febrer de 1877 s'hi fa el primer enterrament, el d'una dona esperitista. El desembre de 1879 s'aprova el reglament del "Cementerio Municipal de Mataró", que aclareix que tothom pot demanar ser-hi enterrat, *"mayormente si por haber fallecido fuera de la Iglesia católica no fuesen admitidos en el cementerio de dicha religión"*.

La batalla clerical contra les cerimònies civils afecta el lloc de repòs dels cadàvers, i en alguna ocasió mans anònimes varen pintar rètols amb insults als morts a les parets del cementiri dels protestants, esperitistes o dissidents, que morien i eren enterrats com els gossos, segons deia la gent recta. Cada cerimònia laica es convertia en un *"trágala"* per als catòlics, ja que hi havia interès a passejar el mort laic per davant l'església de Santa Maria, fins que l'alcalde Cabanyes desvia els enterraments civils pels afores, tal com passa amb el cadàver de Francesc Genissans obligat a anar pel carrer de la Coma.

De problemes, n'hi havia sovint. Una filla de Jaume Colomer, l'enterren a la catòlica manera ja que l'alcalde Aranyó recola el rector de Sant Josep contra la voluntat del pare, perquè la nena, l'havien batejat d'amagat. El 1919 és enterrat el cadàver d'Agustí Lloberas a qui es nega sepultura catòlica perquè *"siendo casado hacía vida marital con una mujer viuda"*, i el rector de Santa Maria li nega sepultura com denuncia la premsa republicana *"sin acordarse en aquel momento de los muchos que yacen en aquel recinto que habrán cometido otros delitos más abominables"*. Un epitafi del cementiri civil parla d'aquesta mena d'hipocresia social.

"No son los muertos los que con dulce calma / la paz disfrutan de la tumba fria, / muertos son, los que tienen muerta el alma / y viven todavía".

El cementiri lliure, com era conegut pels adeptes, sempre va estar deixat de la mà de Déu, i els regidors no en tenien cura. El 1883 s'arregla una mica el camí d'accés, després de moltes queixes, però el cotxe de la funerària no hi podia arribar i s'havia de dur el mort a peu; això no es va arreglar fins que trenta anys després l'alcalde Fàbregas manà fer el camí per tal de poder dur els cadàvers en cotxe. La capacitat del cementiri era d'uns quaranta nínxols, l'any 1894 se n'hi afegeixen 36 i el 1905 uns altres 27.

El gener de l'any 1912, Josep Sans i Montanyà, que havia estat regidor responsable del cementiri, escriu al periòdic republicà Nuevo Ideal que el període que va de l'any 1904 al 1911 hi ha una mitjana de sis enterraments civils l'any, quantitat mínima en una ciutat de divuit mil habitants *"que en su mayoría son obreros, que a más de luchar incesantemente por la existencia tienen la costumbre, muchos de ellos, de alardear de avanzados"*. Fet més rar en haver-hi *"una nutrida agrupación socialista, con bastantes libertarios, con un partido republicano federalista radical y otros partidos políticos más o menos liberales y demócratas, y con otras escuelas filosóficas y librepensadoras"*. Resumint, *"o que los que pensamos libremente gozamos de la más completa salud, o de que eso de blasonar de avanzado y de querer ser hombre progresivo es pura palabrería"*.

Els pocs clients del cementiri eren gent d'idees laiques, com Jesús Costa, cap del PSOE local el segle dinou, la família Abril i Argemí, pares de l'alcalde de la Segona República; i el dirigent republicà federal i metge Antoni Franquesa i Sivilla, però també s'hi enterraba forasters d'altres religions que vivien a la citat, molts d'ells tècnics de fàbriques tèxtils, com Kuerdeling, Schimtz, Fomm, Gnauck, Renart, Pahour, Derodenlintz, i Weible. Ara queden poques de les antigues làpides, malmeses pel temps, i a vegades per l'acció humana, com la d'en Franquesa, mig tapada pel ciment. I de les senyes d'identitat hi ha algun emblema masó, el mausoleu de Diego Arenas i Mainou, i poca cosa més.

Com a nota festiva, assenyalen l'enterrament, l'octubre de 1908, de la Florentina Emma Ferrario Piliti, propietària de la primera casa de cites del carrer d'Isabel, que va anar a reposar lluny d'on residien els cossos dels seus clients, que no volien una companyia tan poc recomanable. En una tomba, potser la d'Emma, es va conservar molt de temps la següent inscripció:

"Todo acabó para mi
alegrias y amarguras
no me quisieron los curas
y encontré un asilo aquí"

Francesc Costa.
(*Mataró/Escrit*, novembre 1992, p. 44)

"Acceptar la mort"

La mort segueix essent un tema tabú per a la nostra societat i sembla que davant d'aquesta qüestió volgués amagar el cap sota l'ala. Altres cultures viuen amb molta més normalitat el fet de morir, i donen molta importància al fet d'acompanyar una persona en el darrer moment de la seva vida. A Occident gairebé no se'n parla, de la mort, més aviat s'amaga i se l'acostuma a identificar amb una mena de cosa lligada a la religió, com si aquesta tingués la clau del que hi ha més enllà d'aquesta frontera natural. Hem deixat el tema de la mort en mans dels especialistes (metges, infermers, psicòlegs, assistents socials, capellans), perquè siguin ells els que ens diguin una paraula acurada i entenedora. La resta acostumem a viure la nostra vida sense pensar gaire estona en la mort, com si fos un tema que ens quedés al marge, però que quan irromp a la

nostra vida ens desconcerta i ho passem molt malament. Si a més aquesta mort trenca els esquemes lògics d'edat o situació familiar, la vivim amb ràbia i amb una tremenda sensació d'impotència.

La mort és un fet que en si mateix sempre interpel·la i que mai acabem d'estar-hi preparats del tot. Tot i reconèixer que som uns éssers limitats i que la nostra única manera d'ésser en aquest món és com a éssers mortals, no acabem d'acceptar aquesta limitació de la nostra vida. Acceptar la vida comporta acceptar els límits que li són propis, la malaltia, la vellesa, els disgustos i òbviament el seu límit màxim: la mort. En aquest món, els únics que no moren són els que no existeixen.

Només qui accepta amb normalitat haver de morir podrà dir que accepta plenament la vida. Perquè la mort, ens agradi o no, no és un pur accident de la vida, sinó quelcom consubstancial a l'ésser humà. Necessitem pedagogs, mestres, pares, persones que ens mostrin la mort com un fet natural, formant part de la vida, que ens facin viure la vida sense por al fet de morir. No podem esperar a formar-nos per a la mort quan estem malalts o arribem a la vellesa. Aquesta preparació ha de començar molt abans, gairebé en el moment de néixer, perquè si no ens preparen pel fet de morir, ens trobarem que quan la mort sacseja la vida, provoca moltes frustracions i que ens roba molts espais i temps de pau i alegria de la vida. La resignació no és el valor més adequat per viure la mort, sinó l'acceptació joiosa de la vida tal i com és."

Editorial de la revista *Valors* núm. 10 novembre 2004 pag. 4

Façana neoclàssica de la capella

Porta d'entrada de l'antic Cementiri Municipal

ÍNDEX

Presentació	7
Justificació	9
Pròleg	11
La Gènesi	15
Introducció	17
Els cementiris anteriors	18
El Cementiri dels Caputxis	19
Ampliació del cementiri i la capella	24
Cementiris no catòlics	32
Contracte servei conducció de cadàvers	34
La cremació de cadàvers	37
L'obelisc de la plaça Santa Anna	37
Aprovació de fer un nou cementiri	40
La II República	41
Incautació	45
La cremació de cadàvers, novament	45
La Guerra Civil (1936-1939)	52
Assassinat del Dr. Josep Samsó i Elias	53
Pompes Fúnebres. Proposta d'incautació	61
Els brigadistes enterrats a Mataró	62
Bombardeig del desembre de 1938	63
Acaba la Guerra Civil, comença la Dictadura	66
La "Sección Militar"	68
Primer Cens dels "Caidos"	72
De la Dictadura a la Democràcia	76
1982: Assumpció municipal del cementiri	76
1992: El nou cementiri del Torrent de les Valls	77
Conclusió	80
Enterraments singulars	80
Inscripcions i altres curiositats	87
Un passeig pel Cementiri	94
Relació de mataronins rellevants del cementiri	100
Relació de mataronins rellevants no enterrats a Mataró	104
Galeria	107
Opinió	123

Edita
Cementiris Metropolitans CGC

Textos
© Manuel Cusachs i Corredor

Fotografies
© Ramon Manent i Rodon

Correcció de textos
Joan Abril i Español

Disseny gràfic
Manuel Contreras
TAG-CS, S.L.

Preimpressió
TAG-CS, S.L.

Impressió
Gráficas Rotativas S.A.
D.L. B.: B-30.141-2012